

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Jan WALAS (1903–1991), fitosocjolog, fitogeograf, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, długoletni asystent, adiunkt oraz dyrektor Ogródu Botanicznego UJ, organizator i kierownik Katedry Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Botanicznego.



Fotografia, wielkość: 13 × 7,5 cm. Właściciel: Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Opracowała: Alicja ZEMANEK

Jan KORNAŚ (1923–1994), fitogeograf, fitosocjolog, pteridolog, jeden z najwybitniejszych botaników polskich, badacz szaty roślinnej Polski, Europy, Afryki i Ameryki Północnej, nauczyciel kilku pokoleń przyrodników, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektor Instytutu Botaniki UJ, przewodniczący Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego, członek honorowy PTB, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności oraz wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych.



Zeskanowane z fotografii zbiorowej (właściciel: prof. dr Anna Medwecka-Kornaś). Kopia elektroniczna: Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Opracowała: Alicja ZEMANEK

ROZSTANIA • OBITUARIES

WSPOMNIENIE O PROF. DR ALICJI SZWEYKOWSKIEJ (1926–2002)

A remembrance of Professor Alicja Szweykowska (1926–2002)



W dniu 8 listopada 2002 r. w tragicznym wypadku samochodowym, który miał miejsce w okolicach Wieruszowa, zginęła Pani Profesor dr Alicja Szweykowska, emerytowany profesor zwyczajny na Wydziale Biologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, kierownik Katedry i Zakładu Botaniki Ogólnej (1961–1978), a następnie Zakładu Fizjologii Roślin UAM (1978–1988). Odeszła wybitna, ciesząca się wielkim autorytetem uczona, zasłużona dla nauki polskiej w stopniu nieprzeciętnym, uczona, która od wielu lat była legendą polskiej botaniki i fizjologii roślin.

Pierwszym ważnym etapem drogi naukowej Profesora A. Szweykowskiej, od 1947 r. zatrudnionej na Uniwersytecie Poznańskim jako młodszy asystent w Katedrze Botaniki Ogólnej, było otrzymanie w 1951 r. stopnia doktora nauk matematyczno-przyrodniczych na podstawie pracy „Warunki tworzenia się an-

tocjanu w tkance *Vitis vinifera* hodowanej *in vitro*”. Rozprawa została przygotowana na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem prof. Franciszka Górskiego, ponieważ nie było wówczas możliwości doktoryzowania się w zakresie botaniki na Uniwersytecie Poznańskim. W 1958 r. Pani Profesor uzyskała stopień kandydata nauk, stosownie do obowiązujących wówczas przepisów dotyczących nazewnictwa stopni naukowych. Praca kandydacka nosiła tytuł „Badania nad fizjologią barwników antocjanowych” i nosiła wyraźne piętno ewolucji zainteresowań naukowych Pani Profesor w kierunku fizjologii, pogranicza badań nad morfogenezą i fizjologią rozwoju, różnicowania się organów, tkanek i komórek roślinnych. Zainteresowania te wkrótce uległy pogłębieniu i rozszerzeniu o problematykę wpływu roślinnych substancji hormonalnych, w szczególności z grupy cytokinin, na procesy morfogenetyczne oraz związek tych substancji z mechanizmami regulacji syntezy kwasów nukleinowych i białek. Tej problematyce Pani Profesor pozostała wierna także w dalszych latach swojej kariery naukowej. Wyniki badań, zwłaszcza dotyczących mechanizmów aktywności biologicznej cytokinin, publikowane w renomowanych czasopismach zapewniły Pani Profesor niepodważalny autorytet w kraju i za granicą oraz trwałe miejsce na stronach podręczników fizjologii roślin i opracowań przeglądowych.

Pani Profesor Szweykowska przez wiele lat czynnie uczestniczyła w życiu polskich i międzynarodowych towarzystw naukowych – w Polskim Towarzystwie Botanicznym i Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin. W uznaniu wybitnych dokonań Pani Profesor na polu nauk botanicznych Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Botanicznego uhonorował Ją w 1995 r. Medalem im. Władysława Szafera.

Profesor A. Szweykowska była członkiem Komitetu Botaniki Polskiej Akademii Nauk, przez wiele lat pracowała w redakcjach czasopism naukowych, w tym *Acta Physiologiae Plantarum*. Niestrudzona działalność dydaktyczna Pani Profesor zaowocowała wypromowaniem 72 magistrów oraz 12 doktorów – Jej uczniami są niemal wszyscy profesorowie aktualnie zatrudnieni w Zakładzie Fizjologii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Umiejętne sterowanie poczynaniami uczniów, dopinanie do rozszerzania spektrum metod badawczych o nowoczesne pojęcia pozwalało nam odpowiadać na co raz to nowe wyzwania współczesnej fizjologii roślin. Niezależnie od stworzenia własnej szkoły badawczej, Pani Profesor przyczyniła się w istotny sposób do rozwoju kadr fizjologii roślin i botaniki w innych ośrodkach, pełniąc 22 razy obowiązki

recenenta rozpraw doktorskich, 20 razy recenenta rozpraw habilitacyjnych oraz pracując przez szereg lat w Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych. Prawdziwym pomnikiem aktywności dydaktycznej Pani Profesor jest szeroko wykorzystywany w polskich uczelniach podręcznik „Botanika”, napisany wspólnie z Prof. J. Szweykowskim.

Wszyscy, którym było dane zetknąć się z Profesorem Szweykowską, Jej uczniowie i współpracownicy z Zakładu Fizjologii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu będą Ją wspominać nie tylko poprzez pryzmat Jej niestrudzonej, jakże owocnej działalności naukowej, idei naukowych, które zaszczepliła i szlaków badawczych, do przecierania których przekonywała. Będziemy Ją pamiętać także jako cenionego i szanowanego przez nas nauczyciela, mistrza, ale zarazem bliskiego człowieka, serdecznego powiernika również w sprawach pozanaukowych.

Grzegorz JACKOWSKI

**PROFESOR JERZY SZWEYKOWSKI:
ŻYCIE I DZIEŁO (1925–2002)**

**Professor Jerzy Szweykowski: Life and work
(1925–2002)**

Profesor Jerzy Szweykowski urodził się w Krakowie 11 lipca 1925 roku w rodzinie o tradycjach akademickich. Ojciec Profesora, Zygmunt Szweykowski wykładał historię literatury polskiej na Uniwersytetach w Warszawie, Łodzi i Poznaniu. W roku 1937 Jerzy Szweykowski po przeniesieniu się rodziny z Krakowa do Warszawy rozpoczął naukę w gimnazjum im. T. Czackiego, przerywaną wybuchem II Wojny Światowej. Podczas okupacji niemieckiej kontynuował naukę na tajnych kursach, pracując w tym samym czasie w Philips Werke A. G. jako elektryk. Profesor zdał maturę w 1943 r. i w tymże roku na Podziemnym Uniwersytecie w Warszawie podjął studia botaniczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Po zakończeniu wojny w 1945 r. przeniósł się do Poznania, tam w 1948 r. na Uniwersytecie uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie botaniki na podstawie rozprawy „Rezerваты przyrody Pomorza Zachodniego”. Już dwa lata później, w 1950 r., obronił pracę doktorską na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, promotorem której był profesor Władysław Szafer. Dyseratacja doktorska miała tytuł *Rozmieszczenie zbiorowisk mszaków w potokach Gór Stołowych*. W lipcu 1955 r. powołany został na stanowisko docenta na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu w Poznaniu. W 1969 r. uzyskał nominację na profesora



(fot./phot. H. Barczak)

nadzwyczajnego, a sześć lat później został profesorem zwyczajnym. Wysoka naukowa pozycja Profesora uhonorowana została wyborem na członka korespondenta w 1973 r., a w 1989 na członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk.

Kariera naukowa Profesora Jerzego Szweykowskiego związana była głównie z Uniwersytetem w Poznaniu. W lutym 1946 r., jeszcze jako student biologii, zaangażowany został w Ogródzie Botanicznym na stanowisku asystenta, a trzy lata później objął stanowisko starszego asystenta w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin. W 1954 r. został tam adiunktem. W 1960 r. Profesor Szweykowski zorganizował i utworzył Zakład Systematyki Eksperymentalnej, którego został kierownikiem, przekształcony w 1968 r. w Zakład Genetyki. W tym samym czasie zatrudniony został na stanowisku wicedyrektora do spraw naukowych w Instytucie Genetyki Roślin PAN w Poznaniu, pełniąc jednocześnie funkcję kierownika La-

boratorium Genetyki Ewolucyjnej w tymże Instytucie. Pełnił ponadto wiele funkcji w towarzystwach i organizacjach naukowych w kraju i za granicą.

Profesor Szweykowski był wieloletnim członkiem Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych, Komisji Programowej przy Ministrze Edukacji Narodowej, Komisji Botanicznej Polskiej Akademii Nauk, Komitetu Biologii Teoretycznej i Ewolucyjnej Polskiej Akademii Nauk oraz członkiem Rad Naukowych kilku Instytutów i Wydziałów Uniwersyteckich. Działal także w kilku Towarzystwach Naukowych oraz na polu wydawniczym jako redaktor lub członek rad wydawniczych różnych czasopism naukowych.

Od samego początku działalności naukowej zainteresowania Profesora Szweykowskiego koncentrowały się na zagadnieniach geobotanicznych oraz florystycznych wątrobowców, głównie z rejonu Polski. Badania z tego zakresu Profesor podsumował w pracach wydanych w 1958 r. – w *Prodromus florae hepaticarum Poloniae* oraz *Hepaticotheca polonica*. W roku 1964 zainicjował wydawanie periodyku *Atlas rozmieszczenia geograficznego roślin zarodnikowych w Polsce. Seria IV. Wątrobowce*. Podczas przeszło 50 lat naukowej aktywności oraz wielu wypraw naukowych, Profesor zebrał blisko 40 000 okazów wątrobowców z terenu Polski i innych krajów. Zielnik wątrobowców, który założył, jest jedną z najbardziej znaczących kolekcji tych roślin w Europie, kolekcji którą Profesor uzupełniał do ostatniej chwili. Ten unikatowy zielnik służy licznym badaczom w kraju i za granicą jako źródło materiałów w badaniach porównawczych, taksonomicznych i filogenetycznych.

Drugim polem zainteresowań Prof. Szweykowskiego były zagadnienia związane z taksonomią gatunków krytycznych u wątrobowców. Do ich wyjaśniania Profesor wprowadził do prowadzonych badań nowoczesne metody biometryczne, cytologiczne i chemotaksonomiczne. Swoje osiągnięcia na tym polu opublikował jako część tomu *New manual of bryology (Species problems and taxonomic methods in bryophytes)* wydanego przez R. W. Schustera w 1984 r. w USA. Wyjątkowe osiągnięcia w taksonomii eksperymentalnej wątrobowców i zaprezentowane nowe idee spowodowały, że Profesor został uznany jako jeden z najbardziej liczących się i opiniotwórczych badaczy w tej dziedzinie na świecie.

Trzeci nurt zainteresowań Profesora skryształizował się podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles i Duke University w Durham, gdzie podjął badania związane z mechanizmami ewolucji u roślin, szczególnie w kontekście ich różnicowania populacyjnego i spe-

cjacji. Po powrocie do kraju zajął się szczególnie procesami hybrydyzacji i introgresji w populacjach roślin mieszańcowych sosny i kosodrzewiny, integracją działania genów w mieszańcach, a także strukturą genetyczną populacji *Aconitum* spp. z Tatr. Tego typu badaniami objęto także populacje roślin niższych, a więc mchów i wątrobowców, jak również niektóre gatunki roślin zielnych. Ten okres naukowej aktywności Profesora był bardzo owocny w badaniach różnicowania genetycznego populacji wątrobowców i znaczenia tego zjawiska dla bryogeografii i bryotaksonomii. Badania nad różnicowaniem szeregu gatunków wątrobowców różniących się pozycją systematyczną i strategią życiową, takich jak: *Marchantia*, *Pellia*, *Conocephalum*, *Calypogeia*, *Aneura*, *Lophozia*, *Plagithecium*, *Mannia*, *Plagichila*, *Pleuroclada*, *Riccia* i szeregu innych, z zastosowaniem pomiarów morfologiczno-anatomicznych, metod cytogenetycznych, chemotaksonomicznych, serologicznych, izoenzymatycznych i markerów DNA, pozwoliły Profesorowi na sformułowanie szeregu istotnych wniosków, ważnych dla wyjaśnienia problemów związanych z procesami ewolucji i specjacji, przepływem genów między populacjami, rolą hybrydyzacji w powstawaniu nowych gatunków, istnieniem gatunków kryptycznych, oraz filogenezą tej bardzo interesującej a stosunkowo mało znanej grupy roślin. Profesor Szweykowski prowadził także badania nad zmiennością genetyczną i taksonomią szeregu gatunków roślin naczyniowych. Poza wspomnianymi już gatunkami z rodzaju *Pinus* i *Aconitum* były to *Anthyllis* sp., *Tragopogon* sp. i *Carex* spp. Tutaj interesowała Profesora szczególnie hybrydyzacja i jej rola w procesach specjacji. Pod kierownictwem Profesora Zakład Genetyki w Poznaniu stał się jednym z najsilniejszych ośrodków genetyki populacyjnej w Polsce i uznawanym ośrodkiem na tym polu w świecie.

Lista publikacji Profesora obejmuje przeszło 200 pozycji oryginalnych prac, monografii, słowników i podręczników akademickich. Podręczniki *Botanika*, *Botanika-systematyka*, *Botanika-morfologia* napisane we współpracy z żoną Alicją doczekały się wielu wydań. Są one wraz ze *Słownikiem botanicznym* w opinii przyrodników polskich najlepszym i najbardziej nowoczesnym źródłem wiedzy botanicznej w Polsce.

Ogromne są także zasługi Profesora na polu dydaktyki i kształcenia młodych kadr naukowych. Wykłady prowadzone przez Profesora obejmowały bardzo szeroki zakres zagadnień: ekologię roślin, botanikę ogólną, systematykę, paleobotanikę, genetykę ogólną populacyjną i molekularną oraz mechanizmy ewolucji. Wykłady cieszyły się ogromnym powodzeniem ze względu na ich treść, sposób przekazywania

wiedzy i osobowość Profesora. Był bardzo aktywny w popularyzacji wiedzy biologicznej, dając wykłady i publikując artykuły interesujące nie tylko dla przyrodników. Wypromował przeszło 100 magistrantów i 15 doktorów, pod Jego opieką wyhabilitowały się cztery osoby, z których dwie są profesorami zwyczajnymi. Był recenzentem wielu doktoratów i habilitacji oraz opinii na tytuł profesora. Zawsze służył mądrą i życzliwą radą i pomocą studentom oraz współpracownikom, nie tylko w sprawach naukowych.

Po przejściu na emeryturę w 1995 r. w ciągu dalszym intensywnie pracował nad zielnikiem wątrobowców, publikował prace oryginalne oraz przygotowywał nowe wydanie *Słownika botanicznego*. Za swoje osiągnięcia naukowe, organizacyjne i dydaktyczne był wielokrotnie odznaczany medalami państwowymi i resortowymi.

Profesor Jerzy Szweykowski zginął w wypadku samochodowym w dniu 8 listopada 2002 r. w pełni sił twórczych. Jego odejście stanowi niezastąpioną stratę dla botaniki i genetyki w Polsce oraz dla osób, z którymi współpracował i których naukowo ukształtował. Jednak inspirujące idee Profesora są w ciągu dalszym kontynuowane i rozwijane przez Jego uczniów w ośrodku poznańskim, jak również w innych uczelniach w kraju i za granicą.

Wiesław PRUS-GŁOWACKI

PUBLIKACJE PROF. J. SZWEYKOWSKIEGO PO 1993 R.

- [1] SZWEYKOWSKI J., PRUS-GŁOWACKI W., HRYNKIEWICZ S. 1994. The genetic structure of Scots Pine (*Pinus sylvestris* L.) population inhabiting the top of Szczeliniec Wlk. Mt., Central Sudetes. *Acta Soc. Bot. Pol.* **61**(1): 145–156.
- [2] SZWEYKOWSKI J. 1994. Teoria ewolucji w świetle biologii molekularnej. W: A. ŁOMNICKI (red.), *Opinia o filmie video „Ewolucja: rzeczywistość czy domniemanie”*. Komitet Biologii Ewolucyjnej i Teoretycznej Polskiej Akademii Nauk, Universitas, Kraków, s. 25–34.
- [3] SZWEYKOWSKI J. 1994. Odpowiedź na recenzję niektórych haseł *Słownika Botanicznego* opublikowaną przez prof. dr hab. W. Fałtynowicza. *Wiad. Bot.* **38**(1–2): 177–178.
- [4] SZWEYKOWSKI J., ZIELIŃSKI R., ODRZYKOSKI I., BUCZKOWSKA K. 1995. Geographic distribution of *Pellia* spp. (Hepaticae, Metzgeriales) in Poland based on electrophoretic identification. *Acta Soc. Bot. Pol.* **64**(1): 59–70.
- [5] ODRZYKOSKI I., CHUDZIŃSKA E., SZWEYKOWSKI J. 1996. The hybrid origin of the polyploid liverwort, *Pellia borealis*. *Genetica* **98**: 75–86.
- [6] SZWEYKOWSKI J. 1996. Wątrobowce (Liverworts). W: Z. MIREK, Z. GŁOWAŃSKI, K. KLIMEK, H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego. Tatrzy i Podtatrze* **3**: 335–346.
- [7] SZWEYKOWSKI J., BUCZKOWSKA K. 1996. Liverworts of the Bieszczady Zachodnie Range (Polish Eastern Carpathians) – a vanishing relict boreal flora. *Fragm. Flor. Geobot.* **41**(2): 865–934.
- [8] SZWEYKOWSKI J. 1997. Variation in Bryophytes: its meaning for taxonomy and bryogeography. *Biol. Bull., Poznań*: **34**.
- [9] PRUS-GŁOWACKI W., ZIELIŃSKI R., SZWEYKOWSKI J. 1998. Biochemical characterization of two sibling species in the liverwort *Pellia epiphylla* (L.) Corda (Hepaticae, Pelliaceae). *Acta Soc. Bot. Pol.* **67**(1): 83–86.
- [10] SZWEYKOWSKI J. 1998. Mechanizm ewolucji – jednak darwinowski. W: A. WÓJTOWICZ (red.), *Ewolucja i Stwarzanie, Dwugłos Nauki i Teologii*. Polska Akademia Nauk i Papieski Wydział Teologiczny (wyd.), Ośrodek Wydawnictw Naukowych, Poznań, s. 37–56.
- [11] SZWEYKOWSKI J., BUCZKOWSKA K. 1998. The rhizoid-initial field – a valuable taxonomic character in species of the genus *Calypogeia* Raddi (Hepaticae, Jungermanniales). *Nova Hedwigia* **67**(1–2): 23–43.
- [12] SZWEYKOWSKI J., BUCZKOWSKA K. 1998. Wątrobowce Borów Tucholskich. W: J. BANASZAK, K. TOPOLSKI (red.), *Park Narodowy Bory Tucholskie*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Bydgoszcz, s. 319–331.
- [13] SZWEYKOWSKI J. 1999. On *Jungermannia subulata* A. Evans and *Jungermannia leiantha* Grolle in Poland. *Haussknechtia* **9** (Riclef Grolle Festschrift): 369–375.
- [14] KUTA E., SZWEYKOWSKI J., PRZYWARA L. 1999. [Hepaticae]. W: J. KIRSCHNER, L. DRÁBKOVÁ, C. A. STACE, B. OXELMAN (eds), *IOPB Chromosome Data* **15**. International Organization of Plant Biosystematists, Newsletter **31**: 12–13.
- [15] SZWEYKOWSKI J., BUCZKOWSKA K. 1999. Cell walls as taxonomic markers in Polish species of the genus *Odontoschisma* (Dum.) Dum. (Hepaticae, Cephaloziaaceae). *Acta Soc. Bot. Pol.* **68**(1): 39–45.
- [16] BĄCZKIEWICZ A., SZWEYKOWSKI J. 2001. Geographic distribution of *Haplomitrium hookeri* (Hepaticae, Calobryales) in Poland. *Polish Bot. J.* **46**(1): 83–88.
- [17] CHUDZIŃSKA E., BARCZAK H., SZWEYKOWSKI J. 2001. Chromosome numbers in some Polish critical or rare Liverworts (Hepaticae). *Cryptogamie. Bryologie* **22**(2): 85–93.
- [18] SZWEYKOWSKI J., BUCZKOWSKA K. 2001. *Sphagnum-Polytrichum* hummocks – a bryologically neglected plant formation. *Fragm. Flor. Geobot.* **45**(1–2) (2000): 475–484.
- [19] FIEDOROW P., ODRZYKOSKI I. J., SZWEYKOWSKI J., SZWEYKOWSKA-KULIŃSKA Z. 2001. Phylogeny of the European species of the genus *Pellia* (Hepaticae, Metzgeriales) based on the molecular data from nuclear *Trna* (CAA) intergenic sequences. *Gene* **262**: 309–315.
- [20] BĄCZKIEWICZ A., BUCZKOWSKA K., SZWEYKOWSKI J.

¹ Wykaz prac prof. J. Szweykowskiego, opublikowanych w latach 1948–1993 został zamieszczony w *Fragm. Flor. Geobot.* **40**(1): 14–27, 1995.

2001. Markery izoenzymatyczne a problemy taksonomiczne w rodzaju *Anthelia*. Sympozjum naukowe: Systematyka eksperymentalna – stan i perspektywy rozwoju w Polsce. Gdańsk: Polskie Towarzystwo Zoologiczne, 18–19 czerwiec 2001.
- [21] BĄCZKIEWICZ A., BUCZKOWSKA K., SZWEYKOWSKI J. 2001. Izoenzymatyczne markery dla dwóch gatunków wątrobowców: *Barbilophozia lycopodioides* i *B. Hatcheri*. 52 Zjazd PTB – Botanika w dobie biologii molekularnej, Poznań, 23–28 wrzesień 2001.
- [22] BUCZKOWSKA K., SZWEYKOWSKI J. 2001. Taxonomic studies of *Calypogeia fissa* complex in Poland. International Conference on Genetic Diversity and Taxonomy of Bryophytes, 11–12 October 2000. *Biol. Bull. Poznań* 38(2): 207–208.
- [23] BUCZKOWSKA K., SZWEYKOWSKI J., BĄCZKIEWICZ A. 2001. Studia taksonomiczne rodzaju *Calypogeia* Raddi. 52 Zjazd PTB – Botanika w dobie biologii molekularnej, Poznań, 23–28 wrzesień 2001.
- [24] SZWEYKOWSKI J. 2001. System i Systematyka u progu nowego tysiąclecia. 52 Zjazd PTB – Botanika w dobie biologii molekularnej, Poznań, 23–28 wrzesień 2001.
- [25] SZAWŁOGA B., BĄCZKIEWICZ A., SZWEYKOWSKI J. 2001. Izoenzymatyczny klucz do oznaczania trzech gatunków wątrobowców z rodzaju *Marchantia*. XIV Zjazd PTG, Genetyka w służbie człowieka, Poznań, 11–13 czerwiec 2001. Streszczenia: 240. Prodruck, Poznań.
- [26] WIŚNIEWSKA B., BĄCZKIEWICZ A., PACAK A., SZWEYKOWSKI J., SZWEYKOWSKA-KULIŃSKA Z. 2001. Zależności taksonomiczne i genetyczne podobieństwa między trzema gatunkami wątrobowców *Marchantia polymorpha*, *M. aquatica* i *M. alpestris*. XIV Zjazd PTG, Genetyka w służbie człowieka, Poznań, 11–13 czerwiec 2001. Streszczenia 240. Prodruck, Poznań.

**PRZEMÓWIENIE WYGŁOSZONE NA
UROCZYSTYM POSIEDZENIU SENATU
UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU
W DNIU 15 LISTOPADA 2002 R.**

Address given at the celebrated meeting of the
Senate of the Adam Mickiewicz University in Poznań
on 15 November 2002

Magnificencjo – Szanowny Panie Rektorze, Dostojni członkowie Rady, Szanowni przedstawiciele Rodziny, Szanowni Państwo, zabieram głos jako Prezes Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a także w imieniu Komitetu Botaniki PAN z upoważnienia przewodniczącego tego Komitetu, prof. Waldemara Zukowskiego, a więc w imieniu bardzo licznej, około dwutysięcznej społeczności polskich botaników, do której należeli ś. p. Alicja i Jerzy Szweykowscy.

Nie sposób myśleć o każdej z tych osób niezależnie, ale nie sposób także nie myśleć o każdej odręb-

nie, choćby ze względu na nieprzeciętną indywidualność jaką każda z nich stanowiła. Wiele zostało tu już powiedziane, a listę naukowych dokonań każdej z tych osób można byłoby jeszcze znacznie poszerzać i wydłużać. Nie będę jednak tego robił. Proszę wybaczyć, że z kilku powodów nie będę też umiał – w tym co powiem – oddać hołdu każdej z osób w równym stopniu, tak jak na to zasługują i nieco więcej miejsca poświęcę Profesorowi, z którym stykałem się od wielu lat i którego lepiej znałem.

Profesor Jerzy Szweykowski łączył w sobie najwspanialsze cechy nie tylko naukowca, ale przede wszystkim człowieka. Wkraczając na scenę botaniki polskiej w latach 40., poświęcił się najbardziej obiecującemu z rysujących się wówczas kierunków badawczych i rozwinął w skali kraju pionierskie prace z zakresu genetyki populacyjnej, biometrii, taksonomii numerycznej oraz molekularnej fitotaksonomii i fiteogeografii, a także ewolucji roślin na poziomie molekularnym. Gromadząc wokół siebie najpierw niewielkie, a potem coraz liczniejsze grono uczniów, stworzył nowoczesny ośrodek badawczy, który w zakresie wymienionych dyscyplin promieniował i promieniuje na cały kraj od półwiecza. Metody molekularne stosował przede wszystkim w odniesieniu do grupy systematycznej, w której stał się niekwestionowanym autorytetem na skalę światową i jedynym tej klasy specjalistą w kraju – mam na myśli wątrobowce, grupę niezwykle trudną i dla badacza niewdzięczną, choćby z racji bardzo wymagającego i pracowitego sposobu kolekcjonowania materiałów. Właśnie przy badaniu tej grupy objawiła się szczególna cecha Profesora, jako uczonego. Okazał się mianowicie niespotykanym już prawie zupełnie, idealnym niemal połączeniem współczesnego biologa związanego z nowoczesnym laboratorium, jak i klasycznego terenowego badacza przyrody, wytrwałego trapera, który do ostatnich chwil swego życia tropił w różnych zakątkach kraju swe ukochane wątrobowce, poświęcając się szczególnie poznaniu flory naszych gór. Bardzo kochał tę pracę. W sposób nadzwyczajny umiłował Tatry – spędził w nich w ciągu przeszło 50 lat setki dni, penetrując niemal wszystkie ich najdalsze zakątki. Więź z Tatrami miała charakter nie tylko zawodowy, ale i emocjonalny; z górami tymi łączyły Go zarówno przyjaźnie, którym pozostawał wierny przez całe życie, jak i więzy krwi.

Owocem wielu lat terenowych badań jest największy i bezcenny zbiór zielnikowy krajowych wątrobowców, liczący kilkadziesiąt tysięcy okazów, oraz podstawowe dzieła dotyczące tej grupy roślin; wśród nich *Prodromus Hepaticorum Poloniae*, czy złożona do druku przed paroma miesiącami obszerna mono-

grafia *An Annotated Checklist of Polish Liverworts*, która ze względu na rozmiar krytycznych komentarzy i zakres zawartych w niej informacji jest *de facto* nową florą wątrobowców Polski. Nie mniej ważne są doskonałe opracowania regionalne z Gór Stołowych i innych części Sudetów oraz z różnych części Karpat: Tatr, Pienin, Bieszczadów i Beskidów Zachodnich, a także niżu polskiego. Nie zdążył Profesor, niestety, oddać do druku ukończonej już prawie, nowej flory wątrobowców tatrzańskich. Wierzymy, że zadbają o to Jego uczniowie, z którymi współpracował nad tym dziełem w ostatnich latach. Ważną, całościową syntezą fitogeograficzną stały się publikowane przez kolejne lata zeszyty *Atlasu rozmieszczenia wątrobowców w Polsce*.

Zainteresowany jednak głównie problemami, a nie inwentaryzacją faktów, Profesor często sięgał w badaniach, szczególnie molekularnych, także do innych grup niż wątrobowce. Szczególnie chętnie brał na warsztat badawczy rośliny naczyniowe z takich rodzajów, jak: *Pinus*, *Anthyllis*, *Tragopogon*, *Aconitum* czy *Carex*. Wyniki tych badań wzbudzały w świecie naukowym oddźwięk nie mniejszy, niż badania wątrobowców, ugruntowując naukową pozycję Profesora. W równym stopniu przyrodnik, co i wielki humanista; dla środowiska polskich botaników był niczym wzorzec.

Jako człowiek, posiadał szczególną klasę i tę nie narzucającą się wielkość, która sprawiała, że stał się niekwestionowanym autorytetem nie tylko naukowym, ale i moralnym; człowiekiem zawsze wiarygodnym – tym, którego chciało się słuchać. Powściągliwy w sądach, oszczędny w słowach, wyważony i niezależny w opiniach, był równocześnie pełen doskonałego, pełnego finezji poczucia humoru i radości życia. Człowiek niebawalej wprost kultury i to w najpełniejszym tego słowa znaczeniu. Tak odbieraliśmy Go wszyscy.

Ogromna erudycja połączona z wielką skromnością zjednywała Mu szczególny szacunek. Z tego względu środowisko botaników Jemu właśnie powierzało, i to wielokrotnie, najbardziej prestiżowe wystąpienia, jak choćby referaty na plenarnych sesjach ogólnopolskich zjazdów botanicznych, z których ostatnie gromadziły po blisko 1000 uczestników reprezentujących wszystkie działy nauki o roślinach – od genetyki, biochemii, fizjologii, anatomii i kultur tkankowych po ekologię, fitotaksonomię, fitogeografię i historię botaniki. Profesor zawsze umiał przedstawić najtrudniejsze kwestie w sposób dla wszystkich w pełni zrozumiały, zarazem bardzo świeży, odkrywczy i inspirujący do nowych przedsięwzięć badawczych. Ale nic dziwnego, skoro obok niespoty-

kanej erudycji równie znany był Jego wyjątkowy talent dydaktyczny. Piękna polszczyzna – jakże dziś rzadka w hermetycznym naukowym żargonie – była nieodłącznym elementem tych wystąpień.

Wielką erudycję Profesora w sposób doskonały suplementowała od strony innych specjalności Jego żona, Profesor Alicja Szweykowska – światowej sławy biochemik i fizjolog w jednej osobie. Stworzyli tym samym duet, który mógł podjąć się napisania z początkiem lat 70. całościowego, nowoczesnego podręcznika akademickiego z dziedziny botaniki, oraz oryginalnego słownika botanicznego. Oba dzieła w całym okresie powojennym nie tylko nie miały i nie mają sobie równych w kraju, ale mogą się mierzyć z najlepszymi podręcznikami i leksykonami europejskimi. *Botanika Szweykowskich*, bo tak powszechnie określany jest ten podręcznik, doczekała się już wielu wydań, a nowa edycja *Słownika Botanicznego*, którą właśnie kończyli wraz z gronem poznańskich współpracowników, będzie na wiele lat dla botaniki polskiej dziełem pomnikowym i chlubą całego poznańskiego ośrodka.

Przy tej okazji warto podkreślić, że w dużym stopniu Profesorostwu Szweykowskim w sposób szczególnie zawdzięcza poznański ośrodek botaniczny to, że stał się, obok Krakowa i Warszawy trzecim, równorzędnym centrum badań botanicznych w kraju, ośrodkiem mającym swoje własne oblicze i swoją tożsamość.

Rola obojga w sposób szczególnie zaznaczyła się także w Ich działalności na gruncie Polskiego Towarzystwa Botanicznego – byli zawsze obecni w centrum tego życia i to na różne sposoby. Ważnym, niemal symbolicznym znakiem tej roli był zeszłoroczny, poznański zjazd PTB, obradujący w pierwszym roku nowego tysiąclecia, pod znamienym hasłem przewodnim: „Botanika w dobie biologii molekularnej”. Kiedy o tym myślę, uzmysławiam sobie, że przecież nie kto inny jak właśnie Profesor Szweykowski swymi plenarnymi referatami na poprzednich zjazdach – i to już od dawna – antycypował niejako problematykę poznańskiego spotkania. Do dziś całe środowisko nosi w pamięci Jego wspaniały, na swój sposób przełomowy, referat sprzed ponad 30 lat wygłoszony na Zjeździe w Gdańsku, poświęcony nowemu systemowi świata roślinnego, opartemu na najnowszych wówczas osiągnięciach biologii submikroskopowej i molekularnej.

Oboje Państwo Szweykowscy mieli w Polskim Towarzystwie Botanicznym szczególną – każde swoją – działkę. Profesor Jerzy Szweykowski przez wiele lat współkształtował oblicze Sekcji Briologicznej Towarzystwa jako członek jej zarządu lub przewodni-

czący. Analogiczną rolę odgrywała Profesor Alicja Szweykowska w Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin PTB, afiliowanej przed laty na prawach niezależnego towarzystwa w Europejskiej Federacji Towarzystw Fizjologów Roślin – budując pozycję tej Sekcji i całej dyscypliny na gruncie Federacji. Wyrazem znaczenia, jakie po latach zyskała nasza fizjologia, jest powierzenie Polsce – właśnie poprzez sekcję Fizjologii Roślin – organizacji za 2 lata Międzynarodowego Kongresu, który zgromadzi przeszło 1500 fizjologów roślin z całego świata. Przez kilkadziesiąt lat Pani Profesor uczestniczyła aktywnie w życiu Poznańskiego Oddziału PTB, będąc już w latach pięćdziesiątych sekretarzem oddziału, a w latach 70. jego wiceprzewodniczącą. Oboje reprezentowali także polską botanikę na najbardziej prestiżowych spotkaniach naukowych, takich jak Międzynarodowe Kongresy Botaniczne, gromadzące do 10 tys. uczestników z całego świata. Zapraszano Ich tam do wygłoszenia specjalnie zamawianych referatów. Jako jedni z pierwszych otrzymali wspólnie za swój podręcznik najbardziej znaczące polskie wyróżnienie przyznawane za wybitne osiągnięcia w dziedzinie botaniki, jakim jest Medal im. W. Szafera, nadawany przez całą botaniczną społeczność w ramach PTB.

Przez wiele lat brali czynny udział w pracach redakcji najlepszych polskich czasopism botanicznych: *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, *Polish Botanical Journal* czy *Acta Physiologiae Plantarum*. Równie ważną rolę odgrywali cały czas w Komitecie Botaniki PAN, jako jego aktywni członkowie wybierani w demokratycznych wyborach od wielu kadencji.

Chcę także, jako dyrektor Instytutu Botaniki PAN, wspomnieć o wyjątkowo bliskim związku Profesora Szweykowskiego z naszym Instytutem. Niemal od początku przez ponad 40 lat nieprzerwanie, do końca, Profesor był członkiem Rady Naukowej Instytutu, współkształtując jego naukowe oblicze i zaskarbując sobie u wszystkich bez wyjątku jego pracowników ogromną wdzięczność, której chcę dać tutaj wyraz. W roku 1995, z okazji 70. urodzin, Instytut uczcił Profesora dedykowanym Mu tomem prac, do którego nadesłali swe prace najwybitniejsi briolodzy świata. Tom otwierał artykuł słynnego Roba Gradsteina, w którym opisał na cześć Profesora nowy rodzaj wątrobowca, nadając mu nazwę *Szweykowskia*.

Człowiek bardzo uporządkowany i bardzo spełniony, umiejący mądrze wybierać przez całe swoje życie. Wspaniały nauczyciel, który uczył nie tylko słowem, ale także całością swej postawy. I cecha jakże ważna, a dziś rzadka: Profesor umiał zachować własny, nie narzucony przez okoliczności rytm pracy

– przez całe życie pracował spokojnie, ale wytrwale i bardzo wydajnie.

Był także – i chcę to podkreślić – wyjątkowo nieostentacyjnym patriotą pełnym miłości i szacunku do własnej ojczyzny – zarówno tej małej, jak i tej wielkiej. Nie zwykł o tym mówić, ale miałem szczęście odbyć kiedyś – w szczególnych okolicznościach – długą rozmowę z Profesorem, podczas której wysłuchałem Jego bardzo głębokich słów na ten temat; słów świadczących o wyjątkowej wprost odpowiedzialności Profesora za losy ojczyzny i o ogromnym Jego patriotyzmie, wyrażającym się przede wszystkim w uczciwej, kompetentnej i solidnej pracy. Był zawsze doskonałym ambasadorem polskiej nauki i kultury. Oboje zresztą byli tymi, którzy budowali narodowy, społeczny i środowiskowy szacunek dla nauki.

Oboje też byli gwiazdami pierwszej jasności na firmamencie polskiej botaniki, gwiazdami, które zgasły, ale ich światło świeci i będzie świecić, jak światło gwiazd, których promienie wysłane przed milionami lat docierają do nas dopiero teraz, mimo że one same od dawna już nie istnieją.

Ta uroczystość, jakkolwiek po ludzku rzecz biorąc bolesna, nie może nam przysłonić ani odebrać radości, jaką jest zawsze spotkanie z życiem spełnionym. A takim właśnie było Ich życie. Zarówno bowiem śp. Profesor Alicja Szweykowska jak i Profesor Jerzy Szweykowski, mogą dziś, każde z osobna, powtórzyć za Św. Pawłem: „w dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem”. Stają się tym samym dla nas wezwaniem do podobnego spełnienia.

Razem żyli, razem pracowali i razem odeszli. Wspólne życie, wspólne dzieło, wspólna ostatnia podróż, wspólne odejście – wierzymy, że do jeszcze bardziej twórczego życia.

Zbigniew MIREK

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

JUBILEUSZ BIAŁOWIESKIEJ STACJI GEOBOTANICZNEJ UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

Jubilee of the Geobotanical Station of the Warsaw
University in Białowieża

Magnificencjo – Szanowny Panie Rektorze, Szanowne Panie, Szanowni Panowie,

Na początek chcę podziękować za to równie miłe, co zaszczytne dla mnie zaproszenie na okrągły jubile-

usz 50-lecia Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego. Proszę pozwolić z tej okazji na kilka słów refleksji kogoś, kto patrzy z perspektywy Polski karpackiej na Polskę pozakarpacką.

Myśląc o stacji terenowej – najczęściej myślimy o drugoplanowym, mało znaczącym, usługowym zapleczu dla poważnych centrów naukowych takich jak katedry, wydziały, instytuty. Zapominamy jednak o tym, że w historii nauki, a w historii botaniki w szczególności, stacje terenowe stawały się niekiedy ważnymi ośrodkami promieniującymi nową, oryginalną i bardzo twórczą myślą; stawały się ośrodkami kreującymi nowe kierunki i kierującymi niekiedy całą dyscyplinę na nowe tory. Często znaczenie takich miejsc opierało się na jednej naukowej indywidualności. Dość wspomnieć słynną stację w Montpellier i jej twórcę Josiasa Braun-Blanqueta. O tym, jak we współczesnej nauce postrzegana jest rola terenowych stacji badawczych, niech świadczy blisko sześćdziesiąt tego typu placówek w jednej tylko Szwecji i znaczenie takich wśród nich, jak choćby słynna stacja w Abisko.

Świętujemy dziś piękny jubileusz Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego, spoglądając przede wszystkim na jej naukowe dokonania. Ta perspektywa czasu i dokonań pozwala z łatwością dostrzec, że nie tylko w Polsce zyskała ona miejsce zupełnie wyjątkowe, ale także wpisała się na listę najważniejszych tego typu placówek w Europie.

Jako Prezes Polskiego Towarzystwa Botanicznego chcę zwrócić uwagę przede wszystkim na długi i ścisły związek Stacji, poprzez swoistą unię personalną jej szefa, prof. Janusza Falińskiego, z Polskim Towarzystwem Botanicznym, szczególnie zaś z Sekcją Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej tego Towarzystwa. Przez niemal ćwierćwiecze, jako Przewodniczący Sekcji był animatorem wyjątkowo wszechstronnych jej działań, które nie mają sobie równych w całym Polskim Towarzystwie Botanicznym. Przeszło 50 ogólnopolskich sekcyjno-stacyjnych seminariów, warsztaty, dyskusje, letnie szkoły geobotaniczne, międzynarodowe i ogólnopolskie sympozja, liczne wzorcowe i nowatorskie projekty badawcze, których wyniki w sposób zasadniczy budują dziś naszą wiedzę z zakresu ekologii – wieloletnie badania nad sukcesją lasu i dynamiką oraz różnorodnością ekosystemów leśnych, rozwój kartografii geobotanicznej i badania procesów synantropizacji szaty roślinnej, to niewątpliwie pierwszoplanowy wkład w rozwój całej dyscypliny w skali europejskiej. Doskonałą podstawę autekologiczną dla tych synekologicznych badań profesora J. Falińskiego tworzą prace profesor Krystyny Falińskiej z zakresu ekologii roślin wieloletnich i dy-

namiki populacyjnej, powiązanej z dynamiką przemian sukcesyjnych. Oryginalne polskie i anglojęzyczne syntezy i podręczniki akademickie, publikowane przez najlepszych wydawców krajowych i zagranicznych oraz przewodniki warsztatowe, opracowania popularnonaukowe, setki szczegółowych prac naukowych i ogrom działalności organizacyjnej oraz dydaktycznej to doprawdy wspaniały dorobek Stacji.

Każdy kto zna Tatrzański Park Narodowy wie dobrze, że jest tam około 1000 źródeł, niektóre bardzo małe, o wydajności niespełna 1 litra na sekundę. Ale wśród tego tysiąca są pojedyncze, takie jak wywierzyisko pod Pisana, które wytaczają w ciągu jednej sekundy tysiące litrów wody; wielokrotnie więcej niż wszystkie pozostałe razem wzięte. Otóż takim gigantycznym wywierzyiskiem polskiej botaniki stała się Białowieska Stacja Geobotaniczna.

Jest ona w krajobrazie polskiej nauki niewątpliwie unikatem, wyróżniającym się zarówno klasą naukowych osiągnięć, jak i sposobem i konsekwencją prowadzonych badań. Stała się też wzorcem dla wielu instytucji badawczych nie tylko krajowych, ale i zagranicznych; mekką, do której ściągają uczeni z kraju i ze świata. Jest także swoistą kuźnią, gdzie wykutych zostało wiele talentów oraz ośrodkiem promieniującym na całą Polskę i całą europejską botanikę tzw. środowiskową, lub mówiąc klasycznie – geobotanikę czy ekologię.

Jest chlubą, nie tylko Uniwersytetu Warszawskiego, ale całej polskiej botaniki i jednym z najlepszych ambasadorów i promotorów naszej nauki i jej osiągnięć na arenie międzynarodowej. Nie ma na świecie liczącego się ośrodka badań ekologicznych, gdzie nie byłby znany i wysoko ceniony dorobek Białowieskiej Stacji Geobotanicznej. Nikt nie ma najmniejszych wątpliwości, że zawdzięczamy to wspomnianej już dwójce badaczy, którzy stali się dla polskiej botaniki swoistą instytucją, taką jak niegdyś dla polskiej humanistyki Brückner czy Estreicher. To właśnie te dwie naukowe indywidualności – Krystyna i Janusz Falińscy stworzyli i tworzą wielkość naukową Stacji i zdecydowali o tym, że stała się ona swoistym *genius loci* polskiej geobotaniki i polskiej ekologii – miejscem, poprzez ich dorobek i ich nazwiska znanym na całym świecie.

Staję tu dzisiaj jako Prezes PTB, a równocześnie przedstawiciel Komitetu Botaniki PAN – z upoważnienia przewodniczącego tego Komitetu, prof. Waldemara Żukowskiego, a więc jako reprezentant społeczności botaników polskich; jestem aby złożyć hołd i wyrazi ogromnej wdzięczności za te lata niebywałego trudu i owoce pracy nie tylko naukowej, ale i dydaktycznej i – w nie mniejszym stopniu – pracy wy-

chowawczej. Tak, Falińscy wychowują nas wszystkich do uczciwej, rzetelnej pracy, wychowują przede wszystkim swoim przykładem, swoją pasją i entuzjazmem, swoim krytycyzmem połączonym jednak z ogromną życzliwością, swoim poczuciem służby; wychowują pomocną dłoń, ale i wyjątkowo wysoko ustawioną naukową poprzeczką; wychowują owocami swej własnej pracy. Jest fenomenem, że poprzez sam kontakt z Falińskimi, wychowanymi i uczniami tej Stacji czują się także ci, którzy tak naprawdę nigdy w niej nie byli.

Chcę podziękować także Profesorowi Władysławowi Matuszkiewiczowi, który stoi u początku tej Stacji, za Jego dalekowzroczne i odpowiedzialne myślenie o polskiej botanice. Chcę również dziękować władzom Uniwersytetu Warszawskiego za wielką mądrość, jaką było i jest utrzymywanie tej wspaniałej placówki i stworzenie jej możliwości dalszego rozwoju. Składam te podziękowania na ręce Jego Magnificencji i władz Wydziału. Chcę z mocą podkreślić, że Stacja była i jest – takie jest przynajmniej odczucie społeczności botanicznej w kraju – jedną z najlepszych inwestycji nauki polskiej w jej powojennej historii.

Kiedyś Józef Paczoski, twórca nowoczesnej synekologii i pierwszy wybitny badacz lasów białowieskich, wyruszył właśnie z Białowieży do Wielkopolski aby tam – jako Wielkopolec z wyboru – tworzyć ośrodek badań geobotanicznych. Prawie pół wieku później, ze swoistą rewizytą do Białowieży wyruszył Janusz Bogdan Faliński, Wielkopolec z urodzenia, aby tam z kolei rozwinąć najprężniejszy ośrodek studiów z zakresu synekologii, synechologii i jej autekologicznych podstaw. Wspominam ten wielkopolsko-białowiecki, czy białowiecko-wielkopolski wątek na specjalne życzenia innego Wielkopolec, prof. Waldemara Żukowskiego.

Nie sposób nie wspomnieć przy tej okazji również innej wielkiej postaci, Władysława Szafera, miłośnika Puszczy Białowieskiej i gorącego orędownika jej ochrony; zarazem tego, który przed 50 laty stworzył krakowski Instytut Botaniki PAN. Terenową placówkę tego właśnie Instytutu stanowiła dzisiaj Białowiecka Stacja Geobotaniczna przez pierwszych 10 lat swego istnienia, zanim stała się Stacją Uniwersytetu Warszawskiego. Patrząc na ten początek, a potem na dalsze losy Stacji, nie sposób uciec od pewnej refleksji dotyczącej szczególnego związku Polskiej Akademii Nauk – poprzez Instytut Botaniki i Białowiecką Stację Geobotaniczną z Uniwersytetem Warszawskim. Mówię – szczególnego związku, bo ta pierwotna 10-letnia więź, o której wspominałem, więź – nazwijmy ją narzeczeńską, przez szanownych

Profesorostwa Falińskich stała się z czasem więzią prawdziwie małżeńską; Ona – pracownik krakowskiego Instytutu Botaniki PAN, On – Uniwersytetu Warszawskiego. Jest to zatem więź nie tylko Uniwersytetu z Polską Akademią Nauk, ale dodatkowo więź, i to więź dożgonna, Krakowa z Warszawą. Jeśli zważyć, że zrodziły się z tego takie owoce, o jakich tu słyszeliśmy, to można rzec: są na tym świecie cuda, o których się filozofom i mędrcom nie śniło.

Proszę wybaczyć ten może lżejszy ton na zakończenie, ale czy i ten rys Białowieckiej Stacji Geobotanicznej nie ukazuje zjawiska bez precedensu – jedynego w swym rodzaju gatunku, doprawdy endemicznego na mapie geobotanicznej Polski, gatunku wartego szczególnej ochrony? Populacja jest mała, a więc wymaga ochrony aktywnej! Czego życzyć? Z pewnością kolejnych, równie owocnych 50 lat Białowieckiej Stacji Geobotanicznej pod przewodnictwem Falińskich. Czyli – jak mówią w Polsce karpackiej – byle do setki, do kolejnego jubileuszu, a potem to już jakoś poleci.

Zbigniew MIREK

PRO MEMORIA

- **220-lecie urodzin Józefa Liboszyca (Liboschitza) (1783–1832)**, lekarza, botanika, ur. w Wilnie, zm. w Petersburgu, praktykującego jako lekarz w Petersburgu, autora publikacji o roślinach i grzybach m.in. *Opisanie jadowitych roślin w Litwie* (1805–1806), *Flore des environs de St. Pétersbourg et de Moscou* (1830, wraz z K. Triniusem).
- **215-lecie urodzin Wincentego Hipolita Gawareckiego (12 IX 1788–9 IX 1852)**, prawnika, historyka, właściciela ziemskiego, ur., zm. w Borzeniu k. Płocka, autora *Opisu topograficzno-historycznego ziemi wyszogrodzkiej* (1823, wyd. 2–1824), w którym podał pierwszy spis florystyczny dla tego terenu liczący ponad 50 gatunków roślin oznaczonych przez aptekarza Szobera.
- **185-lecie urodzin Wojciecha Grzegorzka (1818–1 III 1890)**, księdza, florysty i entomologa, ur. w Ciścu w dawnym woj. bielskim, zm. w Bochni, profesora teologii, rolnictwa i przyrodoznawstwa w Seminarium Duchownym w Tarnowie, proboszcza m.in. w Podegrodziu pod Nowym Sączem oraz w Bochni, współtwórca muzeum regionalnego w Nowym Sączu, badacza flory i fauny okolic Tarnowa i Tatr, pioniera tatarnictwa, autora prac fenologicznych, florystycznych i entomologicznych z obszaru dawnej Galicji (zob. „Portrety botaników polskich”, *Wiad. Bot.* 40(3/4), (1996: 83).

• **180-lecie urodzin, 125-lecie śmierci Eugeniusza Arnolda Janoty (31 X 1823–17 X 1878)**, księdza,



germanisty, przyrodnika i krajoznawcy, ur. w Kętach, zm. we Lwowie, nauczyciela Gimnazjum św. Anny w Krakowie, profesora języka i literatury niemieckiej Uniwersytetu Lwowskiego, autora publikacji z zakresu germanistyki, historii, etnografii i nauk przyrodniczych, jednego z

pierwszych taterników i działaczy ochrony przyrody; wraz z Maksymilianem Siłą-Nowickim doprowadził do wydania pionierskiej w świecie ustawy o ochronie koziicy i świstaka w Tatrach (1869).

• **170-lecie urodzin Władysława Tynieckiego (1833–17 X 1912)**, botanika, leśnika, ur. w Olszanicach na Podolu, zm. we Lwowie, profesora Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach, profesora oraz dyrektora Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie, redaktora *Sylwana*, *Rolnika*, autora prac z zakresu rolnictwa, leśnictwa, ogrodnictwa, botaniki, fitopatologii m.in. *Choroby roślin* (1872), *Botanika i zoologia leśna* (1877), *Ogrody północne* (1882, przełożenie pracy J. Strumiły, T. 1–3, wyd. 1–1820).

• **165-lecie urodzin Tekli Symonowiczówny (1838–3 V 1900)**, florystki, nauczycielki, ur., zm. w Wilnie, współpracownicy Antoniego Rehmana i Eustachego Wołoszczaka redagujących wydawnictwo *Flora Polonica exsiccata*; zbierała rośliny w okolicach Wilna i Lidy.

• **145-lecie urodzin Marii Twardowskiej (1858–15 XI 1907)**, jednej z pierwszych polskich florystek, ur.



w Szemetowszczyźnie k. Świecian, zm. w Weleśnicy na Polesiu, żony właściciela majątku Weleśnica, absolwentki Wyższych Kursów dla Kobiet im. A. Baranieckiego w Krakowie, uczennicy Edwarda Janczewskiego, u którego pobierała prywatne lekcje botaniki, autorki kilkunastu prac florystycznych

dotyczących głównie okolic Szemetowszczyzny i Weleśnicy; zgromadziła bogate zbiory zielnikowe

przekazane Poznańskiemu Towarzystwu Przyjaciół Nauk.

• **135-lecie urodzin Wienicysława Romualda Łosia (6 IV 1868–10 I 1905)**, pisarza, przyrodnika, ur. w Stoczkach w dawnym woj. piotrkowskim, zm. w Warszawie, autora zbioru poezji, przekładów z języka włoskiego oraz prac *Zbieranie roślin i urządzenie zielnika* (1888), *Przewodnik dla urządzających zbiory botaniczne i entomologiczne* (1890).

• **100-lecie urodzin Olgi Seidl (5 I 1903–18 X 1969)**, botanika, farmakognosty, ur. w Morawskiej Ostrawie, zm. w Krakowie, asystenta, adiunkta, docenta oraz kierownika i współorganizatora Zakładu Farmakognozji Wydziału Farmaceutycznego UJ, później Akademii Medycznej w Krakowie, autorki prac z zakresu palinologii, archeobotaniki, farmakognozji; przygotowała do druku poszerzone wydania *Przewodnika do oznaczania roślin* (wyd. 1–1886, wyd. 21–1979) Józefa Rostafińskiego, z jej współautorstwem wydania 17–21.

• **100-lecie śmierci Wojciecha Urbańskiego (18 III 1820–25 VI 1903)**, fizyka, matematyka, popularyzatora nauk przyrodniczych, ur. w Dubrawce na Ukrainie, zm. we Lwowie, docenta, zastępcy profesora Uniwersytetu Lwowskiego, dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie, autora prac popularyzujących nauki przyrodnicze m.in. *O warunkach rozwijania się roślin* (1857), *Obrazy natury A. Humboldta* (przekład, 1859–1860).

• **45-lecie śmierci Wiktora Schramma (27 VI 1885–16 I 1958)**, agronoma, ekonomisty, ur. w Olchowej (dawnie woj. krośnieńskie), zm. w Poznaniu, profesora rolnictwa, prorektora Uniwersytetu Poznańskiego, autora ponad 100 publikacji głównie z zakresu ekonomiki rolniczej, a także ekologii, fitogeografii i fitosocjologii m.in. pracy *Wdziary sosnowe* (1913).

• **20-lecie śmierci Janiny Jentys-Szaferowej (24 VI 1895–16 I 1983)**, botanika, badaczka zmienności roślin, profesora Instytutu Botaniki PAN w Krakowie,



kierownika Zakładu Zmienności Roślin IB PAN, członka honorowego PTB, autorki ponad 80 publikacji m.in. na temat morfogenezy, zmienności roślin współczesnych i kopalnych, zwłaszcza brzoź, oraz licznych prac popularnonaukowych m.in. książki *Kwiaty w naturze i*

stuce (wyd. 1–1948, wyd. 2–1958, wraz z mężem W. Szaferem); wprowadziła do nauki oryginalną metodę graficznego przedstawiania różnic i podobieństw między populacjami roślin zwaną graficzną metodą linii wielkości i kształtu (nazwaną później „krzywą Szaferowej”).

• **20-lecie śmierci Wandy Wróbel-Stermińskiej** (21 VII 1911–28 II 1983), botanika, ur. w Strzyżowie



nad Wisłokiem, zm. w Krakowie, długoletniego asystenta i adiunkta Ogródu Botanicznego UJ, p.o. dyrektora w latach 1968–1970; autorki ponad 90 publikacji, głównie popularnonaukowych dotyczących różnych aspektów kolekcji roślin krakowskiego Ogródu Botanicznego ogłasza-

nych na łamach *Wiadomości Botanicznych* (zob. „Leksykon botaników polskich 31”. *Wiad. Bot.* 43(3/4): 85–87, 1999).

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
PTERIDOLOGICZNE POD PATRONATEM
KOMISJI OCHRONY GATUNKOWEJ (SSC)
MIĘDZYNARODOWEJ UNII OCHRONY
PRZYRODY (IUCN) (GUILDFORD, WIELKA
BRYTANIA, 23–26 LIPCA 2001)

International Pteridological Symposium under the
auspices of the Species Survival Commission (SSC)
IUCN „Fern Flora Worldwide: Threat and
Responses” (Guildford, UK, 23–26 July 2001)

Międzynarodowe Sympozjum Pteridologiczne w Guildford w Wielkiej Brytanii, które odbyło się pod auspicjami Komisji Ochrony Gatunkowej IUCN, zgromadziło 136 przedstawicieli z ponad trzydziestu krajów świata, w celu przedyskutowania globalnej strategii ochrony gatunkowej paproci i zintegrowania planów dalszego zachowania tej grupy roślin. Sympozjum sponsorowały: Brytyjskie Towarzystwo Pteridologiczne, Międzynarodowe Stowarzyszenie Pte-

ridologów, „The New Phytologist Trust” oraz „English Nature”.

Nowym przewodniczącym Komisji Ochrony Gatunkowej został wybitny pteridolog – David Given z Lincoln University w Nowej Zelandii, który uprzednio przewodniczył Specjalistycznej Grupie Ochrony Paprotników. W bieżącej kadencji jego miejsce w Grupie zajęli Clive Jermy z londyńskiego Muzeum Historii Naturalnej oraz Tom Ranker z Bulder University of Colorado (USA). W wykładzie inauguracyjnym obrady Sympozjum „Needs, methods and means” David Given podał racje, dla których paprocie wymagają szczególnej ochrony, wobec przewidywań, że w najbliższej dekadzie zniszczeniu ulegnie 40% gatunków tropikalnych. Obecnie żyjące gatunki stanowią kontinuum ewolucyjne najstarszych rodowodów roślinnych; mają szeroki zasięg, przy równoczesnej specjalizacji siedliskowej; są kluczowym wskaźnikiem zdrowotności ekosystemów oraz stanowią ikonę kulturową. Najważniejszym zadaniem stojącym przed Grupą Ochrony Paprotników jest konieczność szybkiej aktualizacji międzynarodowej listy zagrożonych gatunków paproci i ujednolicenie kryteriów oceny zagrożenia w poszczególnych regionach świata. Obecnie na liście tej znalazło się już 770 gatunków. Opracowanie programu ich ochrony (analogicznego do istniejących już programów ochrony mszaków, nagonasiennych iglastych, kaktusów oraz palm) jest równie ważnym zadaniem, jak ocena stopnia degradacji bioróżnorodności ich siedlisk.

Clive Jermy w referacie „The SSC pteridophyte specialist group: what do we want to achieve?” przedstawił historię i dotychczasowe działania Specjalistycznej Grupy Ochrony Paprotników, która powstała podczas Międzynarodowego Kongresu Botanicznego w Sydney, w 1981 r. Obecnie grupa zarządza utworzoną przez siebie międzynarodową bazą danych, uaktualnianą z Czerwoną Listą IUCN, oraz opartą na bazach danych dostarczonych przez poszczególne kraje. Dr C. Jermy zdefiniował priorytety globalnej strategii ochrony gatunkowej paproci wraz ze stanowiskami, na których one występują. Obecnie Komisja ds. Przeżywalności Gatunków opracowuje plany ochrony rezerwatowej oraz ochrony *ex situ*, a także listę 50 najbardziej zagrożonych gatunków paprotników, która znajdzie się wkrótce na stronach internetowych, wraz z programem odtwarzania populacji paproci w warunkach *in situ* i *ex situ*. Dane te będą bazą dla prac koordynatorów projektów przygotowywanych w ramach prac Światowej Komisji ds. Specjalnych Obszarów Ochrony – SOO (Special Area of Conservation – SAC).

Podczas Sympozjum zaprezentowano 37 referatów oraz 31 posterów, w ramach najistotniejszych te-

matów dających wgląd w problematykę ogólną i regionalną. Dr Paolo Windisch z Uniwersytetu w Sao Leopoldo (Brazylia) przedstawił nietławe problemy ochrony 1150 gatunków paproci na obszarze 8.5 mln km². Jim Parks z Millersville University (USA) omówił system ochrony 556 gatunków paproci, z czego 112 to gatunki zagrożone, a 76 endemiczne. Czynniki środowiskowe decydujące o zasięgach taksonów przedstawił dla Karaibów Louis Chinnery. Odnosił on zaskakujący wzrost zróżnicowania gatunkowego paproci, pomimo równoczesnego zwiększenia się populacji ludności. Ochronę paprotników na wyspach Nowej Gwinei, będących światowym centrum bioróżnorodności paprotników liczącym ponad 2 000 gatunków, przedstawił Robert Johns. Zachowanie flory Papua Nowa Gwinea o współczynniku endemizmu sięgającym 60–75%, będzie wyzwaniem dla nowego milenium. Znaczenie kolekcji zielnikowych dla badań florystycznych i rewizji taksonomicznych na przykładzie Narodowego Herbarium w Manillii omówiła Julia Barcelona z Filipin. Możliwość wykorzystania kryoprezervacji do przechowywania tkanek w warunkach *in vitro* przedstawiła Valerie Pence z USA. Irina Gureyeva z Rosji przedstawiła ochronę paprotników w południowej Syberii, wskazując na szereg czynników przyczyniających się do zagrożenia 76 spośród 160 gatunków paproci. Jedynie gatunki wytwarzające żywotne zarodniki (*Athyrium*) oraz gatunki o intensywnie rozwidlających się kłęczach (*Matteucia*), skupione w dużych populacjach, mają tam szansę uniknięcia zagrożenia. Inaczej jest z gatunkami z rodzaju *Asplenium*, które bardzo słabo rozmnażają się wegetatywnie, wskutek czego są najbardziej narażone na czynniki środowiska, szybko i nieodwracalnie zmieniającego się pod wpływem antropopresji. Analizę efektywnych sposobów ochrony paprotników *in situ* oraz *ex situ* w obrębie Mauritiusa przedstawił Stuart Lindsay. W ostatnich latach wyginęło tam 50 spośród 250 gatunków paprotników w następstwie introdukcji do upraw leśnych inwazyjnych gatunków drzew. W nowo wybudowanym laboratorium mikropropagacji paproci w Curepipie rozmnażane są liczne gatunki w celu reintrodukcji na zastępcze stanowiska naturalne. Niezwykle interesujące wyniki plantacyjnej uprawy chronionej paproci drzewiastej z rodzaju *Angiopteris* prezentowali Rosemary i Les Wulcz. Sprzedaż oraz eksport okazów z ich plantacji wydatnie ograniczyła rabunkowe pozyskiwanie paproci drzewiastych z naturalnych stanowisk w Australii.

Burzliwą dyskusję wywołał referat Alana Hamiltona „Czy ochrona gatunkowa paproci w tropikach może być skuteczna”. Autor stwierdził, że ten model

ochrony przynosi pozytywne rezultaty jedynie w krajach Europy Zachodniej i w USA, ponieważ tam utrzymało się już właściwe nastawienie społeczne do gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Natomiast w tropikach, gdzie całkowitym zniszczeniem zagrożone są ogromne połacie lasów, ochrona obszarów, na których występują stanowiska paproci jest zadaniem kluczowym. Obecnie wyznaczane są globalne centra bioróżnorodności paprotników, a także międzynarodowe obszary chronionej biosfery, czy też obszary światowego dziedzictwa przyrodniczego w południowej Afryce, południowo-wschodniej Azji, Himalajach czy na wyspach Pacyfiku. Czy na ich terenie będzie można skuteczniej niż dotychczas chronić najbardziej zagrożone gatunki paproci pokaże czas. Czy od wyznaczenia granic tych centrów i objęcia ich planową ochroną, przy uwzględnieniu specyfiki narodowej oraz związanego z nią systemu zarządzania zasobami przyrody ożywionej, zmienia się destrukcyjne trendy gospodarcze? Teoretycznie wydaje się to możliwe do zrealizowania, ponieważ większość państw Ameryki Południowej i Azji południowo-wschodniej podpisała konwencję ochrony różnorodności biologicznej i utworzyła „grupy robocze” (botaników i taksonomów-pteridologów), aktywnie wdrażające program monitoringu przyrodniczego i udoskonalające akty prawne dotyczące ochrony gatunkowej. Jednak stałe zwiększenie skuteczności zarządzania rezerwatami w tropikach jest konieczne, ponieważ ludność tubylcza nadal przekształca tereny leśne w uprawy rolnicze oraz nadmiernie eksploatuje zasoby roślinne (opał, budulec, rzeźbiarstwo, lecznictwo). Procesy degradacji środowiska nasilają się pod wpływem takich czynników jak wzrost populacji, ubożenie społeczeństw, czy niestabilność polityczna. Trudno wówczas zachować równowagę między ochroną a użytkowaniem. Straż parków narodowych jest bezsilna wobec destrukcyjnej eksploatacji ich zasobów przez niewykształcone społeczności lokalne, którym nie zaoferowano alternatywnych źródeł utrzymania. Rozpoznanie sytuacji ekonomicznej lokalnej ludności jest warunkiem podstawowym przy planowaniu strategii ochrony paprotników. Dlatego etnobotanicy pełnią przy tym kluczową rolę, pośrednicząc w wymianie informacji oraz doświadczeń między lokalnymi plantatorami i zbieraczami a zarządem parku narodowego, co zapewnia realistyczną interakcję ze środowiskiem. Ochrona paprotników w tych warunkach wymaga zaangażowania ekspertów z różnych specjalności, zwłaszcza pteridologów, którzy nadal są zbyt słabo reprezentowani w krajach tropikalnych. Ponieważ fundusze na ochronę rezerwatową są ogra-



Fot.1. Uczestnicy sesji terenowej na stanowisku *Pilularia globulifera* w Holmwood Common, Surrey. Od prawej: dr Clive Jermy (Muzeum Historii Naturalnej w Londynie) oraz dr Elizabeth Sheffield (Uniwersytet w Manchester) (fot. E. Zenkteler).

Phot. 1. The participants of the field session in the locality of *Pilularia globulifera* in Holmwood Common, Surrey. From the right: dr Clive Jermy (Natural History Museum, London) and dr Elizabeth Sheffield (Manchester University) (phot. E. Zenkteler).

niczone, główny nacisk kładzie się na integrację metod ochrony *in situ/ex situ*.

W ostatnim dniu Sympozjum uczestnicy wyruszyli w teren, na spotkanie z *Lycopodiella inundata* oraz *Pilularia globulifera* (Fot. 1). Paprotniki te, występujące w obrębie rezerwatu w Thursley, objęte są ścisłą ochroną gatunkową na terenie całej Wielkiej Brytanii. Rezerwat Thursley zajmuje obszar 325 ha wrzosowisk i torfowisk oraz bagiennego boru sosnowego o charakterze lasu pierwotnego. Odnotowano tu ogromną bioróżnorodność; entomofauna liczy 10 000 gatunków (w tym np. 26 gat. ważek), bardzo liczne są gatunki ptaków, zwłaszcza błotnych i wodnych. Rezerwat jest ostoją rodzimych roślin owadożernych. Aby nie dopuścić do odnowy lasu reintrodukowano na jego teren owce i kucyki (wypas), zwalcza się *Pteridium aquilinum* (przez kontrolowane wypalanie zimowe), oraz regularnie wykasza wrzosy, aby je wzmocnić. Rezerwat utworzono w 1978 r. Wcześniej, na suchszych częściach obszaru już od XVI w. pozyskiwano drewno budulcowe, opałowe i torf, kopano piasek i żwir, a także wytapiano rudę darniową.

Obecnie rezerwat Thursley uznano jako SAC – Special Area of Conservation (ściślej ochronie w jego obrębie podlegają nawet obejścia rolników i pobocza dróg), pod zarządem English Nature, organizacji proekologicznej.

Po zakończeniu Sympozjum zwiedzano Ogrody Królewskie RHS Garden Wisley. Ogrody te, założone w 1904 r. na obszarze 97 ha, zachwycają najbogatszymi w Wielkiej Brytanii kolekcjami roślin uprawnych. Rośliny prezentowane są w wysmakowanych założeniach ogrodowych oraz w typowych kolekcjach monokulturowych złożonych z róż, rododendronów, czy paproci. Obok kolekcji szklarniowych roślin z różnych stref klimatycznych prezentowane są plantacje roślin sadowniczych, warzywnych, ogrody wiejskie oraz tzw. ogrody modelowe, czyli wzorcowe założenia ogrodowe, w których prezentuje się bogactwo technik i stylów w ogrodnictwie, dostarczając zwiedzającym nowych idei oraz inspiracji.

Doniesienia konferencyjne zebrano w t. 16/6 *The Fern Gazette*, który ukaże się w styczniu 2003 r.

Elżbieta ZENKTELER

**6. KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWEGO
TOWARZYSTWA BADAŃ KORZENI
(NAGOJA, JAPONIA, 11–15 LISTOPADA 2001)**

**6th Symposium of the International Society
of Root Research
(Nagoya, Japan, 11–15 November, 2001)**



Fot.1. Dziedziniec Centrum Kongresowego Nagoi – ulubione miejsce spotkań uczestników 6. Konferencji ISRR. W centrum placu widoczny monumentalny pomnik Marka Aureliusza wg projektów Leonarda da Vinci (fot. S. Samardakiewicz).

Phot.1. The yard of the Congress Centre of Nagoya – the favourite meeting-place of participants of 6th Symposium ISRR. The Marcus Aurelius Monument after Leonardo da Vincis sketch is visible in the centre of the square (phot. S. Samardakiewicz).

Szosta konferencja Międzynarodowego Towarzystwa Badań Korzeni (ISRR) odbyła się w Nagoi, ponad dwumilionowym mieście położonym w centralnej części Japonii. Poprzednie miały miejsce w Austrii w 1982 – roku powstania ISRR oraz w 1991), Szwecji (1988), Kazachstanie (1994) i USA (1996).

Konferencja w Nagoi stworzyła więc kolejną możliwość spotkania się uczonych z różnych dziedzin, których głównym obiektem badawczym są korzenie. Głównym organizatorem, obok ISRR, było Japońskie Towarzystwo Badań Korzeni (JSRR), któremu wsparcia udzieliły: Ministerstwo Edukacji, Kultury, Sportu, Nauki i Technologii rządu Japonii, Towarzystwo Obchodów Rocznic Światowej Wystawy EXPO 1970 w Japonii, władze miasta oraz Uniwersytet w Nagoi.

Obrady odbywały się w nowoczesnym Centrum Kongresowym Nagoi, które powstało z myślą o zbliżającej się Wystawie Powszechnej EXPO 2005 (Fot. 1). Wzięło w nich udział około 330 uczestników z ponad 35 krajów. Bardzo licznie reprezentowana była Japonia, Australia, USA, Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Indie oraz Włochy. Z pozostałych krajów, w tym z Polski były przeważnie pojedyncze osoby.

Zamierzenia organizatorów przedstawił w przemówieniu inauguracyjnym przewodniczący komitetu organizacyjnego, i zarazem wice-przewodniczący ISRR, Shigenori Morita (Uniwersytet w Tokio). Jego zdaniem zasadniczym celem organizatorów konferencji było ukazanie budowy i funkcji korzeni oraz całych systemów korzeniowych jako dynamicznych miejsc kontaktu rośliny ze środowiskiem zewnętrznym. Znalazło to odzwierciedlenie w hasle konferencji „Roots: the dynamic interface between plants nad earth”. Ambicją organizatorów było też „zakorzenie” w świecie współczesnej nauki stosunkowo nowej dziedziny – ryzologii jako zintegrowanej dyscypliny naukowej. Podczas otwarcia obrad głos zabrał Alvin J. M. Smucker (USA, wice-przewodniczący ISRR), który odczytał również list nieobecnego na obradach przewodniczącego ISRR Hansa Perssona (Szwecja). W liście tym H. Persson scharakteryzował pokrótce znaczenie korzeni w życiu roślin. Przedstawił też historię i cele utworzonego w 1982 r. Towarzystwa. Na zakończenie podkreślił wagę tego typu spotkań nie tylko ze względów naukowych, ale także z powodu roli naukowców z różnych krajów, którzy poprzez wspólną pracę mają swój udział w zjednoczeniu świata i wprowadzaniu pokoju. Słowa te nabrały szczególnego znaczenia w kontekście tragicznych wydarzeń we wrześniu 2001 r. w Nowym Jorku.

Kolejnym punktem obrad były wykłady inauguracyjne. Akira Yamauchi (Uniwersytet w Nagoi, przewodniczący JSRR) w wystąpieniu pt.: „The root system: a dynamic integration of components differing in morphology and function” omówił na wybranych przykładach ogólną charakterystykę morfologii korzeni i systemów korzeniowych, ich funkcje, plastyczność oraz genetyczne i fizjologiczne podłoże te-

go zjawiska. Z kolei Margaret Mc Cully (Australia) podczas wykładu „Unearthing the complexities of roots and their rhizospheres” w niezwykle barwny sposób wydobyla na światło dzienne (dosłownie i w przenośni) zawiły obszar relacji między korzeniem a ryzosferą. Złożoność ta wynika z jednej strony z chemicznego, fizycznego i biologicznego zróżnicowania środowiska glebowego, z drugiej strony z morfologicznej i funkcjonalnej różnorodności systemów korzeniowych oraz ich chemicznych, fizycznych i biologicznych oddziaływań na środowisko glebowe. W związku z tym, według M. Mc Cully, naukowcy w wielu swoich pracach uciekają się do metodycznych uproszczeń, z czym później wiąże się problemy z odniesieniem wyników do warunków polowych. Problematyka zasygnalizowana przez autorkę powracała w czasie konferencji jak bumerang, czego wyrazem były m.in. prezentacje nowoczesnych metod umożliwiających badania w warunkach maksymalnie zbliżonych do naturalnych.

Kolejne dwa dni obrad były wypełnione wykładami sekcyjnymi i sesjami plakatuowymi. Wykłady podzielono na następujące sekcje (w nawiasach podano numery sesji posterowych o tematyce pokrywającej się z sekcjami wykładowymi): A (P1): Anatomia i morfologia korzeni, B: Tropizm i ruchy korzeni, C (P2, P3, P4): Fizjologia wzrostu i stres środowiskowy, D (P7): Ekologia funkcjonalna systemów korzeniowych, E (P5): Ryzosfera i mikrobiologia gleby, F: Interakcje korzeń-gleba, G (P9): Nauki rolnicze i ogrodnicze, H (P8): Ekologia lasu i gospodarka leśna, I (P10): Nowe metody badania korzeni i wizualizacji rozwoju systemu korzeniowego w glebie oraz P6 (dodatkowa sekcja plakatuowa) – Biologia molekularna i genetyka. Łącznie wygłoszono 76 wykładów i zaprezentowano 190 plakatów.

Bezpośrednio po obradach plenarnych rozpoczęły się wykłady sekcyjne równocześnie w dwóch sekcjach: B oraz I. Nie sposób było oczywiście skorzystać w pełni z obu propozycji równocześnie, stąd moja uwaga skoncentrowała się na sekcji dotyczącej nowoczesnych, zwłaszcza nieinwazyjnych, metod badawczych (jak np. mikrotomografia rentgenowska). Szczególnie interesujący był referat nawiązujący do postulatów Mc Cully, w którym zilustrowano badania systemów korzeniowych przeprowadzane w warunkach maksymalnie zbliżonych do polowych w ryżotronie w Wageningen (A. L. Smit i J. J. Groenwold, Holandia). Wszelchstronne możliwości zastosowania tego „polowego laboratorium” wynikają między innymi z precyzyjnej kontroli warunków wzrostu oraz zastosowania nieinwazyjnych metod pomiarowych.

Z kolei w sekcji B, która obejmowała zagadnienia związane z tropizmem i ruchami roślin, ich mechanizmem oraz wpływem różnych czynników na te procesy, uwagę zwrócił referat T. Hoson i E. Tanimoto (Japonia) „Growth and morphogenesis of rice roots in microgravity”. Autorzy przedstawili interesujące wyniki dotyczące zmian morfologii i właściwości ścian komórkowych korzeni w warunkach kosmicznych. Okazało się, że te specyficzne warunki wpływają na zmiany elastyczności i grubości ścian oraz wielkości molekularnej hemicelulozy, co może być, według autorów, wynikiem modyfikacji metabolizmu ścian komórkowych tych roślin w warunkach zmienionej grawitacji. W trakcie wykładu można było też zobaczyć film o tym, jak przebiegają eksperymenty biologiczne w kosmosie. W kolejnym dniu obrad oprócz tematów fizjologicznych (sekcja C), były też poruszane zagadnienia związane z ekologią funkcjonalną i mikrobiologią. W ramach sekcji fizjologicznej dominowały prace związane z oddziaływaniem na korzenie przede wszystkim czynników stresowych. Przykładem może być wykład T. I. Baskina, dotyczący wpływu deficytu wodnego na podziały komórkowe i wzrost elongacyjny korzeni *Arabidopsis*. Oryginalne metody pozwoliły autorom zbadać koordynację tych dwóch procesów w obrębie tego samego korzenia równocześnie, co rzadko udaje się przedstawić w takim ujęciu. Do powyższej pracy nawiązywała jedyna na konferencji prezentacja Polaków (S. Samardakiewicz i A. Woźny, Wydział Biologii UAM, Poznań) – „The cell division in *Lemna minor* L. root treated with lead”. Wywołała ona ożywioną dyskusję właśnie nad mechanizmami oddziaływania ołowiu, nie tylko na podziały, ale przede wszystkim na wzrost elongacyjny. W trzecim dniu konferencji, równocześnie z sekcją anatomii i morfologii toczyły się obrady na temat interakcji korzeń-gleba. Z prac anatomicznych warto wymienić m.in. wykład E. P. Groota i T. L. Rosta (USA), który dotyczył filogenetycznych zależności między typami organizacji merystemu apikalnego (RAM). Autorzy ci wykazali m.in., że typ organizacji merystemu nie wynika z przystosowań ekologicznych, ale jest rezultatem ewolucji. Należy też wspomnieć o dodatkowej sekcji, którą zorganizowali sympatyczni studenci Hide Araki i Nobu Sekiya: „Root Research in 21st Century”. Była ona przeznaczona jedynie dla młodych i czujących się młodo „korzeniowców”. Obrady tej sekcji odbywały się w dzielnicy rozrywki Sakae, a jej przebieg pozostaje tajemnicą najmłodszych uczestników. Myślę jednak, że o owocnych rezultatach pracy tej dynamicznej grupy

będzie można się przekonać jeszcze nieraz w obecnym stuleciu.

Nie sposób, niestety, przedstawić całego wachlarza badań tak zróżnicowanej pod względem tematycznym konferencji. Podsumowując można jednak stwierdzić, że zgodnie z zamierzeniami organizatorów, podczas obrad wyłonił się obraz korzenia – organu niezwykle skomplikowanego pod względem strukturalnym i funkcjonalnym – który wchodzi w złożone interakcje ze środowiskiem zewnętrznym.

W przedostatnim dniu odbyła się sesja terenowa związana m.in. z wizytą w Instytucie Warzywnictwa, Roślin Ozdobnych i Herbaty (NIVOT) w prefekturze Shizuoka, stynącej z produkcji zielonej herbaty. Właśnie zielonej herbacie była poświęcona większa część tej niezwykle interesującej sesji. Mieliśmy bowiem możliwość zapoznania się z uprawą krzewów herbaty chińskiej (*Camellia sinensis* L.), produkcją zielonej herbaty (zarówno zmechanizowaną jak i ręczną) oraz z pracami badawczymi nad uzyskiwaniem odmian np. dla celów leczniczych. W tym gronie nie mogło też zabraknąć oczywiście dogłębnej analizy systemu korzeniowego krzewów herbacianych. Dodatkową atrakcją był spacer między niekończącymi się rzędami równo obciętych krzewów oraz duchowa strawa, tzn. pokaz ceremonii picia herbaty. W ostatnim dniu konferencji zapoznaliśmy się z zabytkami dawnej stolicy Japonii – Kioto. Podziwialiśmy między innymi zamek szoguna Tokugawy, jednak uczestników najbardziej olśnił (dosłownie i w przenośni) tzw. Złoty Pawilon położony na wyspie, w barwnych ogrodach zespołu klasztornego. Uroku temu miejscu dodawały przepięknie przebarwiający się w tym czasie klony. Śmiało można powiedzieć, że mieliśmy przed sobą ósmy cud świata.

Na zakończenie obrad odbyło się podsumowanie konferencji, na którym wszyscy uczestnicy zgodnie podkreślali nie tylko jej bardzo wysoki poziom naukowy, ale również świetną organizację i gościnność gospodarzy. Próbowano też ustalić miejsce następnej konferencji ISRR. Wstępne decyzje w tej sprawie zapadły jednak długo po konferencji. Wszystko wskazuje na to, że odbędzie się ona w Stuttgarcie w Niemczech.

Ze swej strony chciałbym bardzo podziękować Wydziałowi Biologii UAM w Poznaniu oraz Fundacji na rzecz Nauki Polskiej wraz z Warszawskim Towarzystwem Naukowym (stypendium konferencyjne) za sfinansowanie mojego udziału w tej niezwykle ważnej dla mnie i mojego środowiska konferencji.

Sławomir SAMARDAKIEWICZ

**„WODA I ŚWIATŁO W ŻYCIU ROŚLIN”
– JUBILEUSZOWA SESJA NAUKOWA
POŚWIĘCONA 95. ROCZNICY URODZIN
PROFESORA PIOTRA STREBEYKO¹
(WARSZAWA, 8 CZERWCA 2002)**

**„Water and light in plants life” – Jubilee scientific
session devoted to 95th anniversary of Professor
Piotr Strebeyko birthday
(Warsaw, Poland, 8 June 2002)**

Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Botanicznego wraz z Wydziałem Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, przy udziale prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego prof. A. Paszewskiego, zorganizował Sesję naukową, poświęconą 95. rocznicy urodzin prof. Strebeyko. Uczestniczyło w niej, poza Jubilatem i jego małżonką oraz najbliższą rodziną, około 100 osób, w tym kilka pokoleń wychowanków i uczniów prof. Strebeyki z warszawskich uczelni i instytutów naukowych oraz z innych ośrodków (Fot. 1).

Sesję otworzyła przewodnicząca Oddziału Warszawskiego prof. Małgorzata Wierzbicka, gorąco witając Jubilata i jego rodzinę oraz składając serdeczne gratulacje i życzenia zdrowia, dalszych sukcesów w pracy i pogody ducha, tak charakterystycznej dla prof. Strebeyko.

W imieniu władz Uniwersytetu Warszawskiego i Wydziału Biologii zabrał głos prof. Andrzej Jerzmanowski i złożył prof. Strebeyko serdeczne życzenia, podkreślając zasługi Jubilata dla UW w czasie jego długoletniej pracy w Katedrze Fizjologii Roślin.

Następnie wystąpił prof. Andrzej Paszewski, który wręczył prof. Strebeyko dyplom Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Jubilat jest bowiem od 1948 r. bardzo aktywnym członkiem tego Towarzystwa.

Sylwetkę Jubilata, nie tylko jako naukowca, lecz jako człowieka z pasją, przedstawili jego uczniowie – prof. Zofia Starck i prof. Jan Starck. Uczestniczyli oni w latach 50. w seminariach organizowanych przez prof. Korczewskiego w Katedrze Fizjologii Roślin SGGW, w których Piotr Strebeyko brał czynny udział. Prof. Zofia Starck nawiązując do tytułu Sesji „Woda i światło w życiu rośliny” podkreśliła, że Jubilat, jako zapalony żeglarz i narciarz, udowodnił ważną rolę wody i światła nie tylko w życiu roślin, lecz również, szczególnie w chwilach wypoczynku, w życiu człowieka – naukowca. Podkreślono ogromne zaangażowanie Jubilata w pracę naukową, o czym

¹ Z żalem informujemy, że prof. P. Strebeyko zmarł 11 stycznia 2003 r. w Warszawie (red).



Fot. 1. Prof. P. Strebeyko wraz z małżonką (fot. A. Podstolski).

Phot. 1. Prof. P. Strebeyko and his wife (phot. A. Podstolski).

świadczyć może prawie 70-letni okres, w ciągu którego systematycznie pojawiały się jego publikacje naukowe (pierwsza – w 1932 r., w *Rocznikach Nauk Rolniczych*, a ostatnia – w 2000 r., w *Photosynthetica*). Były one pisane w różnych językach: polskim, angielskim, niemieckim i francuskim, co w minionym okresie należało raczej do rzadkości.

Prof. Strebeyko ukończył studia na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w 1929 r., tam też pracował do 1934 r. Pracę doktorską, zatytułowaną „Wpływ reakcji gleby na przyswajalność różnych form kwasu fosforowego” wykonał w Katedrze Chemii Rolnej SGGW, pod kierunkiem prof. Mariana Górskiego; została ona opublikowana w *Rocznikach Nauk Rolniczych i Leśnych* w 1934 r.

W roku 1934 prof. Strebeyko rozpoczął pracę w Katedrze Fizjologii Roślin na Uniwersytecie Warszawskim, na zaproszenie prof. Bassalika. W 1946 r. Jubilat habilitował się na UW, a w 1954 r. – uzyskał tytuł profesora.

Zainteresowania naukowe prof. Strebeyko koncentrują się wokół pięciu głównych problemów badawczych: 1. mineralne odżywianie roślin; 2. dynamika wzrostu roślin, głównie zbóż; 3. gospodarka

wodna roślin; odporność roślin na suszę; 4. fotosynteza ze szczególnym uwzględnieniem energetyki tego procesu; 5. wykorzystanie porometrii do pomiarów wymiany gazowej roślin. Większość prac Prof. Strebeyko cechuje podejście biofizyczne. Wiele badań poświęcił on opracowaniu nowych metod badawczych, możliwych do wykorzystania nawet bez precyzyjnej aparatury. Metody te dotyczyły m. in. oznaczeń fotosyntezy, przy wykorzystaniu izotopów radioaktywnych, pomiaru powierzchni liści i kłosa, intensywności transpiracji. W innej serii badań Prof. Strebeyko zajmował się energetyką fotosyntezy, oceniając wielkość wykorzystywanej energii świetlnej w tym procesie u różnych gatunków roślin i w przeliczeniu na różne jednostki odniesienia, np. powierzchnie cząsteczki chlorofilu. Te badania znalazły swój wyraz w pracach, opublikowanych m. in. w *Photosynthetica* w 1999 i 2000 roku.

W dorobku Jubilata oprócz prac eksperymentalnych, duży udział mają podręczniki akademickie, monografie oraz książki popularno-naukowe (w sumie – 10 pozycji).

Prof. Strebeyko należy do kilku Towarzystw Naukowych i we wszystkich jeszcze do niedawna był



Fot. 2. Prof. P. Strebeyko w towarzystwie żony i prof. M. Wierzbickiej (fot. A. Podstolski).

Fohot. 2. Prof. P. Strebeyko accompanied by his wife and prof. M. Wierzbicka (phot. A. Podstolski).

bardzo aktywnym członkiem. Zarówno w Polskim Towarzystwie Botanicznym, jak i w Towarzystwie Naukowym Warszawskim zajmował stanowisko sekretarza generalnego, a w innych okresach, przez szereg kadencji – przewodniczącego lub członka Głównej Komisji Rewizyjnej.

Po zakończeniu pierwszej części Sesji uczestnicy uroczystości składali Jubilatowi życzenia, do których dołączano piękne kwiaty i pamiątki. W czasie przerw w obradach można było zapoznać się z nowoczesną aparaturą do pomiaru fotosyntezy, fluorescencji chlorofilu i analizy struktury łąnu, prezentowaną przez dr Mohameda Hazema Kalaji (z Katedry Fizjologii Roślin SGGW) (Fot. 2).

Drugą część Sesji wypełniły referaty naukowe związane tematycznie z hasłem konferencji, czyli z rolą wody i światła w życiu roślin w świetle badań końca XX wieku. Prof. Stanisław Maleszewski z Instytutu Biologii Uniwersytetu w Białymstoku postulował, że „Najważniejsze są szparki”; prof. Alina Kacperska z Instytutu Biologii Eksperymentalnej Roślin UW, zaproponowała odpowiedź na pytanie, dawno niepokojące fizjologów roślin: „Brak wody – co robić aby przeżyć?”. Następnie prof. Stanisław Więkowski z Instytutu Biologii Molekularnej Uniwersy-

tetu Jagiellońskiego w Krakowie, wygłosił referat na temat mało jeszcze znanego procesu „Chlororespiracja roślin wyższych – fakty i hipotezy”. W ostatnim referacie dr Marlena Lembicz z Instytutu Biologii Środowiska Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu przedstawiła temat „Koewolucyjna przygoda uciekiniera z solniska”. Po każdym referacie odbywały się krótkie dyskusje, w których Jubilat brał czynny udział.

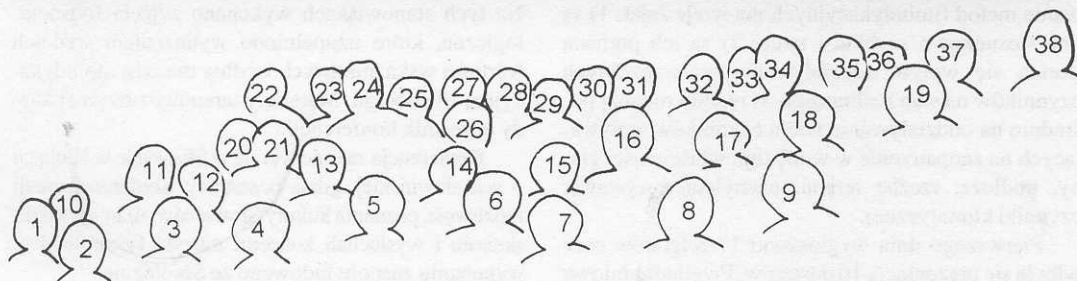
Na zakończenie pragnę podkreślić, że Sesja była bardzo dobrze zorganizowana, za co należą się słowa podziękowania i uznania całemu Komitetowi Organizacyjnemu, a szczególnie przewodniczącej i sekretarzowi Oddziału Warszawskiego PTB: prof. M. Wierzbickiej i dr R. Karwowskiej.

Zofia STARCK

**XXVI KRAJOWA KONFERENCJA NAUKOWA
Z CYKLU „REJONIZACJA CHWASTÓW
SEGETALNYCH W POLSCE” – ROŚLINY
SEGETALNE JAKO BIOINDYKATORY
(USTKA, 20–21 CZERWCA 2002)**

**„Regionalization of Segetal Weeds in Poland”
– 26th National Scientific Conference on segetal
plants as bioindicators
(Ustka, Poland, 20–21 June 2002)**





Fot. 1. Uczestnicy XXVI Krajowej Konferencji „Rośliny segetalne jako bioindykatory” (fot. I. Kutyna).

Phot. 1. The participants of 26th National Conference – Segetal plants as bioindicators (phot. I. Kutyna):

1 – mgr M. Haliniarz, 2 – mgr M. Ziąja, 3 – mgr R. Antoszek, 4 – dr T. Skrajna, 5 – mgr A. Affek-Starczewska, 6 – dr Z. Sobisz, 7 – dr I. Ratuszniak, 8 – mgr T. Stosik, 9 – dr M. Korczyński, 10 – dr K. Szmeja, 11 – prof. E. Kuźniewski, 12 – mgr A. Stokłosa, 13 – prof. J. Skrzyczyńska, 14 – prof. E. Ratuszniak, 15 – prof. H. Rola, 16 – prof. J. Rola, 17 – Constanze Tröltzsch, 18 – prof. E. Stupnicka-Rodzyńkiewicz, 19 – prof. W. Żukowski, 20 – dr D. Ciarka, 21 – dr hab. T. Hochół, 22 – prof. C. Hóldyński, 23 – prof. K. Heller, 24 – prof. T. Korniak, 25 – prof. S. Gawroński, 26 – prof. S. Karczmarczyk, 27 – dr M. Truchan, 28 – dr A. Kreft, 29 – prof. S. Borowiec, 30 – dr C. Podsiadło, 31 – prof. J. Anioł-Kwiatkowska, 32 – dr J. T. Siciński, 33 – dr M. Nanaszko, 34 – prof. K. Adamczewski, 35 – dr A. Bomanowska, 36 – dr hab. T. Łabza, 37 – prof. S. Balcerkiewicz, 38 – dr B. Kluczyński.

Koordynatorem badań nad rejonizacją chwastów segetalnych w Polsce jest Zakład Ekologii i Zwalczania Chwastów Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) we Wrocławiu. Coroczne konferencje odbywają się przy ścisłej współpracy z kierownikiem Zakładu – prof. dr hab. Henryką Rolą.

W XXVI konferencji, poświęconej roli fitoind-

kacji w praktyce rolniczej wzięły udział 53 osoby – pracownicy naukowcy i praktycy z 17 uczelni i 9 jednostek branżowych kraju: Akademii w Krakowie, Lublinie, Poznaniu i Szczecinie; Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy; Dow Agro Sciences w Warszawie; Instytutu Nauk Rolniczych w Zamościu; Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu; Instytutu

Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa we Wrocławiu; Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach; Instytutu Włókien Naturalnych w Poznaniu; Ogródu Roślin Lecznich Akademii Medycznej we Wrocławiu; Ośrodka Doskonalenia Rolniczego w Strzelinie; Pomorskiej Stacji Doświadczalnej w Bukówce; Stacji Doświadczalnej Oceny Odmian w Karżnicze; Politechniki Białostockiej; Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; Uniwersytetów: Adama Mickiewicza w Poznaniu, Jagiellońskiego w Krakowie, Łódzkiego, Rzeszowskiego, Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Wrocławskiego; Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku.

Spotkanie było okazją do rzeczowych dyskusji, wymiany doświadczeń i dokonania przeglądu metod pozwalających scharakteryzować siedliska pól uprawnych. Są to metody polegające na wykorzystaniu roślin lub zbiorowisk roślinnych do oceny warunków ekologicznych panujących w środowisku ich bytowania. Dyskusje plenarne pokazały zastosowanie tych metod, a zarazem ich przydatność oraz znaczenie w zestawieniu z metodami gleboznawczymi od dawna stosowanymi w rolnictwie do oceny siedlisk.

W warunkach współczesnej agrotechniki stosowanie metod fitoindykacyjnych ma wiele zalet: 1) są one stosunkowo szybkie i tanie; 2) za ich pomocą ocenia się wpływ oddziaływania poszczególnych czynników na stan roślinności; 3) rośliny reagują pośrednio na oddziaływanie wielu czynników wpływających na zaopatrzenie w wodę (np. właściwości gleby, podłoże, rzeźbę terenu, nachylenie, wystawę, czynniki klimatyczne).

Pierwszego dnia wygłoszono 17 referatów oraz odbyła się prezentacja 16 posterów. Przedpołudniową część referatową prowadził prof. dr hab. Waldemar Żukowski z Uniwersytetu A. Mickiewicza. Otworzył ją referat prof. dr hab. Saturnina Borowca z Akademii Rolniczej w Szczecinie, który pierwszy wprowadził w Polsce metody fitoindykacyjne. Na podstawie wieloletnich badań prof. S. Borowiec twierdzi, że zbiorowiska segetalne umożliwiają ocenę ekologicznego podobieństwa gleb i tym samym łączenie w przypadku generalizacji map glebowych oraz opracowywanie nowych, bardziej ekologicznych systematyk gleboznawczych. Podał również zalety i ograniczenia stosowania roślin segetalnych jako bioindykatorów.

Drugą część obrad plenarnych prowadziła prof. dr hab. Henryka Rola z Wrocławia. W tej części autorzy referatów prezentowali zagadnienia dotyczące m.in. znaczenia gatunków wilgociolubnych w fitoindykacji, amplitud ekologicznych wybranych taksonów, czy udziału pospolitego rumianku bezpromieniowego w uprawach zbożowych i okopowych.

Po części referatowej Państwowe Wydawnictwo Naukowe (Oddział Gdański) zaprezentowało nowości wydawnicze z serii: Biologia, Nauki rolnicze i leśne. Oferta wywołała duże zainteresowanie wśród uczestników konferencji, którzy znaleźli wiele interesujących pozycji.

Trzecią część dnia stanowił panel posterowy, którego prowadzenie powierzono prof. dr hab. Czesławowi Hołdyńskiemu. Wszystkie plakaty zostały przygotowane bardzo starannie, a dotyczyły one m.in. oceny gleb kompleksów glebowo-rolniczych wybranych regionów Polski, wykorzystania bioindykatorów roślinnych do oceny degradacji gleb, zmienności owoców i nasion chwastów.

W drugim dniu konferencji zorganizowano sesję terenową w Słowińskim Parku Narodowym, którą prowadzili: prof. dr hab. Waldemar Żukowski, dr Bogdan Kluczyński i dr Zbigniew Sobisz. W trzech punktach terenowych (Objazda, Smółdziński Las i Siemianice), przygotowanych przez dr Izabelę Ratuszniak, dr Mariolę Truchan oraz dr Zbigniewa Sobisza, prezentowano występowanie nieczęstych w krajobrazie rolniczym Pomorza roślin segetalnych – kąkola polnego, tomki ościstej i złocienia polnego. Na tych stanowiskach wykonano zdjęcia fitosocjologiczne, które uzupełniono wyliczeniem średnich wartości wskaźnikowych według metody fitoindykacyjnej Ellenberga. Materiały terenowe otrzymał każdy uczestnik konferencji.

Konferencja zakończyła się w Skansenie w Klukach – wsi słowińskiej, gdzie uczestnicy Konferencji mieli możliwość poznania kultury Słowińców; m.in. zwiedzili skansen i wysłuchali koncertu muzyki kaszubskiej w wykonaniu zespołu ludowego ze Smółdzina.

Izabela RATUSZNIK
Zbigniew SOBISZ

VII MIĘDZYNARODOWY KONGRES AEROBIOLOGICZNY (CHÂTEAU MONTEBELLO, KANADA, 5–9 SIERPNIA 2002)

7th International Congress on Aerobiology
„Aerobiology: Coming of age in a New Millennium”
(Château Montebello, Canada, 5–9 August 2002)

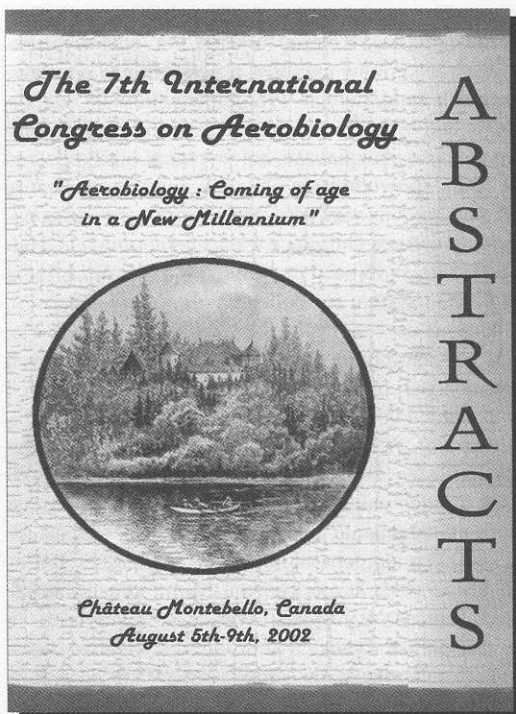
VII Międzynarodowy Kongres Aerobiologiczny, zorganizowany przez Wydział Geografii Uniwersytetu w Montrealu, zgromadził około 300 delegatów z 28 krajów. Przewodniczącym komitetu organizacyjnego był prof. P. Comtois, prezydent Międzynarodowego Towarzystwa Aerobiologicznego.

Podczas obrad wygłoszono około 60 referatów i przedstawiono 66 plakatów. Program naukowy Kon-

gresu obejmował 6 sesji tematycznych: 1. Syneko-logiczna aerobiologia, 2. Aeromikologia, 3. Modele aerobiologiczne, 4. Aerobiologia i zdrowie, 5. Autoekologiczna aerobiologia, 6. Metody badań aerobiologicznych. Referaty w grupie tematycznej „Syneko-logiczna aerobiologia” dotyczyły zmian klimatycznych i ich wpływu na przebieg sezonów pyłkowych. Ocieplenie klimatu (np. we Włoszech w ostatnich 20 latach średnia roczna temperatura wzrosła o 0,6°C) i towarzyszące temu zmniejszenie o 15% opadów, występujących w krótszym okresie, powodują zmiany koncentracji pyłku i długości sezonu pyłkowego (G. Frenguelli, Włoch). Badania sezonów pyłkowych drzew we Francji wykazały, że w wyniku ocieplenia klimatu sezony pyłkowe rozpoczynają się coraz wcześniej (V. Penel, Francja). W badaniach regionalnych śledzono dobowy rozkład koncentracji pyłku wybranych, na ogół alergennych, roślin. Informacja ta pozwala ludziom uczulonym zastosować środki zapobiegawcze (ograniczenie przebywania poza pomieszczeniem w godzinach wysokiej koncentracji oraz wietrzenia w tym czasie) (M. Thibaudon, Francja). Zależność między okresem kwitnienia a koncentracją pyłku w Polsce omawiała I. Kasprzyk (Polska). U brzozy okres wysokich koncentracji pokrywał się z czasem kwitnienia. U leszczyny i osłsy najwyższe koncentracje pyłku obserwowano po okresie kwitnienia. Może to być związane z transportem średniego i dalekiego zasięgu z południa Polski, gdzie okres kwitnienia zaczyna się później. O wpływie zmian klimatu na fenologię i początek sezonu pyłkowego w Szwajcarii mówiła R. Gehrig. Wyniki wieloletnich badań wykazały, że różne alergenne taksony różnie reagują na ocieplenie klimatu. Pyłek *Betula* i *Fraxinus* pojawia się wyraźnie wcześniej w atmosferze, natomiast w przypadku pyłku *Corylus* i *Poaceae* nie zauważono takich tendencji.

W sesji „Aeromikologia” P. Mandrioli (Włochy) przypomniał, że zarodniki grzybów w odpowiednich (suchych) warunkach mogą przetrwać wieki. Przykładem są kultury zarodników *Alternaria*, dla których zanotowano w ostatnich latach drastyczny wzrost koncentracji (J. Corden, Anglia). Badania koncentracji zarodników grzybów w powietrzu na tle elementów pogodowych wykazały, że w dniach ciepłych i suchych, z niską wilgotnością, wysokie koncentracje osiągały zarodniki *Erysiphales* i grzybów mitosporowych, podczas gdy wysokie koncentracje zarodników *Didymella*, *Ganoderma* i *Entomophthora* miały miejsce w dniach ciepłych i wilgotnych (D. Stępałska, Polska).

Tematyka sesji 3 – „Modele aerobiologiczne” dotyczyła prognoz rozprzestrzeniania się pyłku w skali



regionalnej, a więc z uwzględnieniem dalekiego transportu. Między innymi omówiono przypadek czerwonego deszczu w południowej Szwecji w 2001 r. Przeprowadzona analiza powietrza wykazała wysokie stężenie ołowiu, który mógł pochodzić z terenu, gdzie jeszcze używa się paliwa z Pb lub gdzie występują gleby z wysoką zawartością ołowiu. W powietrzu występował pyłek m. in. *Ambrosia* i *Impatiens*, które nie są roślinami występującymi w Europie północnej. Na podstawie meteorologicznych trajektorii, obrazów satelitarnych uzyskanych z NASA, mineralogii pyłów i analizy pyłkowej przypuszcza się, że zanieczyszczenia powietrza pochodziły z zachodniej Afryki (M. Hjelmroos, USA).

Na początku sesji „Aerobiologia i zdrowie” zreferowano wyniki międzynarodowych badań dotyczących występowania astmy, nieżytu nosa i egzemy w okresie dzieciństwa. U dzieci w wieku 13–14 lat badano zależność objawów chorobowych od koncentracji pyłku. Okazało się, że jest wyraźnie mniej osób z objawami astmy i gorączki siennej na terenach podmiejskich niż w mieście i najmniej wśród mieszkańców farm, pomimo wyższych koncentracji pyłku poza miastem. Jedną z przyczyn tego zjawiska może być przebywanie od wczesnego dzieciństwa w atmosferze podwyższonej koncentracji pyłku, co może

stanowić pewną ochronę przed uczuleniem (J. Emberlin, Anglia). Kolejny wykład dotyczył występowania zarodników grzybów w powietrzu w pomieszczeniach zamkniętych. Problemem stały się zagrzybione budynki, których towarzystwa ubezpieczeniowe nie chcą ubezpieczać, ani wypłacać odszkodowań za straty spowodowane obecnością grzybów. Jest to tak powszechne zjawisko, że przygotowuje się nowe akty prawne chroniące właścicieli domów (J. Haines, USA). W tej sesji przedstawiono również projekt SPRING (System for Pollen Information Gathering), w którym uczestniczyło 5 krajów europejskich. Celem projektu było opracowywanie ujednoliconych prognoz pyłkowych w pięciu językach, dostępnych codziennie telefonicznie i poprzez internet (C. Galan, Hiszpania). W Anglii prowadzono interesujące badania objawów alergii, dość powszechnie występujących u pracowników kwaciarni. Są oni narażeni nie tylko na wdychanie pyłku, ale również na bezpośredni kontakt z alergenami obecnymi na powierzchni liści lub w soku komórkowym. Mimo generalnie niskich koncentracji pyłku i zarodników grzybów, są krótkie okresy wysokich koncentracji, co może stanowić czynnik ryzyka dla zdrowia pracowników (J. Emberlin, Anglia). W Hiszpanii metodami immunocytochemicznymi zlokalizowano białko w dojrzałych ziarnach pyłku *Parietaria judaica*. Białka, które reagowały z przeciwciałami obecnymi w ludzkim serum uzyskanym od pacjentów z objawami alergii, znajdowały się w egzynie, intynie i cytoplazmie (D. Fernandez-Gonzalez, Hiszpania).

W sesji 5 – "Autekologiczna aerobiologia", B. Clot (Szwajcaria) omówił problem wzrastającej koncentracji pyłku *Ambrosia artemisiifolia* w ostatnich 20 latach w Szwajcarii. Pyłek *Ambrosia* występował na terenach, gdzie nie notowano obecności tych roślin. Badania wykazały, że dominujące wiatry na północ i wschód z okolic Lyonu we Francji mogą wyjaśnić wzrost koncentracji pyłku *Ambrosia* w zachodniej Szwajcarii. C. Dechamp (Francja) zaprezentowała pogląd, że z uwagi na to, iż sezon pyłkowy *Ambrosia* występuje mniej więcej w tym samym czasie prawie we wszystkich częściach świata, *Ambrosia* może być wskaźnikiem zmian klimatycznych, jeżeli w wieloletnich badaniach obserwuje się zmiany w datach początku sezonu pyłkowego.

Badania zmian koncentracji pyłku traw w sezonie wykazały, że krzywa pyłku ma kilka wierzchołków, co jest wynikiem kwitnienia różnych gatunków traw w różnym czasie. Powoduje to wydłużenie sezonu występowania alergenów traw w powietrzu (A. Stach, Polska).

W sesji „Metody badań aerobiologicznych” zostały zaprezentowane nowe urządzenia do pobierania

prób powietrza. Był wśród nich opracowany po kilkuletnich badaniach na uniwersytecie w Cincinnati aparat, w którym wykorzystano elektrostatyczne właściwości cząstek unoszonych w powietrzu. Cząstki są jonizowane przy wlocie powietrza do aparatu, jeżeli wcześniej nie mają odpowiedniego ładunku jonów. Jonizacja powoduje wzrost skuteczności pobierania cząstek z powietrza (K. Willeke, USA). Kolejny nowy aparat monitorujący powietrze atmosferyczne i w pomieszczeniach zamkniętych, skonstruowany również w USA, mierzy równocześnie kilka elementów: liczbę zarodników grzybów, stężenie CO₂, temperaturę, wilgotność względną i zawartość radonu (najcięższego z gazów szlachetnych). Aparat przekazuje dane (z wyjątkiem liczby zarodników) do systemu automatycznej analizy (M. Muilenberg, USA).

W tej sesji omówiono również nowe metody pomiaru zanieczyszczenia powietrza. Jako bio wskaźniki użyto m.in. roztocza i bezskrzydłe owady z rzędu Collembola, żyjące na trawnikach miejskich. Wyniki badań wskazują na zmniejszenie liczby organizmów przy wzroście NO₂ (V. Penel, Francja).

Kontrowersyjną metodę liczenia ziarn pyłku tylko w 2 skośnych pasach przedstawił H. Razzouk (Francja), uważając ją za dokładniejszą i mniej czasochłonną od innych. W dyskusji padł zarzut wyłączenia części powierzchni preparatu mikroskopowego z liczenia, z uwagi na kierunek przebiegu pasów. Powoduje to niemożliwość oceny koncentracji pyłku w poszczególnych przedziałach czasowych (1 lub 2 godzinnych) w ciągu doby.

W obradach końcowych ustalono, że następny Międzynarodowy Kongres odbędzie się w Szwajcarii w 2006 r. Wcześniej, w sierpniu 2003 r., odbędzie się III Europejskie Sympozjum Aerobiologiczne w Worcester w Anglii.

Organizatorzy Kongresu planują wydanie specjalnego numeru czasopisma *Aerobiologia* z pełnymi tekstami prezentowanych prac.

Danuta STĘPAŁSKA, Alicja STACH,
Idalia KASPRZYK

7. MIĘDZYNARODOWY KONGRES MIKOLOGICZNY (OSLO, NORWEGIA, 11–17 SIERPNIA 2002)

7th International Mycological Congress (IMC 7)
(Oslo, Norway, 11–17 August 2002)

Siódmy Międzynarodowy Kongres Mikologiczny odbył się w stolicy Norwegii, Oslo. Wzięła w nim udział rekordowa liczba 1185 uczestników z 83 krajów świata. Z Polski przybyło 12 osób – L. Bielawski,



A. Brzostowski (Gdańsk), J. Łuszczynski (Kielce), M. Rudawska (Kórnik), R. Korona, A. Miśkiewicz, K. Turnau (Kraków), K. Grzywnowicz, M. Kostecka, A. Matuszewska, W. Mułenko (Lublin), M. Wrzosek (Warszawa).

Ceremonia otwarcia Kongresu odbyła się 11 sierpnia wieczorem w Oslo Concert Hall. Obrady Kongresowe odbywały się w budynkach Uniwersytetu w Oslo, w nowoczesnym miasteczku akademickim (Blindern Campus) położonym w północnej części miasta, u stóp góry Holmenkollen i słynnej skoczni narciarskiej. Uniwersytet, założony w 1811 roku, w ciągu ok. 200 lat stał się jedną z największych uczelni w Skandynawii.

Sympozja odbywały się w dwóch częściach: przed – i popołudniowej, a każda obejmowała szereg równoległych sesji. W sumie wygłoszono 446 referatów na 71 sesjach. Niezwykle szeroka tematyka Kongresu została ujęta w pięć głównych bloków tematycznych: I. Bioróżnorodność i ochrona; II. Systematyka, filogeneza i ewolucja; III. Patogeny, inne aspekty szkodliwości grzybów, żywność i medycyna; IV. Dynamika populacji i ekologia; V. Biologia komórki i fizjologia. Przez cały czas trwania Kongresu obradom towarzyszyła wystawa posterów. Każdy plakat prezentowany był przez 2,5 dnia w odpowiedniej grupie tematycznej. Przedstawiono łącznie 764 poster, autorstwa 2367 osób. Polacy zaprezentowali 14 posterów.

Blok tematyczny I (13 sesji) poświęcony był ocenie bogactwa gatunkowego grzybów oraz ich bioróżnorodności, rozmieszczenia grzybów na świecie oraz problemom ochrony. Zwracano uwagę na konieczność przygotowania odpowiednich baz danych w

celu stworzenia systemu międzynarodowej informacji mikologicznej. W obrębie tematu II (20 sesji) omawiano systematykę, filogenezę i ewolucję grzybów, zarówno grup największych (workowców, podstawczaków), jak również nielicznych w gatunki, ale ważnych z punktu widzenia ekologicznego i praktycznego, w tym grzybów „drapieżnych”, drożdży, porostów oraz pasożytów owadów. Temat III (10 sesji) skupił referaty dotyczące interakcji pomiędzy grzybami patogenicznymi i ich żywicielami oraz wykorzystania substancji produkowanych przez grzyby do zwalczania innych grzybowych patogenów. Osobny blok referatów dotyczył grzybów produkujących mikotoksyny i substancje mające zastosowanie w medycynie, grzybów rozwijających się w budynkach mieszkalnych, powodujących alergię oraz mających zastosowanie w biotechnologii. W obrębie tematu IV (11 sesji) przedstawiono wyniki badań populacyjnych, omawiano strategię rozmnażania grzybów, symbiozy pomiędzy roślinami i grzybami, relacje pomiędzy owadami i ich grzybowymi patogenami oraz nie-mikoryzowe interakcje pomiędzy grzybami i organizmami fotoautotroficznymi. W grupie tematycznej V (16 sesji) prezentowano wyniki badań prowadzonych na poziomie komórkowym. Dyskutowane były m.in. problemy dotyczące budowy komórek grzybowych, fizjologii grzybów, produkowanych przez nie substancji chemicznych, itp. Interesująca była sesja poświęcona strategiom życiowym grzybów zamieszkujących środowiska ekstremalne.

Ze względu na ogromną rolę grzybów w środowisku oraz w życiu człowieka wiele czasu poświęcono problemom interdyscyplinarności badań i, co się z tym wiąże – nauczaniu o grzybach na różnych poziomach kształcenia. Sesje te cieszyły się ogromną popularnością. Stwierdzono, że podstawową zasadą powinno być wyróżnienie mikologii jako niezależnego przedmiotu nauczania i nadanie jej rangi przedmiotu obligatoryjnego. W wielu krajach problem ten doczekał się już należytego zrozumienia, ale niektóre borykają się jeszcze z tradycyjnymi, a czasami wręcz archaicznymi systemami, które każą nauczać o grzybach w ramach tzw. „szeroko rozumianej botaniki”. Wagę problemu (roli grzybów, wiedzy o grzybach oraz umiejętności jej wykorzystania) podkreślają ostro zaakcentowane słowa jednego z uczestników Kongresu – „No fungi, no forests, no future, no world”.

Jakie tendencje dominowały w badaniach mikologicznych prezentowanych podczas sesji referatowych i posterowych? Jednym z najczęściej poruszanych problemów były nowe ujęcia taksonomiczne różnych grup systematycznych i taksonów. Kladysty-

ka należy do najmodniejszych i najdynamiczniej rozwijających się dyscyplin w mikologii. Ponadto, na podstawie prezentowanych prac można zauważyć, że badania terenowe „przenoszą się” z obszarów względnie dobrze rozpoznanych w obszary tropikalne, polarne i wysokogórskie – słabo do tej pory zbadaane. Wiele wystąpień i prezentacji było poświęconych właśnie takim obszarom.

Niestety, w krótkiej notatce nie da się nawet w największym skrócie scharakteryzować wszystkich zagadnień, które zostały poruszone na Kongresie. Omawiano generalnie aspekty szeroko rozumianej mikologii (taksonomii, biologii, fizjologii, toksykologii, ekologii, fizjografii, biologii komórki, itd.), zarówno na sesjach otwartych, jak też zamkniętych, odbywających się tylko z udziałem zaproszonych gości – specjalistów w danej dziedzinie. Osoby zainteresowane doniesieniami z Kongresu mogą znaleźć pełny program oraz streszczenia wszystkich referatów i posterów na stronie internetowej (<http://www.uio.no/conferences/imc7/>), do której obejrzenia i przestudiowania gorąco zachęcamy. Można tam znaleźć także adresy e-mail wszystkich uczestników Kongresu.

Warto również zwrócić uwagę na różnorodne imprezy, towarzyszące Kongresowi. Przez cały czas prezentowane były dwie wystawy – znaczków przedstawiających grzyby, oraz samych grzybów. W Centrum Kongresowym można było nabyć pocztówki z rysunkami grzybów oraz pamiątkowe przedmioty z logo Kongresu. W sali posterowej na chętnych czekały książki i czasopisma najważniejszych światowych wydawnictw mikologicznych. Prezentowany był nowy kwartalnik mikologiczny *Mycological Progress* – czasopismo wydawane pod patronatem Niemieckiego Towarzystwa Mikologicznego, ale (co bardzo cieszy) przy „współ-patronacie” m.in. Sekcji Mikologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz towarzystw mikologicznych kilku krajów byłego „bloku wschodniego”.

W trakcie trwania Kongresu miały miejsce liczne imprezy towarzyskie. W słynnym Oslo City Hall odbyło się przyjęcie powitalne zorganizowane przez władze miasta. Trzeciego dnia zorganizowano wieczór poświęcony „winom świata”, a piątego odbył się uroczysty obiad, na którym częstowano specjalnościami kuchni skandynawskiej. Przez cały czas czynny był „namiot piwny”, w którym można było porozmawiać ze znajomymi lub poznać nowych.

Przed i po Kongresie zorganizowano 14 wycieczek, których trasa wiodła przez niezwykle ciekawe miejsca w obrębie całej Skandynawii. Do najciekawszych można zaliczyć wycieczkę do Femsjö w Szwecji, miejsca, w którym urodził się, żył i pracował

Elias Magnus Fries – „Linneusz mikologii” oraz do Mustiala w Finlandii, miejsca pracy Pettera Adolfa Karstena. Większość wycieczek zorganizowano w rejonach arktycznych lub w piętra alpejskie gór Norwegii, jedną w nadmorskie rejony środkowej Norwegii, obszaru, na którym występuje (unikatowy w skali europejskiej) oceaniczny las świerkowy – nie bez powodu była to wycieczka proponowana głównie dla lichenologów. Poza wyjazdami terenowymi była również możliwość obejrzenia najciekawszych miejsc w samym Oslo oraz okolicznych fiordów (połączona z kąpielą w wodzie, która w tym czasie miała ponad 20°C).

Uroczysta ceremonia zamknięcia Kongresu odbyła się 17 sierpnia. Następny, 8. Międzynarodowy Kongres Mikologiczny, odbędzie się za cztery lata w Cairns, w Australii. Wcześniej jednak, w dniach 22–27 września br., odbędzie się 14. Kongres Europejskich Mikologów, w Katsiveli k. Jałty na Krymie. Według danych przesłanych ostatnio przez organizatorów, zgromadzenie ma na celu m.in. utworzenie Europejskiego Towarzystwa Mikologicznego.

Anna RONIKIER, Wiesław MULENKO,

Janusz ŁUSZCZYŃSKI

XV SYMPOZJUM NADBAŁTYCKICH MIKOLOGÓW I LICHENOLOGÓW (BIRŠTONAS, LITWA – 26–30 WRZEŚNIA 2002)

15th Symposium of Baltic Mycologists and Lichenologists (Birštonas, Lithuania – 26–30 September 2002)

Jubileuszowe, XV sympozjum nadbałtyckich mikologów i lichenologów pt. „Fungi and Lichens in changing environment” odbyło się w dniach 26–30 września 2002 r. w Birštonas na Litwie – niewielkiej, lecz malowniczo położonej nad Niemnem miejscowości uzdrowiskowej. Pierwsze takie spotkanie miało miejsce w Estonii w 1960 r.; od tej pory, dzięki współpracy między Litwą, Łotwą oraz Estonią odbywają się one co cztery lata i mają charakter międzynarodowy.

Organizatorami konferencji byli pracownicy Instytutu Botaniki: J. Motiejūnaitė, A. Treigienė, A. Lugauskas i A. Krikštonis oraz E. Kutorga z Uniwersytetu Wileńskiego. W spotkaniu uczestniczyły 63 osoby reprezentujące, oprócz gospodarzy, także: Łotwę, Estonię, Finlandię, Niemcy, Polskę, Rosję, Szwecję oraz Turcję. Celem spotkania było przedsta-

wienie ostatnich osiągnięć w badaniach mikologicznych i lichenologicznych.

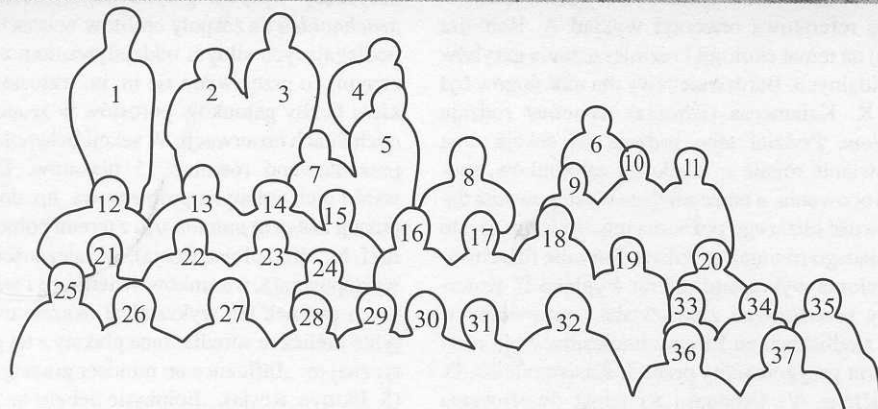
Oficjalnego otwarcia pięciodniowego sympozjum oraz powitania uczestników dokonał w imieniu organizatorów E. Kutorga. Szczególnie serdeczne słowa podziękowania za przybycie skierowane zostały do Pani profesor A. Skirgiełło – nestora polskich mikologów. Swe zadowolenie z przybycia tak wielu znamienitych gości, a także grupy młodych, dopiero wkraczających w świat grzybów i porostów naukowców, wyrazili również profesor E. Vimba (Łotwa) i V. Urbonas (Litwa), którzy od początku uczestniczą w tych zjazdach.

Program konferencji obejmował sesję referatową, posterową oraz badania terenowe. Przejawem gościnności gospodarzy było zaproszenie prof. A. Skirgiełło i prof. M. Ławrynowicz do prowadzenia sesji referatowej inaugurującej obrady. Do tej pory tylko pojedyncze osoby z Polski uczestniczyły w sympozjum. W tym roku przybyło nas więcej, w wyniku ożywionych kontaktów z botanikami litewskimi biorącymi udział w obchodach 100. rocznicy urodzin profesora Jakuba Mowszowicza – botanika obojga narodów.

Sesję referatową otworzył wykład A. Raitviira (Estonia) na temat ekologii i rozmieszczenia grzybów dermatoidalnych. Bardzo ciekawy dla mikologów był wykład K. Kalameesa (Estonia) na temat rodzaju *Lyophyllum*. Podział tego rodzaju na sekcje oraz przedstawienie różnic w wielkości zarodników, sposobie owocowania, a także miejscu występowania dało możliwość bliższego poznania tego rodzaju, często występującego również w Polsce. Barwnie ilustrowany, z wieloma wykresami referat wygłosił E. Kutorga, który przedstawiał zbiorowiska workowców w różnych siedliskach na Litwie. Interesujący był również referat przygotowany przez J. Kasparavičius, D. Stankevičienė, V. Urbonasa na temat owocowania *Cantharellus cibarius* w lasach sosnowych na południu Litwy. L. Sippola przedstawiła referat dotyczący zasiedlania i różnorodności grzybów porypoidalnych w lasach północno-zachodniej Finlandii. Wiele ożywienia w obrady wprowadził E. Huseyin, który zreferował wstępne materiały dotyczące grzybów mitosporowych występujących w Turcji. Celem udziału delegacji z Polski było m. in. zaprezentowanie wyników zintegrowanych badań mikologicznych prowadzonych przez A. Skirgiełło, M. Ławrynowicz, M. Lisiewską oraz W. Wojewodę i współpracowników w ramach „Mycological monitoring in European oak forests”, polsko-czesko-włoskiego projektu finansowanego przez Unię Europejską. S. Sokół podzielił się swoimi doświadczeniami w zakresie taksonomii *Ganoderma*.

Sesja posterowa przedstawiała przykłady konkretnych badań mikologicznych na Litwie, Łotwie i w Polsce. Były to prace na temat: zasiedlania przez grzyby *Quercus robur* w różnej klasie wieku (R. Iršėnaitė, Litwa), różnorodności micromycetes na terenach zmienionych antropogenicznie na Litwie (A. Treigienė, S. Markovskaja). Referowano także zagadnienia ekologii i ochrony grzybów: I. Daniele podała nową „checklist” grzybów z rzędów *Agaricales* i *Boletales* dla Litwy, a D. Meire przedstawiła rzadkie gatunki z żagwiowatych z terenu Parku Narodowego Gauja na Łotwie. Podobną problematykę podejmowały badania nad grzybami w różnych regionach Polski, m.in. w puszczy jodłowej w Górach Świętokrzyskich (J. Łuszczyński), na torfowiskach Pomorza (M. Stasińska), a także w określonych zbiorowiskach, np. w *Luzulo pilosae-Fagetum* na granicy zasięgu buka w Polsce środkowej (D. Seta). Jeden tylko poster przedstawiał ślusowce Litwy występujące w lasach z dominującym jesionem (G. Adamonyt).

W ramach sekcji lichenologicznej przedstawiony został referat J. Motiejūaitė i N. Jucevičienė (Litwa) dotyczący wpływu grzyba naporostowego *Athelia arachnoidea* na zespoły epifitów w lasach liściastych podlegających silnym oddziaływaniom antropogenicznym, co przejawiało się m. in. wzrostem lub spadkiem liczby gatunków porostów w zespole w kolejnych latach obserwacji. W sekcji lichenologicznej zaprezentowano również 15 plakatów. Dominowała wśród nich tematyka problemowa, np. dotycząca populacji *Lobaria pulmonaria* z terenu północnego Uralu (I. N. Mikhailova, Rosja). W zależności od miejsca występowania, warunków świetlnych i wilgotnościowych gatunek ten wykształcał okazałe owocniki lub tylko nieliczne soredia. Inne plakaty z tej grupy tematycznej to: „Influence on reindeer grazing on lichens” (S. Ektova, Rosja), „Epiphytic lichens on larch on the timberline of Polar Ural” (N. Riabitseva, Rosja), „Lignicolous lichens on worked timber of the Keret archipelago” (D. Himelbrant, Rosja). Wśród posterów dotyczących ekologii porostów znalazły się m.in.: plakat przedstawiający rozmieszczenie i ekologię rodzaju *Umbilicaria* w Europie, zwracający uwagę na gatunki bardzo rzadkie oraz ich cechy diagnostyczne (B. Krzewicka, Polska), dotyczący porostów rosnących na zabytkowych Dębach Rogalińskich (Sz. Karandys, Polska) czy dotyczący ochrony porostów epifitycznych jodły w Karkonoskim Parku Narodowym (M. Kossowska, Polska). Grupa plakatów o tematyce taksonomicznej związana była przede wszystkim z powszechnie już stosowaną metodą chromatografii cienkowarstwowej (TLC). Przedstawiono dziesięć chemicznych odmian *Cladonia chlorophaea*



Fot. 1. Uczestnicy XV sympozjum nadbałtyckich mikologów i lichenologów:

Phot. 1. Participants of the 15th Symposium of Baltic Mycologists and Lichenologists:

1 – Ž. Preikša, 2 – K. Czyżewska, 3 – J. Łuszczynski, 4 – K. Krzewicki, 5 – E. Bylińska, 6 – E. Kutorga, 7 – E. Kuznetsova, 8 – J. Kasparavičius, 9 – K. P. Idmaa, 10 – I. Saar, 11 – A. Raitviir, 12 – U. Eliasson, 13 – A. Tregienė, 14 – S. Markovskaja, 15 – M. Ławrynowicz, 16 – E. Vimba, 17 – I. Prigodina-Lukošienė, 18 – P. Czarnota, 19 – M. Kukwa, 20 – Sz. Karandys, 21 – A.-L. Sippola, 22 – E. Huseyin, 23 – G. Adamonytė, 24 – S. Ektova, 25 – I. Mikhailova, 26 – D. Meiere, 27 – J. Motiejūnaitė, 28 – D. Seta, 29 – B. Krzewicka, 30 – A. Kowalewska, 31 – R. Iršėnaitė, 32 – M. Stasińska, 33 – M. Kossowska, 34 – K. Kalamees, 35 – A. Kollom, 36 – G. Arnold, 37 – D. Himelbrant.

z północnej Polski (A. Kowalewska, M. Kukwa), siedem odmian *Lepraria flavescentis*, również z terenu Polski (M. Kukwa), oraz 10 gatunków *Lepraria* i *Leptoloma* z Rosji (M. Kukwa, D. Himelbrant, E. Kuznetsova). Do tej grupy należał również poster przedstawiający rozmieszczenie 24 gatunków rodzaju *Micarea* w Polsce (P. Czarnota). Szczególną uwagę

zwracał plakat dotyczący międzynarodowych badań „On some concentration points of lichens – old-growth forest indicators in NE Poland and Lithuania” (J. Motiejūnaitė, K. Czyżewska, S. Cieśliński). Jeden poster związany był z fitosocjologią i dotyczył zespołów porostów epifitycznych z klasy *Chrysotrichetea* występujących w lasach dębowych na Litwie (I. Pri-

godina-Lukoien). Również tylko jeden poster dotyczył grzybów naporostowych, rozwijających się na plechach i owocnikach różnych gatunków porostów i przedstawiał rozmieszczenie przedstawicieli tej grupy na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego (A. Łubek, Polska).

W trakcie sympozjum zorganizowano wyjazdy i pracę w terenie w Nemunas loops Regional Park. Trasy wycieczek prowadziły do lasów Gojaus, Balbieriškis oraz do botanicznego rezerwatu Drobungis. Dominowały tam lasy mieszane z *Alnus glutinosa*, *Picea abies*, *Tilia cordata*, *Carpinus betulus* i *Populus tremula*, w których duży udział miały wiekowe dęby *Quercus robur*. Pomimo niesprzyjającej występowaniu grzybów suszy, panującej tej jesieni także na Litwie, uczestnicy mieli okazję zbierać i obserwować ciekawe i interesujące gatunki, np. *Hapalopilus croceus* lub *Ganoderma lucidum*, a także porostów nadrzecznych i rosnących na murszejącym drewnie *Arthonia byssacea*, *A. leucopellaea*, *Cladonia norvegica*, *C. parasitica*, *Fellhanerea bouteillei*, *Flavoparmelia caperata*, *Lobaria pulmonaria*, *Melanelia septentrionalis*. Najciekawszy pod względem ukształtowania terenu oraz siedliska okazał się Drubingiski Rezerwat Przyrody. Wilgotny mikroklimat oraz obfitość martwego drewna stwarzały warunki dobrego rozwoju zarówno dla grzybów jak i porostów.

Wieczory poświęcone były głównie na porządkowanie i oznaczanie zbiorów. Organizatorzy zadbali, by w laboratorium był odpowiedni sprzęt i literatura.

Na zakończenie XV sympozjum nadbałtyckich mikologów i lichenologów przygotowano uroczystą kolację, podczas której w imieniu organizatorów J. Motiejūnaitė, krótko podsumowała obrady i podziękowała gościom za przybycie. Znaczenie nie tylko naukowe, ale i integracyjne tego sympozjum podkreślił V. Urbonas. W imieniu gości wystąpiła M. Ławryniewicz dziękując organizatorom za wysoki poziom obrad, wycieczek oraz stworzenie możliwości nawiązywania bezpośrednich kontaktów naukowych. Wyrażając odczucia wszystkich uczestników z uznaniem mówiła o gościnności gospodarzy spotkania i pogratutowała znakomitej organizacji konferencji. Jako ostatni zabrał głos E. Vimba, który serdecznie zaprosił wszystkich na kolejne sympozjum, które odbędzie się w 2005 roku na Łotwie. Uroczystą kolację umilał ludowy litewski zespół wokalnie-taneczny.

Konferencja zakończyła się wycieczką do Trok, gdzie uczestnicy mogli zakupić pamiątkowy sznur bursztynowy.

Dominika SETA, Anna ŁUBEK

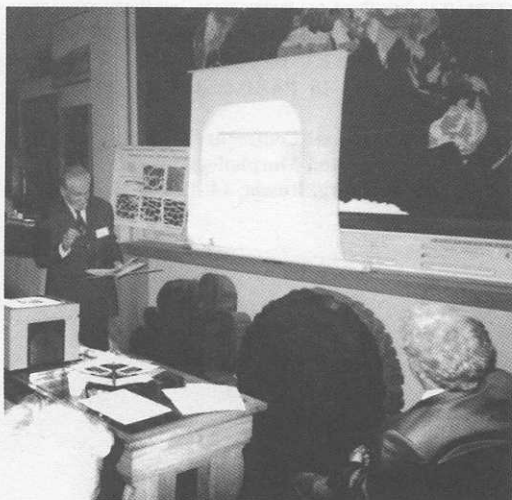
DRUGA MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA ANATOMII I MORFOLOGII ROŚLIN (SANKT PETERSBURG, ROSJA, 14-18 PAŹDZIERNIKA 2002)

Second International Conference on Plant Anatomy and Morphology (Saint-Petersburg, Russia, 14-18 October 2002)



Druga Międzynarodowa Konferencja Anatomii i Morfologii Roślin odbyła się w Sankt Petersburgu. Miejszem obrad był pięknie położony w Ogrodzie Botanicznym Instytut Botaniki Rosyjskiej Akademii Nauk im. V. L. Komarova. Konferencję zorganizowali pracownicy Laboratorium Anatomii i Morfologii tegoż Instytutu pod przewodnictwem członka RAN, profesora E. A. Mirosławowa i przy wsparciu Rosyjskiego Towarzystwa Botanicznego, Rosyjskiego Funduszu Badań Podstawowych oraz Centrum Naukowego Sankt-Petersburga. Wzięło w niej udział ponad 150 uczestników z kilkunastu krajów m.in. Armenii, Austrii, Białorusi, Estonii, Francji, Indii, Izraela, Japonii, Kazachstanu, Korei, Litwy, Łotwy, Mołdawii, Niemiec, Polski, Rosji, Słowacji, Ukrainy oraz Uzbekistanu. Polskę reprezentowało jedenaście osób: z Wydziału Biologii UAM w Poznaniu (prof. dr hab. Karol Latowski, prof. dr hab. Adam Woźny oraz dr Sławomir Samardakiewicz), Akademii Rolniczej w Poznaniu (prof. dr hab. Małgorzata Klimko, dr inż. Maria Morozowska, dr inż. Dorota Wrońska-Pilarek, dr inż. Wojciech Antkowiak, dr inż. Leszek Bednorz), Pomorskiej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku (dr Anna Kreft i dr Mariola Truchan) oraz z Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku (dr Marzenna Guzicka) (Fot. 1 i 2). Rozkład prezentacji, których streszczenia wydrukowano w materiałach konferencyjnych, w ramach siedmiu uruchomionych sekcji był następujący:

1. Anatomia porównawcza organów wegetatywnych



Fot. 1. Wykład Prof. dr hab. Karola Latowskiego (fot. M. Guzicka).

Phot. 1. Prof. Karol Latowski lecture (phot. M. Guzicka).

(Comparative anatomy of vegetative organs) – 147; 2. Struktury generatywne: morfogeneza, systematyka i ewolucja (Reproductive structures: morphogenesis, systematics and evolution) – 138; 3. Morfogeneza organów wegetatywnych (Morphogenesis of vegetative organs) – 56; 4. Anatomia ekologiczna (Ecological anatomy) – 104; 5. Anatomia funkcjonalna (Functional anatomy) – 34; 6. Struktura roślin transformowanych i introdukowanych (Structure of transformants and introduced plants) – 42; 7. Strukturalne aspekty interakcji w symbiozach i pasożytnictwie (Structural aspects of interactions in symbioses and parasitism) – 23.

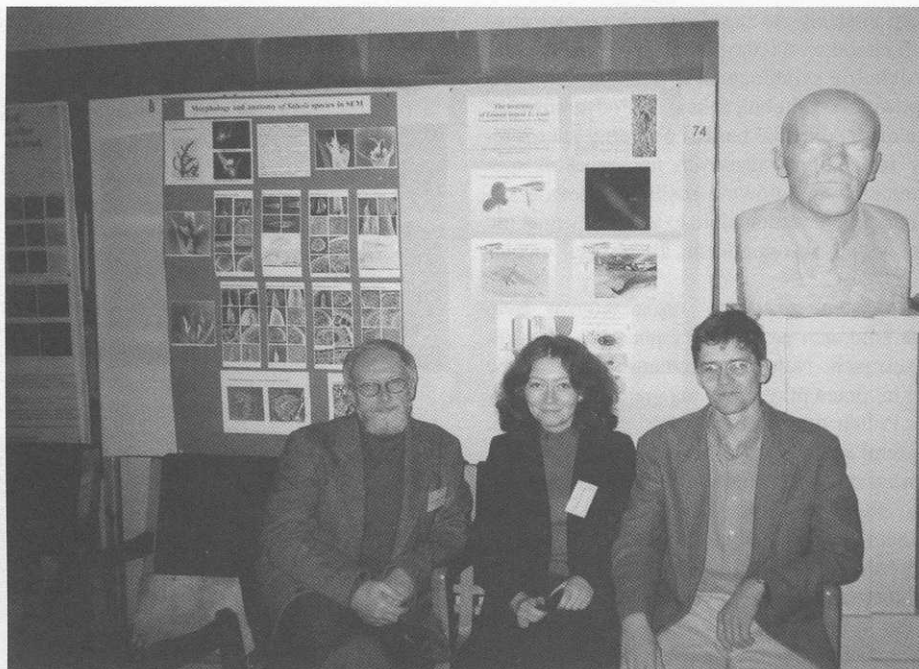
Otwarcia konferencji dokonał dyrektor Instytutu Botaniki im. Komarova prof. V. T. Yarmishko, a w imieniu prezydium Rosyjskiej Akademii Nauk prof. S. G. Inge-Vechtomov. Wystąpił ponadto przedstawiciel Rosyjskiego Towarzystwa Botanicznego prof. R. V. Kamelin. Wśród osób otwierających obrady był również prof. Karol Latowski, członek Komitetu Organizacyjnego, który w swym przemówieniu przypomniał pierwszą konferencję. Wykłady inauguracyjne wygłosili profesowie Instytutu Botaniki im. V. L. Komarova: E. A. Mirosławow („Results and perspectives of plant anatomy development in Russia”), Yu. V. Gamalei („The role of structural studies in evolution of general problems in botany”) oraz T. B. Batygina („Problems of reproductive structures morphogenesis”).

Prof. Mirosławow, porównując problematykę pierwszej i obecnej konferencji, dokonał charaktery-

styki zmian zachodzących w botanice rosyjskiej w ostatnim dziesięcioleciu. Zauważył on, że wyraźnie zmniejszyła się liczba doniesień dotyczących anatomii funkcjonalnej. Tłumaczył to m.in. dużą kosztocłonnością oraz znaczną złożonością tych badań, a to z kolei, w obecnej sytuacji nauki rosyjskiej, często bywało poważną przeszkodą w realizacji planów badawczych. Pojawiła się jednak nowa grupa wyników dotycząca roślin transformowanych, symbiotycznych i pasożytniczych (stąd dwie nowe sekcje na drugiej konferencji), co świadczy o włączeniu się naukowców rosyjskich w główne nurty współczesnej botaniki. Następne dwa wykłady dotyczyły już konkretnych obszarów badawczych: strukturalno-funkcjonalnej typologii roślin dwuliściennych (prof. Y. V. Gamalei) oraz określenia faz rozwojowych struktur embriologicznych (prof. T. B. Batygina).

Wprawdzie w obradach sekcyjnych łącznie zaplanowano 544 prezentacji (tyle streszczeń znalazło się w opublikowanych materiałach konferencyjnych), ale ze względu na mniejszą niż przewidywano liczbę uczestników, przedstawiono ostatecznie około 100 wykładów i 150 plakatów.

Na konferencji zdecydowanie przeważały prace o charakterze porównawczym, często o szerokim spektrum uwzględnionych gatunków. Dzięki temu umożliwiały one autorom wykorzystywanie uzyskanych wyników do korekt taksonomicznych, a nawet rewizji ujęć systematycznych. Przykładem mogą być m.in. liczne prace pierwszej sekcji, w której przedstawiono także polskie plakaty (M. Klimko, K. Idzikowska oraz M. Chernetskyy i E. Weryszko-Chmielewska). Najwięcej prac Polaków (łącznie 9, autorstwa pracowników Akademii Rolniczej i Wydziału Biologii w Poznaniu oraz Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku) zgłoszono do sekcji drugiej, dotyczącej morfogenezy i ewolucji struktur generatywnych. Wśród nich był referat K. Latowskiego i C. Tomy, w którym podjęto próbę powiązania zróżnicowania strukturalnego perykarpu i powierzchni nasion z rangą taksonomiczną gatunków z rodzaju *Veratum*. Do szczególnie interesujących należy zaliczyć również wystąpienia, w których opisano dwa typy strukturalne łupiny nasiennej u nagozalążkowych (A. V. F. Ch. Bobrov i A. N. Sorokin oraz W. M. Tarbajewa, Rosja), specjalizacyjne przystosowania pręcikowia w rodzaju *Stachys* (E. W. Bajkowa, Rosja) oraz prezentacje, w których przedstawiono nową propozycję ujęcia *Brassicaceae* w odniesieniu do rangi i pozycji taksonomicznej (G. B. Rodionowa, Rosja). Ciekawą dyskusję wywołały prace, w których prezentowano próby wyjaśnienia przyczyn i znaczenia poliembrionii, nietypowej budowy kwiatów i liczby liści, a



Fot. 2. Uczestnicy konferencji przed sesją plakatową. Od lewej: Adam Woźny, Marzenna Guzicka i Sławomir Samardakiewicz. W tle widoczne plakaty autorstwa: M. Krzesłowskiej i wsp. (fragment), K. Idzikowskiej oraz S. Samardakiewicza i wsp. (fot. M. Guzicka).

Phot. 2. The participants of 2nd International Conference on Plant Anatomy and Morphology before poster session (from the left): A. Woźny, M. Guzicka and S. Samardakiewicz. Posters by M. Krzesłowska et al. (fragment), K. Idzikowska and S. Samardakiewicz et al. in the background (phot. M. Guzicka).

także nieznanymi przykładami heterospermii. Oprócz wielu prac poświęconych biologicznym i ekologicznym aspektom embriogenezy, morfologii i anatomii części składowych kwiatu, budowy i rozwoju zarodka, łupiny nasiennej oraz owocu, znalazło się też doniesienie związane z indukowaniem programowanej śmierci w kulturach tkankowych *Chenopodium rubrum* (E. Maksimowa i wsp.; Mołdawia, Austria). W sekcji 3. prezentowano prace związane ze specyfiką wzrostu i rozwoju różnych tkanek i organów, w tym przede wszystkim badania struktury merystemu wierzchołkowego pędu i korzenia. Szczególnie interesujące referaty dotyczyły morfogenezy wierzchołka korzenia w aspekcie powstawania korzeni bocznych (N. P. Demczenko i K. N. Demczenko, Rosja) oraz mitotycznej aktywności merystemu wierzchołkowego korzenia jako wskaźnika możliwości adaptacyjnej pszenicy ozimej do warunków podwyższonej temperatury (Yu. A. Sadowniczenko i wsp., Ukraina). Także w tej sekcji znalazły się, przyjęte z dużym zainteresowaniem, doniesienia Polaków (M. Krzesłowska i wsp.,

S. Samardakiewicz i wsp.), a wśród nich referat na temat zmian wakuol taninowych w komórkach rdzenia zawiązka pędu świerka w okresie wiosennej aktywacji.

Problemy strukturalnej adaptacji roślin do ekstremalnych warunków środowiska, w tym również środowiska poddanego silnej presji antropogenicznej, były przedmiotem rozważań w ramach sekcji 4. W sekcji 5. wyróżniały się prace organizatorów Konferencji – pracowników Instytutu Botaniki RAN. Na szczególną uwagę zasługiwał referat E. Wozniesienskiej poświęcony biochemicznemu i ultrastrukturalnemu różnicowaniu komórek roślin C₄, ze szczególnym uwzględnieniem plastydów. Niezwykle interesujące było także wystąpienie F. Baluśki i D. Volkman (Niemcy) dotyczące subkomórkowej lokalizacji i możliwych funkcji charakterystycznej dla roślin miozyny VIII. W ramach sekcji 6. duże zainteresowanie wzbudziło doniesienie L. E. Muravnik z zespołem (Rosja), dotyczące komunikacji między komórkami merystemu wierzchołkowego transformowanych roślin *Nicotiana tabacum*. Po raz pierwszy w programie

Konferencji znalazły się zagadnienia dotyczące strukturalnych interakcji między osobnikami znajdującymi się w układzie symbiozy bądź pasożytnictwa, dla których powołano odrębną sekcję 7. Podsumowując obrady należy podkreślić bardzo obszerny zakres tematyczny badań, prowadzonych na szerokim spektrum gatunkowym (głównie roślin okrytozalążkowych). Znakomicie wzmacniało to wnioskowanie nie tylko na przykład taksonomiczne, ale również ewolucyjne.

Miłym gestem ze strony organizatorów było ogłoszenie konkursu na najlepszy plakat w poszczególnych sekcjach. Najwyższe uznanie uczestników zyskała m.in. praca przygotowana przez M. Morozowską pt. „Pollen morphology of *Primula veris* ssp. *veris* in natural and cultivated populations in Poland”. Bogaty program konferencji uwzględniał ponadto możliwość zapoznania się z interesującymi kolekcjami roślinnymi zgromadzonymi w ogrodzie botanicznym, szklarniach i muzeum Instytutu Botaniki. W czasie konferencji, w sali nowoczesnego kompleksu Politechniki, odbyła się doskonale zorganizowana uroczysta kolacja. Wśród akcentów botanicznych menu znalazły się pyszne i oryginalne dania. Naszą szczególną uwagę zwróciły marynowane, zielone pędy tajemniczej rośliny jednoliściennej. I choć jej ostateczna przynależność taksonomiczna pozostaje jeszcze niewyjaśniona, badania nad przywiezionymi próbkami nadal trwają... Organizatorzy przewidzieli także czas na zwiedzanie „Wenecji północy”. Podczas pierwszej wycieczki mogliśmy podziwiać liczne, wspaniałe budowle Sankt Petersburga w stylu barokowym, klasycystycznym oraz eklektycznym, ze słynnym Pałacem Zimowym na czele. Wrażenie potęgował fakt, że większość z nich została właśnie odrestaurowana w związku z mającymi odbyć się w maju 2003 r. obchodami 300-lecia założenia miasta. Druga wycieczka natomiast wiodła śladami Aleksandra Puszkina (St. Petersburg, Carskie Sioło), umożliwiając poznanie nie tylko miejsc związanych z życiem i twórczością poety, ale również otarcie się o tajemnicę „romantycznej, rosyjskiej duszy”. Jednak największe wrażenie zrobili na nas zbiory, a zwłaszcza galerie obrazów z całego świata oraz wystrój wnętrza słynnego Ermitażu. W pasjonujący sposób dzieła Leonarda da Vinci, Rembrandta, Rafaela przybliżyła nam sekretarz konferencji M. P. Koralite.

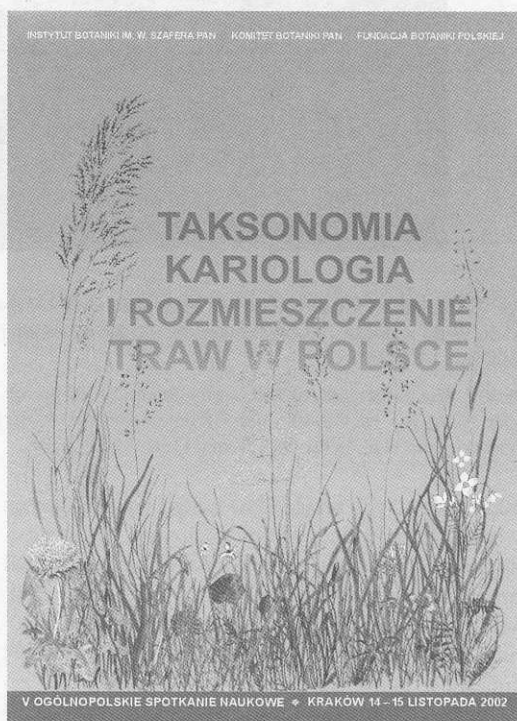
Różnorodność tematyczna prezentowanych prac pozwoliła każdemu wzbogacić się o nowe informacje, inspiracje i kontakty. Chłodny klimat regionu rozgrzewały nie tylko gorące dyskusje odbywające się po każdej prezentacji, ale również ogromna życzliwość organizatorów – tak więc Konferencja pozo-

stała w pamięci uczestników niezwykle pozytywne wspomnienia.

Sławomir SAMARDAKIEWICZ, Marzenna GUZICKA,
Karol LATOWSKI, Adam WOŹNY

**V OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE
„TAKSONOMIA, KARIOLOGIA
I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE”
(KRAKÓW, 14-15 LISTOPADA 2002)**

**5th National Scientific Meeting „Taxonomy,
karyology and distribution of grasses in Poland”
(Kraków, Poland, 14-15 November 2002)**



Jak powszechnie wiadomo, w Krakowie lubią jubileusze. Nie na darmo przecież Tadeusz Żeleński (Boy) w wierszu „Krakowski jubileusz” napisał o jednym z obywateli tego szacownego grodu, iż „chwycił kpiarstwa kaduceusz, skrobnął się nim mocno w głowę i wymyślił – jubileusz”. Dlatego, aby nie sprawić pod tym względem zawodu potencjalnym uczestnikom, obserwatorom i liczным sympatykom, organizatorzy V Ogólnopolskiego Spotkania Naukowego „Taksonomia, kariologia i rozmieszczenie traw w Polsce”, będący w mniejszym lub większym sto-

pnia rodowitymi obywatelami Krakowa, postanowili, że będzie ono...jubileuszowe.

W tegorocznej konferencji wzięło udział 75 osób (w tym jedna ze Słowenii), które reprezentowały 19 ośrodków naukowych (uniwersytety, akademie rolnicze i pedagogiczne, instytuty PAN) z 11 miast polskich (Poznań, Kraków, Wrocław, Katowice, Siedlec, Olsztyn, Bydgoszcz, Poznań, Szczecin, Kielce, Toruń) oraz ze słoweńskiej Ljubliany. Wygłoszono 34 referaty i zaprezentowano 39 plakatów (posterów) o bardzo zróżnicowanej tematyce, niekiedy znacznie wybiegającej poza zakres określony tytułem zagadnienia.

Sesja referatowa została podzielona na dwie części. W pierwszej przedstawiono rozdziały z „Polskiej Księgi Traw”, wydanej specjalnie dla uczczenia i podkreślenia jubileuszowego charakteru V Spotkania. W pozycji tej zawarto przegląd dotychczasowych wyników badań nad trawami w naszym kraju. Autorzy, w liczbie 20, wywodzący się z kilku ośrodków naukowych Krakowa (A. Bieniek, B. Bzowska, L. Frey, I. Gluza, M. Lityńska-Zajac, M. Miziancy, Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa, P. Ryszka, A. Stengl, K. Turnau, K. Wasylkowa, A. i M. Zajacowie, A. Zemanek), Torunia (L. Rutkowski, T. Załuski), Poznań (S. Balcerkiewicz, S. Kozłowski) i Olsztyn (T. Korniak) przedstawili, z różnych punktów widzenia i w stopniu możliwie wyczerpującym, obecny stan poznania w Polsce tej grupy roślin. Można tu zatem znaleźć wiadomości o historii badań nad trawami, o taksonomii, kariologii oraz rozmieszczeniu tej grupy roślin w górach i na nizinach, o ich zagrożeniu i ochronie, o udziale w asocjacjach roślinnych i w polskim krajobrazie, o problemie synantropizacji traw, wreszcie o zjawisku mikoryzy, zwiększającej adaptacyjne zdolności *Gramineae*. Książka została przygotowana przede wszystkim z myślą o botanikach, a jednocześnie z nadzieją, że sięgną po nią specjaliści, a więc rolnicy i łaskarze, jak też studenci różnych kierunków biologii, wreszcie – wszyscy miłośnicy miłośnikami traw.

Referaty wygłoszone w drugiej części sesji dotyczyły zarówno trzech pojęć zawartych w tytule Spotkania, czyli taksonomii (np. „Porównanie dzikich gatunków owsa występujących w Polsce” – J. Kieć, „Czy w obrębie *Calamagrostis hartmaniana* istnieją różne typy morfologiczne” – B. Paszko), kariologii (w powiązaniu z taksonomią), jak np. „Analiza DNA trzech gatunków *Phleum* z sekcji *Phleum* metodą ISSR” (A. Sutkowska, A. Joachimiak, I. Idzik), jak też rozmieszczenia traw (np. „Rodzaj *Sorghum* we florze synantropijnej Polski” – J. Guzik). Ponadto zasygnalizowano pojawienie się nowego w Polsce ga-

tunku („*Eleusine indica* – interesujący efemerofit we florze Polski” – A. i A. Urbisz) oraz omówiono wiążące się z tym problemy ekspansji traw na świecie i w Polsce („Trawy jako rośliny inwazyjne” – B. Tokarska-Guzik). Przystawiono też udział kilku gatunków *Poaceae* w zbiorowiskach z różnych części kraju, np. „*Bromus ramosus* i *B. benekenii* w Sudetach – występowanie i udział w zbiorowiskach roślinnych” (P. Kwiatkowski), czy „Występowanie *Festuca arundinacea* w różnych warunkach siedliskowych łąk Wielkopolski” (A. Kryszak, M. Grynia). Wybiegając daleko w przyszłość (do roku 2010!) i w trosce o jak najbardziej wiążącą treść map, które znajdą się w II wydaniu „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”, A. i M. Zajacowie przedstawili zebranym „Problemy taksonomiczne i fitogeograficzne w rodzinie *Gramineae* konieczne do rozwiązania do drugiego wydania ATPOL”. Bardzo interesujące były dwa wystąpienia; najpierw R. Kosina zapoznał uczestników Spotkania z zasadami dobierania „Modelowych gatunków traw w badaniach biologicznych”, a następnie R. Czapik przekonywała o „Embriologicznej specyfice traw”. O sposobach pozyskiwania traw do badań z terenu oraz o istniejących już zbiorach zielnikowych tych roślin była mowa w dwóch referatach: „Ekspedycje terenowe Centrum Roślinnych Zasobów Genowych źródłem informacji wzbogacających badania florystyczne nad trawami” (W. Majtkowski, G. Majtkowska, J. Schmidt, G. Żurek) oraz „Kolekcja traw w Zielniku Naukowym Uniwersytetu Śląskiego” (A. Rostański). Po raz pierwszy w dotychczasowej historii Spotkań, wygłoszono referaty o tematyce paleobotanicznej (np. „Ziarna pyłku traw w miocenie Polski” – E. Worobiec).

Podczas sesji posterowej na 39 planszach przedstawiono zagadnienia zbliżone tematycznie do omówionych podczas sesji referatowej. Warto może wymienić bodaj kilka tytułów, dających ogólne pojęcie o zróżnicowanej tematyce prezentacji: „Ocena zmienności genetycznej *Elymus repens* i *E. hispidus* przy użyciu markerów AFLP” (M. Szczepaniak), „*Avena pratensis* na Dolnym Śląsku – występowanie, udział w zbiorowiskach, zagrożenia” (Z. Kącki, E. Szczęśniak), „Zróżnicowanie mikrostrukturalne w biologicznym gatunku *Avena strigosa*” (R. Kosina, E. Franas), „Trawy w zbiorowiskach ruderalnych Wielkopolski” (G. Pawlak), „*Carici leporinae-Agrostietum tenuis* – nowy dla Polski zespół roślinny” (P. Górski), czy „Zbiorowiska z dużym udziałem traw na nieużytkach przemysłowych” (G. Woźniak).

Jak to bywało podczas dotychczasowych Spotkań, wszyscy którzy czuli potrzebę biesiadowania w liczonym gronie, spożyli pierwszego dnia wspólny,

uroczysty obiad. Natomiast nazajutrz, w drugim dniu obrad, uczestników konferencji spotkała miła niespodzianka. Bowiem organizatorzy, dla uatrakcyjnienia jubileuszowej konferencji, zaprosili znaną i powszechnie lubianą aktorkę Narodowego Teatru Starego z Krakowa, panią Annę Dymną. W czasie trwającego blisko godzinę spotkania z uczestnikami sympozjum oraz pracownikami Instytutu Botaniki, artystka przeczytała kilkanaście wierszy, przeważnie autorstwa polskich poetów, opiewających dyskretne piękno traw, łąk i pól oraz rozdała wiele autografów, m.in. na stronie tytułowej „Polskiej Księgi Traw”!

Tegoroczna konferencja, podobnie jak cztery poprzednie, miała na celu dalsze popularyzowanie wiedzy o trawach oraz integrowanie tej grupy botaników, którzy prowadzą nad *Poaceae* przede wszystkim badania podstawowe. Wydaje się, że Spotkanie spełniło swoje zadanie stając się szerokim forum ożywionych dyskusji w trakcie obrad, a nawet po ich zakończeniu oraz miejscem wymiany doświadczeń i przemyśleń. Z wypowiedzi uczestników można wnioskować, że tego typu kontakty interpersonalne ułatwiają dokonanie przeglądu wyników badań zarówno już zakończonych, jak też i tych, wciąż czekających na rozwiązanie. Konferencje takie pomagają też w zorientowaniu się jakim problemom w pierwszym rzędzie należy poświęcić najwięcej uwagi.

Oprócz „Polskiej Księgi Traw” uczestnicy otrzymali zeszyt ze streszczeniami referatów i posterów oraz zostali zaproszeni do aktywnego udziału w uzupełnianiu strony internetowej poświęconej różnym problemom biologii traw (adres: www.spotkania-trawy.w.pl). W 2003 r. planowane jest opublikowanie, w języku angielskim, materiałów z tegorocznego Spotkania.

Na zakończenie uczestnicy po raz kolejny stwierdzili, że dzięki krakowskim konferencjom wzrasta wśród botaników zainteresowanie tą ważną ze względów gospodarczych grupą roślin. Dlatego opowiedzieli się zdecydowanie za kontynuacją Spotkań, przyjmując z zadowoleniem oświadczenie organizatorów, którzy zapewnili, że dołożą wszelkich starań, aby VI Spotkanie w roku 2004 doszło do skutku. Tym bardziej, że byłaby to okazja, aby świętować kolejny jubileusz – 10-lecia listopadowych spotkań agrostologów polskich!

Ludwik FREY, Marta MIZIANTY

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

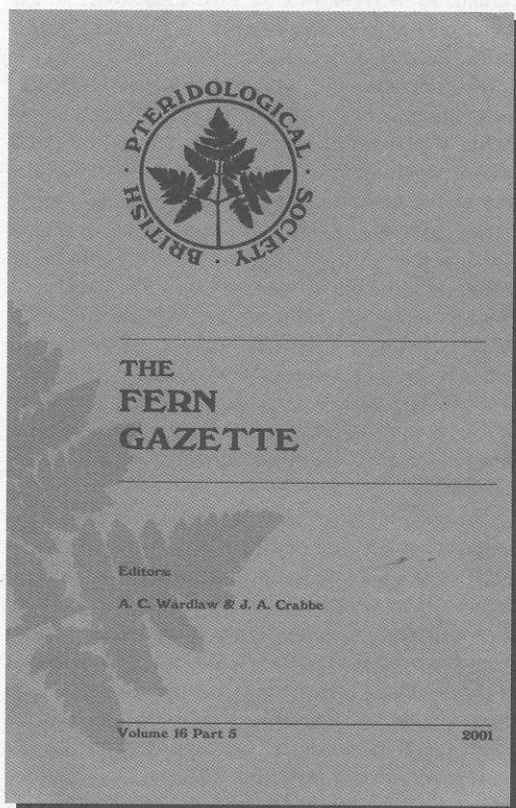
CZASOPISMA BRYTYJSKIEGO TOWARZYSTWA PTERIDOLOGICZNEGO

The British Pteridological Society periodicals

Brytyjskie Towarzystwo Pteridologiczne (założone w 1891 r) wydaje trzy periodyki: *The Fern Gazette*, *Pteridologist* oraz *Bulletin*, dostępne w ramach składki członkowskiej (£ 30 rocznie) oraz w prenumeracie. Informacje na temat działalności British Pteridological Society (BPS) znajdują się na stronie internetowej www.eBPS.org.uk redagowanej przez A. C. Pigot (Webmaster@eBPS.org.uk).

THE FERN GAZETTE

The Fern Gazette (ISSN 0308–0838) ukazuje się od 1909 r., początkowo nieregularnie jako *British Fern Gazette*, a od 1974 r. jako rocznik *The Fern Ga-*



zette. Obecnie rocznik tworzą dwa zeszyty, których sześć składa się na jeden tom. Pismo publikuje oryginalne prace naukowe z zakresu cytologii, taksonomii, ekologii, biogeografii oraz biologii rozwoju paprotników. Ponadto recenzuje monografie pteridologiczne oraz zamieszcza noty biograficzne słynnych pteridologów. Jest redagowane w układzie jednołamowym, w formacie A5, na papierze kredowym. Zeszyty są bogato ilustrowane wykresami, rycinami oraz fotografiami czarno-białymi i kolorowymi. Na uwagę zasługuje wysoki poziom edytorski periodyku, nad którym czuwają A. C. Wardlaw, aktualny prezydent BPS, oraz J. A. Crabbe. Redaktorem naukowym jest dr Mary Gibby (Royal Botanic Garden Edinburgh U. K.).

Redakcja: The Fern Gazette
Royal Botanic Garden Edinburgh,
20A Inverleith Row, Edinburgh EH3 5LR, U.K.
e-mail: m.gibby@rbge.org.uk

PTERIDOLOGIST

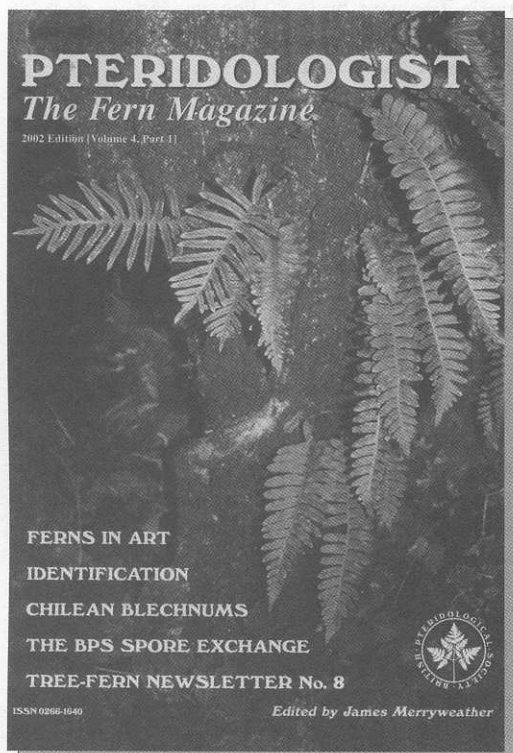
Pteridologist (ISSN 0266-1640) to organ BPS ukazujący się od 1984 r. z częstotliwością dwu zeszytów rocznie. Jest forum wymiany doświadczeń dla

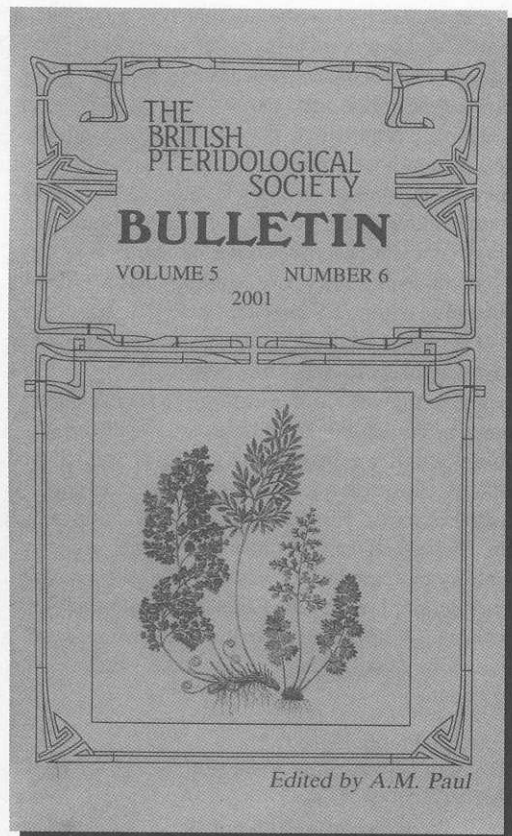
zrzeszonych tu hodowców, ogrodników, zagorzałych miłośników paproci, kolekcjonerów oraz botaników-amatorów i profesjonalistów. Pismo specjalizuje się w metodyce upraw oraz ochronie paproci *in situ/ex situ*, donosi o fenologii; o pojawach i zwalczaniu chorób i szkodników, wskazuje także aspekty ozdobnych walorów paproci w malarstwie, architekturze, meblarstwie i literaturze. Informuje o możliwościach wymiany cennych okazów paproci lub ich zarodników; o wyhodowaniu nowych mieszańców lub uzyskaniu mutantów; o kupnie i sprzedaży materiału handlowego oraz oferuje listę nowości wydawniczych i pozycji antykwarycznych. Specyfiką pisma jest prezentacja słynnych, angielskich „fernery” (prywatnych kolekcji paproci), bardzo bogatych w gatunki, założonych z ogromnym rozmachem, np. w gigantycznych alpiniariach. W bieżącym roku uatrakcyjniono szatę graficzną *Pteridologist*. Nowym wydawcą pisma został James Merryweather, jego dawny redaktor naukowy. Osobisty patronat nadal sprawuje Księżę Walii, stały prenumerator i wierny czytelnik. Pismo ukazuje się w formacie A4, na papierze kredowym, w układzie trójkolumnowym, jest bogato ilustrowane fotografiami barwnymi.

Redakcja: Pteridologist
6 Ingleborough Avenue, Tang Hall,
York YO10 3SA, U.K.
e-mail: Pteridologist@eBPS.org.uk

BULLETIN

Bulletin (ISSN 0301-9195) zamieszcza kronikę działalności Brytyjskiego Towarzystwa Pteridologicznego. Ukazuje się jako jeden zeszyt rocznie, od 1967 r. jako *Newsletter*, a od 1973 r. jako *Bulletin*. Mimo nieregularnego ukazywania się, pismo ma charakter ciągły. Zawiera roczne sprawozdania z działalności Towarzystwa oraz aktualną listę członków. Referuje przebieg licznych wycieczek terenowych, organizowanych na terenie Wielkiej Brytanii przez lokalne oddziały BPS. Publikuje wyniki inwentaryzacji stanowisk naturalnych paproci rodzimych oraz opisy szlaków i tras umożliwiających dotarcie do najbardziej interesujących lokalizacji, zamieszcza relacje z wypraw zagranicznych (np. do Nepalu w 2001r.). Podaje także informacje o planowanych konferencjach i sympozjach oraz sprawozdania z obrad konferencji minionych. Wydawcą biuletynu jest Alison M. Paul (The Natural History Museum). Periodyk jest redagowany w układzie jednołamowym, w for-





macie A5, na papierze kredowym. Zeszyty są ilustrowane fotografiami czarno-białymi.

Redakcja: The Bulletin
Department of Botany
The Natural History Museum,
Cromwell Road, London SW7 5BD, U.K.
e-mail: Bulletin@eBPS.org.uk

Elżbieta ZENKTELER

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

PIERWSI LAUREACI MEDALU IM. ZYGmunTA CZUBIŃSKIEGO

The Zygmunt Czubiński Medal first winners

Medal im. Zygmunta Czubińskiego (1912–1967),
wybitnego botanika, profesora i wieloletniego kie-

rownika ówczesnej Katedry Systematyki i Geografii
Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Po-
znaniu, został ustanowiony przez Oddział Poznański
Polskiego Towarzystwa Botanicznego w kwietniu
2000 r. Myśl o powołaniu do życia medalu powstała
w trakcie sesji naukowej zorganizowanej w 30. rocz-
nicę śmierci prof. Zygmunta Czubińskiego, która od-
była się w 1997 r., a jego projektodawcą był prof. J.
B. Faliński.

Całość spraw związanych z Medalem koordyno-
wał ówczesny Zarząd Oddziału PTB, a konkretnymi
pracami przygotowawczymi zajęła się grupa botani-
ków – uczniów Profesora. Całkowity koszt medalu
obejmujący projekt gipsowy, odlewy w brązie i prace
introligatorskie (futurały) sfinansowali: Dziekan Wy-
działu Biologii UAM w Poznaniu oraz Rektor obe-
cnej Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach i Oddział
Kielecki PTB. Projekt medalu oparty na ogólnych za-
łożeniach opracowanych przez Komisję ds. Medalu
wykonała artysta-rzeźbiarz p. Klaudia Grygorowicz-
Kossakowska.

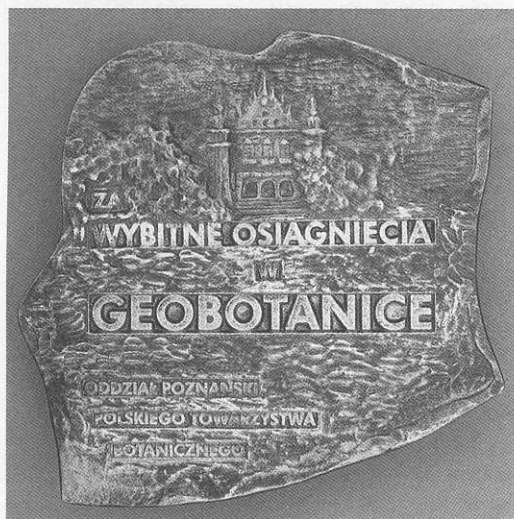
Medal ma wymiary 12 x 12 cm, wykonany jest z
brązu; na awersie widnieje sylwetka prof. Czubiń-
skiego na tle Polski, zwrócona na zarys Pomorza Za-
chodniego ze schematycznie zaznaczonymi granica-
mi oryginalnego podziału geobotanicznego; na re-
wersie fragment bryły Collegium Minus, siedziby
władz Rektorskich Uniwersytetu im. Adama Mickie-
wicza w Poznaniu (Fot. 1).

Regulamin Medalu oraz skład kapituły zostały
opublikowane w *Wiadomościach Botanicznych*
44(3/4), 2000. W tym miejscu warto tylko przypom-
nieć, że Medal (lub Medale) przyznawane będą za
wybitne osiągnięcia naukowe mające charakter regio-
nalnych monografii geobotanicznych raz na trzy lata,
a wręczane w trakcie trwania obrad plenarnych Ogól-
nopolskiego Zjazdu PTB. Do medalu dołączany jest
dyplom.

Laureatami pierwszej edycji wyróżnień, uho-
norowanymi Medalem podczas 52. Zjazdu PTB w
Poznaniu, zostali:

1. Zdzisława Wójcik za pracę p.t. „Zbiorowiska
segetalne Pojezierza Suwalskiego” opublikowaną w
2000 r. we *Fragmenta Floristica et Geobotanica* oraz
za całość dorobku związanego z florą i roślinnością
segetalną Polski.

2. Władysław Matuszkiewicz, Janusz B. Faliński,
Andrzej S. Kostrowicki, Jan M. Matuszkiewicz, Ro-
muald Olaczek, Teofil Wojterski za dzieło p.t. „Po-
tencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przegła-
dowa 1:300 000”, wydane w 1995 r. przez Instytut
Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
w Warszawie.



Fot. 1. Awers i rewers Medalu im. Zygmunta Czubińskiego (fot. Jerzy Wolf).

Phot.1. The obverse and reverse of the Zygmunta Czubiński Medal (phot. Jerzy Wolf).

3. Magdalena Ralska-Jasiewiczowa, Tomasz Goslar, Teresa Madeyska, Leszek Starkel za dzieło p.t. „Lake Gościąg Central Poland. A monographic study” Part 1., wydane w 1998 r. przez Instytut Botaniki im. Władysława Szafera PAN w Krakowie.

4. Instytut Dendrologii PAN w Kórniku za serię p.t. „Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce”.

5. Jacek Herlich za dzieło p.t. „Przestrzenno-dynamiczne zróżnicowanie dolin w krajobrazie młodoglacjalnym na przykładzie Pojezierza Kaszubskiego”, opublikowane w 1994r. w *Monographiae Botanicae*.

6. Barbara Sudnik-Wójcikowska za dzieło p.t. „Czasowe i przestrzenne aspekty procesu synantropizacji na przykładzie wybranych miast środkowej Europy”, wydane w 1998 r. przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie.

7. Bogdan Jackowiak za dzieło p.t. „Struktura przestrzenna flory dużego miasta. Studium metodyczno-problemowe”, wydane w 1998 r. przez Bogucki Wydawnictwo Naukowe w Poznaniu.

Karol LATOWSKI

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (KRAKÓW, 26 LISTOPADA 2002)

Meeting of the Section of History of Botany of the
Polish Botanical Society
(Kraków, Poland, 26 November 2002)

Zebrańie Sekcji Historii Botaniki PTB odbyło się w sali konferencyjnej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na początku uczczono pamięć zmarłych ostatnio botaników profesorów: Alicji i Jerzego Szwejkowskich z Poznania oraz historyka biologii prof. Gabriela Brzęka z Lublina. Na część referatową złożyły się dwa wystąpienia: prof. dr hab. Tomasz Majewskiego (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego – Warszawa) „Archiwum Polskiego Towarzystwa Botanicznego” oraz mgr Izabeli Krzeptowskiej (doktorantki w Instytucie Botaniki UJ) „Materiały do biografii Emila Godlewskiego sen.”. Prof. T. Majewski przedstawił w swym referacie genezę archiwum PTB. Początkowo sam zbierał materiały historyczne, głównie spuścizny profesorów. Dopiero w dniu 8 XII 1979 r. Zarząd Główny PTB podjął uchwałę o utworzeniu Archiwum PTB pod opieką prof. T. Majewskiego. Obecnie zbiory archiwum mieszczą się w Bibliotece PTB w Warszawie (Al. Ujazdowskie 4) i obejmują dwie główne grupy. Pierwsza to dokumenty związane z działalnością PTB, jego Sekcji Mykologicznej i Oddziału Warszawskiego, deklaracje członkowskie, programy zjazdów PTB oraz fotografie. Druga obejmuje spuścizny botaników, przede wszystkim Januarego Kołodziejczyka (1889–1949), Ludwika Garbowskiego (1872–1954), Stefana Krupki (1872–1954), Michała Korczewskiego (1889–1954), Bolesława Hryniewieckiego (1875–1963), Tadeusza Wilczyńskiego (1888–1981), Tadeusza Gorczyńskiego (1905–1982), Andrzeja Batki (1933–1997), a także zbiór nekrologów z prasy codziennej, głównie warszawskiej. Po referacie wywiązała się długa dyskusja, w trakcie której m.in. zwrócono uwagę na potrzebę opisanie i skatalogowania zasobu archiwum (może przy pomocy studentów bib-

liotekoznawstwa?). Poinformowano też o funkcjonującym w USA centralnym rejestrze spuścizn i materiałów warsztatowych botaników. Rejestr taki byłby bardzo przydatny również w Polsce zarówno dla botaników, jak i historyków botaniki.

Druga prelegentka zapoznała zebranych z dotychczasowymi wynikami swych prac archiwalnych nad zarejestrowaniem i usystematyzowaniem materiałów do biografii Emila Godlewskiego sen. Materiały te są ogromnie różnorodne, od oficjalnych (m.in. dyplomy, świadectwa, nominacje) do prywatnej korespondencji z rodziną (kilkaset listów). W dyskusji podkreślono wagę korespondencji, na podstawie której można odtworzyć zarówno klimat tamtej epoki, jak i kontakty naukowe.

Po części referatowej prof. T. Majewski przekazał do zbiorów Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) tzw. dziennik podróży, za autora którego uważano dotychczas Bolesława Hryniewieckiego. Autorem okazał się jednak Karol Władysław Rothert (1863–1916).

Na zakończenie poinformowano o zbliżających się sesjach, w których historia botaniki powinna być reprezentowana, a także o przypadającej w przyszłym roku 20. rocznicy założenia Sekcji Historii Botaniki PTB.

Piotr KÖHLER

XIX KONKURS DENDROLOGICZNY W ŁODZI POD HASŁEM „ZNAM DRZEW I KRZEWY”

19th Dendrological Competition „I know trees and shrubs” in Łódź

Drzewa – pomniki natury i jej najdoskonalsze twory – odgrywają w naszym życiu bardzo ważną rolę, choć często nie zdajemy sobie z tego sprawy. Przede wszystkim tworzone przez nie lasy, puszczę, zagajniki, parki są naturalnym siedliskiem zwierząt, ale i miejscem wytchnienia dla sfrustrowanego człowieka, zagubionego w chaosie codziennych obowiązków. Ich widok przywraca równowagę ducha i wiarę w porządek świata, bo to one łączą w sobie to, co dobre, piękne i harmonijne.

Drzewa są źródłem natchnienia poetów i inspirują ich do głębokich refleksji o naturze świata, sensie ludzkiej egzystencji i przemijaniu. Obcuje z nimi stajemy się lepsi, duchowo bogatsi i wewnętrznie wolni, rośnie w nas „wyzwolona dusza” („Wysokie drzewa” L. Staff). Kontemplując ich piękno, uczymy się wrażliwości estetycznej, miłości i szacunku do wielkiego dzieła natury.

Każdego roku z powierzchni Ziemi znika około 18 mln ha lasów zwrotnikowych, a w Polsce obszary zalesione stanowią już tylko 28,3% powierzchni. Drzewa wycinane są na potrzeby przemysłu, niszczą je kwaśne deszcze, skażona woda, zanieczyszczone powietrze i gleba. Wobec kurczących się zasobów leśnych niezbędna jest ich ochrona. Każda forma przeciwdziałania tym niekorzystnym zjawiskom jest godna uwagi i spopularyzowania. Aby te działania odniosły skutek, potrzebna jest akcja informacyjna i edukacyjna wśród młodzieży i dorosłych.

Taki cel przyświecał organizatorom XIX Konkursu Dendrologicznego z: Uniwersytetu Łódzkiego, Sekcji Dendrologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Ligi Ochrony Przyrody – Zarząd Okręgu w Łodzi, Ogrodu Botanicznego w Łodzi.

Konkurs, zorganizowany dla młodzieży łódzkich szkół, odbył się 10 października 2002 r. Sprawdzian składał się z dwóch etapów. Pierwszy, pisemny, obejmował test złożony z pytań z zakresu: morfologii, ekologii, geografii i ochrony przyrody. Można było za niego uzyskać maksymalnie 76 punktów. Większość uczestników uważała test za dość trudny. Drugi etap konkursu – praktyczny – polegał na rozpoznawaniu okazów drzew i krzewów (można było za niego uzyskać 70 pkt). Trudności przysporzyło uczestnikom rozpoznanie aklimatyzowanych drzew i krzewów, które naturalnie nie rosną w naszym kraju. Łączna liczba punktów za dwa etapy wynosiła 146.

Do konkursu przystąpiło 37 uczniów: 17 reprezentantów gimnazjów (nr 14, 15, 28, 34) oraz 20 z liceów (IX, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXII). W skład jury konkursu weszli: przewodniczący – dr Jan T. Siciński, członkowie – dr Jeremi Kołodziejek, dr Jarosław Sieradzki, mgr Andrzej Grzyl (pracownicy Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Łódzkiego) oraz mgr Barbara Lech – reprezentująca Zarząd Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Łodzi.

Podstawą oceny była łączna liczba punktów z testu pisemnego i praktycznej znajomości drzew i krzewów. Komisja konkursowa przyznała w każdej kategorii wiekowej (gimnazja i licea) 3 nagrody i 3 wyróżnienia.

W grupie gimnazjów nagrody otrzymali:

1. Krzysztof Pietrasz – 34 gimnazjum – 91 pkt
2. Piotr Wiśniewski – 34 gimnazjum – 84 pkt
3. Monika Nowakowska – 14 gimnazjum – 70 pkt

Wyróżnienia:

1. Małgorzata Skibińska – 15 gimnazjum – 57 pkt
2. Anna Szalkiewicz – 15 gimnazjum – 51 pkt

W grupie liceów nagrody otrzymali:

1. Aleksandra Augustyniak – XXIX LO – 85 pkt
2. Joanna Pieńkosz – XXXII LO – 83 pkt

3. Magdalena Antczak – IX LO – 79 pkt

Wyróżnienia:

1. Izabela Walczykowska – XXXII LO – 76 pkt
2. Anna Michalska – XXXII LO – 71 pkt
3. Weronika Lasota – XXXI LO – 70 pkt
4. Ewa Macińska – XXVIII LO – 70 pkt.

Wyróżniono również nauczycieli – opiekunów uczniów, którzy zajęli 3 pierwsze miejsca: mgr Maciej Mamiński – XXXII LO, mgr Lilianę Różycką – IX LO, mgr Dorotę Filewską – Gimnazjum Nr 14 oraz mgr Agnieszkę Rynkal – Gimnazjum Nr 15

Wszystkie nagrody i wyróżnienia w postaci wartościowych książek ufundował Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 10 grudnia 2002 r. podczas zebrania Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Gmachu Biologii Uniwersytetu Łódzkiego, przy ul. Banacha 12/14. Nagrody wręczył wiceprezes Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – mgr Celestyn Podgórski, prezes Zarządu Wojewódzkiego LOP – mgr Jerzy Jankowski, kierownik Katedry Geobotaniki i Ekologii Roślin UŁ – prof. dr hab. Janusz Hereźniak oraz przewodniczący jury dr Jan T. Siciński.

Udział w konkursie uświadomił nam, uczestnikom, bogactwo i piękno świata roślin oraz to, jak mało wcióż o nim wiemy. Uważamy, że tego typu konkursy kształtują wiadomości nie tylko w zakresie biologii, ale także uczą szacunku dla ojczystej przyrody. Forma konkursu dopinguje do dalszej nauki, wprowadzając element zdrowej rywalizacji. Cieszymy się, że mieliśmy okazję sprawdzić naszą wiedzę i z niecierpliwością czekamy na przyszłoroczną edycję konkursu – XX jubileuszowy.

Magdalena ANTCAK, Liliana RÓŻYCKA,
Jan T. SICIŃSKI

III KONKURS DENDROLOGICZNY „ZNAM DRZEWA I KRZEWY” W CZĘSTOCHOWIE

Third Dendrological Competition „I know trees and shrubs” in Częstochowa

Wiecej uczestników i coraz większe współzawodnictwo międzyszkolne oraz zaangażowanie nauczycieli biologii – tak krótko można podsumować III edycję Konkursu Dendrologicznego dla młodzieży szkół ponadpodstawowych w Częstochowie. Czy jest to zapowiedź rozszerzenia się na inne regiony kraju konkursu, którego pierwsza edycja odbyła się w Łodzi w 1984 r. i gdzie jest on organizowany nieprzerwanie do chwili obecnej? Czy zwycięskie ekipy z poszczególnych ośrodków będą mogły w przyszłości

współzawodniczyć ze sobą o główną, ogólnopolską nagrodę? Biorąc pod uwagę zapal młodzieży i zaangażowanie organizatorów konkursu, który odbył się 27 września i 24 października 2002 r. w Częstochowie, można chyba założyć taką właśnie ewolucję konkursu, zakończoną „wielkim, olimpijskim finałem”.

Organizatorami III Konkursu w Częstochowie, podobnie jak w latach ubiegłych, byli: Sekcja Dendrologiczna Polskiego Towarzystwa Botanicznego, reprezentowana przez pracowników Katedry Geobotaniki i Ekologii Roślin Uniwersytetu Łódzkiego, Liga Ochrony Przyrody Zarząd Okręgu w Częstochowie i Zespół Szkół im. C. K. Norwida w Częstochowie.

Do współzawodnictwa przystąpiło 54 uczniów reprezentujących 19 szkół z terenu: Częstochowy – 27 uczniów, Mstowa – 6, Kłobucka – 5, Kamyka – 5, Żarek – 4, Wręcycy Wielkiej – 3, Woźnik – 3 oraz Truskolasów – 1.

Jury konkursu w składzie: prof. Janusz Hereźniak – przewodniczący, dr Jeremi Kołodziejek i mgr Andrzej Grzyl – po sprawdzeniu testu pisemnego złożonego z 54 pytań z zakresu morfologii, geografii, ekologii oraz ochrony drzew i krzewów, a także części praktycznej polegającej na rozpoznaniu w Parku Miejskim im. 3-Maja w Częstochowie – 41 okazów drzew i krzewów – wyłoniło następujących laureatów:

Nagrody indywidualne uzyskali:

1. Dawid Trepka – Zespół Szkół im. T. Kościuszki w Żarkach,
2. Katarzyna Kaczka – I LO im. J. Słowackiego w Częstochowie,
3. Estera Zawłocka – IV LO im. H. Sienkiewicza w Częstochowie.

Wyróżnienia otrzymali:

1. Marta Próba – Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. S. Żeromskiego w Częstochowie,
- 2–3. *ex aequo* Katarzyna Halabowska i Paweł Szwczyk – oboje z Zespołu Szkół im. T. Kościuszki w Żarkach,
4. Katarzyna Świąciak – Gimnazjum w Woźnikach,
5. Marta Kisiel – IV LO im. H. Sienkiewicza w Częstochowie,
6. Anna Krawczyk – Gimnazjum w Kłobucku,
7. Anna Skubała – Gimnazjum w Kłobucku,
- 8–9. Ilona Lizińska – Gimnazjum nr 1 w Częstochowie, Magdalena Szczesna – II LO im. R. Traugutta w Częstochowie.

Przewodniczący Jury przyznał również swoje specjalne wyróżnienie wraz z nagrodą książkową najmłodszemu uczestniczącemu konkursu – Marcie Żmudzkiej ze Szkoły Podstawowej Nr 1 w Kłobucku, która wy-



Fot. 1. Laureatki II nagrody zespołowej oraz wyróżnień indywidualnych w III Konkursie Dendrologicznym w Częstochowie; stoją od lewej: A. Krawczyk, A. Skubała oraz najmłodsza uczestniczka – M. Żmudzka i jej nauczycielka i opiekun mgr M. Chład wraz z przewodniczącym jury konkursu, prof. J. Hereźniakiem (Fot. J. Foszner).

Phot. 1. Prize-winners of the 2nd collective award at the 3rd Dendrological Competition in Częstochowa; standing from the left: A. Krawczyk, A. Skubała, and the youngest participant – M. Żmudzka together with her teacher M. Chład Msc, and president of the Jury – Professor J. Hereźniak (phot. J. Foszner).

różniła się znaczną wiedzą dendrologiczną, skutecznie konkurując ze starszymi uczestnikami konkursu.

Nagrody zespołowe uzyskały następujące 3-osobowe zespoły:

Zespół Szkół im. T. Kościuszki w Żarkach, prowadzona przez mgr. Stanisława Kasparka, Gimnazjum z Kłobucka, opiekun: mgr Joanna Foszner.

Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 29 listopada 2002 r. w Zespole Szkół im. C. K. Norwida w Częstochowie (Fot. 1). Wszystkie nagrody i wyróżnienia – w postaci wartościowych książek – ufundował Zarząd Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Częstochowie oraz Urząd Miasta Częstochowy – Wydział Ochrony Środowiska Leśnictwa i Rolnictwa, za co organizatorzy składają wyrazy szacunku i wdzięczności.

Andrzej GRZYL

„CZWARTKI BOTANICZNE” W ODDZIALE KRAKOWSKIM PTB W 2002 ROKU

„Botanical Thursdays” at the Polish Botanical Society, Cracow Division, in 2002”

W styczniu 2002 r. odbyły się 4 posiedzenia. 10 stycznia doc. dr hab. Anna Pacyna (Instytut Botaniki UJ) wspólnie z mgr Januszem Guzikiem (Instytut Botaniki PAN) wygłosili pięknie ilustrowany przeźrocami referat „Ciekawe rośliny flory synantropijnej Krakowskiego Ogrodu Botanicznego”. Tydzień później dr Marta Mierzeńska (IB UJ) przedstawiła aktualny stan badań nad florą wątrobowców (Hepaticopsida) Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Na kolejnym posiedzeniu, 24 stycznia, prof. dr hab. Krystyna Grodzińska (IB PAN) przedstawiła wyniki wieloletnich badań ekologicznych prowadzonych w lasach Puszczy Niepołomickiej. Na ostatnim

styczniowym posiedzeniu dr Marzena Popielarska (IB UJ) zapoznała słuchaczy z zagadnieniem zapyłania *in vitro* izolowanych zalążków *Helianthus annuus* L.

W lutym odbyły się 4 posiedzenia. 7 lutego prof. dr hab. Adam Zajac (IB UJ) wygłosił referat „Perspektywy i potrzeby badań fitogeograficznych w Polsce po wydaniu Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. Tydzień później doc. dr hab. Jan HOLEKSA (IB PAN) wraz ze swoją doktorantką, mgr Magdaleną Żywiec, wygłosił referat „Miejsce jarzębiny (*Sorbus aucuparia* L.) w dynamice boru górno-regulowego”. 21 lutego prof. dr hab. Magdalena Ralska-Jasiewiczowa (IB PAN), dr Dorota Nalepka (IB PAN) i dr inż. Adam Walanus wygłosili referat „Kontynuacja idei map izopolowych W Szafera; trzecia realizacja map izopolowych (1935–1983–2001)”. Tydzień później dr hab. Marian Drużkowski (IB UJ) zapoznał słuchaczy z możliwościami wykorzystania zdjęć lotniczych i obrazów satelitarnych w badaniach środowiska przyrodniczego.

W marcu odbyły się 2 posiedzenia. Na pierwszym dr hab. Eugeniusz Dubiel (IB UJ) przedstawił zmiany we florze Puszczy Niepołomickiej w ciągu ostatnich 200 lat. Tydzień później, 14 marca, dr Grzegorz Tylko (UJ) mówił o mikroanalizie rentgenowskiej jako metodzie wykrywania pierwiastków w materiałach biologicznych.

W kwietniu miały miejsce 3 posiedzenia. Na pierwszym dr hab. Krystyna Towpasz (IB UJ) i dr hab. Małgorzata Kotańska (IB UJ) wygłosiły referat „Ginące i zagrożone gatunki we florze roślin naczyniowych Płaskowyżu Proszowickiego”. 18 kwietnia dr hab. Bogdan Zemanek (IB UJ) odpowiedział na postawione przez siebie pytanie „Co to właściwie jest piętro subalpejskie?”. Na kolejnym posiedzeniu doc. dr hab. Jerzy Wołek (IB PAN) wygłosił referat „Postęp w ekologii: fakt czy fikcja?”.

W maju odbyły się 3 posiedzenia. 9 maja doc. dr hab. Ludwik Frey (IB PAN) wygłosił referat „Taksonomia i szachy”. W dniu 16 maja troje prelegentów z Zakładu Fizjologii Roślin PAN: prof. dr hab. Zbigniew Miszański, dr inż. Ewa Niewiadomska i dr Ireneusz Ślesak przedstawiło zagadnienie dotyczące stresu oksydacyjnego u roślin typu CAM.

Przed wakacjami, jak co roku, miała miejsce wizyta w Ogrodzie Botanicznym UJ, którą poprowadził dr hab. Bogdan Zemanek (IB UJ).

Po przerwie wakacyjnej Oddział Krakowski PTB, nieco wcześniej niż zwykle, wznowił swoją działalność. 4 września miało bowiem miejsce nadzwyczajne posiedzenie, na którym prof. dr Herwig Teppner z Instytutu Botaniki z Austrii wygłosił referat „A review of new results in *Nigritella* (Orchidace-

ae – Orchidaceae)”. W październiku odbyły się 3 posiedzenia. 3 października dr Ewa Surówka (Zakład Fizjologii Roślin PAN) wygłosiła referat „Zmiany aktywności wybranych enzymów antyoksydacyjnych w czasie indukcji metabolizmu CAM u *Mesembryanthemum crystallinum*”. Tydzień później dr Ireneusz Ślesak (Zakład Fizjologii Roślin PAN) przedstawił referat „Odpowiedź roślin na zranienie”. W dniu 17 października Michał Wojciechowski (Precoptic Co. Nikon, Warszawa) zapoznał słuchaczy z różnymi systemami dokumentacji cyfrowej stosowanej w badaniach botanicznych i nie tylko.

Tradycyjnie w czwartek poprzedzający uroczystość Wszystkich Świętych – pod przewodnictwem prof. dr hab. Zbigniewa Mirka (IB PAN) – złożono kwiaty i zapalono znicze na grobach botaników na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

W listopadzie odbyły się 3 posiedzenia. W dniu 7 listopada referat wygłosiła dr Barbara Pawlik-Skorońska (Instytut Ekologii PAN, Lublin), która przedstawiła rolę peptydów tiolowych w procesach obronnych i adaptacji zielenic (Chlorophyta) do środowiska o podwyższonym stężeniu cynku i ołowiu. Tydzień później dr Robert Konieczny (IB UJ) przedstawił zależności między stresem oksydacyjnym a różnicowaniem roślin w warunkach *in vitro*. Na kolejnym posiedzeniu dr inż. Ewa Niewiadomska (Zakład Fizjologii Roślin PAN) wygłosiła referat „Fotooddychanie i regulacja aktywności katalazy u roślin C3-CAM *Mesembryanthemum crystallinum*”.

W grudniu odbyły się 3 posiedzenia. Na pierwszym dr Andrzej Chlebicki (IB PAN) zapoznał słuchaczy z granitowym światem Północnego Tien Szanu. Wykład ilustrowany był pięknymi przeźroczami. 12 grudnia dr Wojciech Paul (IB PAN) wygłosił bogato ilustrowany przeźroczami referat o intrygującym tytule „Pożegnanie z prowincją oraz co ciekawego może rosnąć w „nieciekawym” terenie czyli po-doktoranckie remanenty”. Na kolejnym, ostatnim w tym roku posiedzeniu mgr Łukasz Wilk (IB PAN) pośliskując się fotografiami, przeźroczami i przywiezionymi z wyprawy okazami zielnikowymi, przedstawił słuchaczom przyrodę Zachodniego Kaukazu.

W 2002 roku odbyło się 27 posiedzeń, na których 34 prelegentów wygłosiło 27 referatów. Na posiedzeniach czwartkowych prezentowano również wiele nowości wydawniczych. W poczet nowych członków zwyczajnych i nadzwyczajnych przyjętych zostało 6 osób. Serdecznie zapraszamy Członków PTB z innych Oddziałów do wygłaszania referatów na „czwartkach botanicznych” w Krakowie.

Jolanta CABALA

VARIA

POCZĄTKI BADAŃ FLORY GLONÓW
LUBELSZCZYZNY

Early studies on algal flora of Lublin District



Fot. 1. Bogumir Eichler.

Phot. 1. Bogumir Eichler.

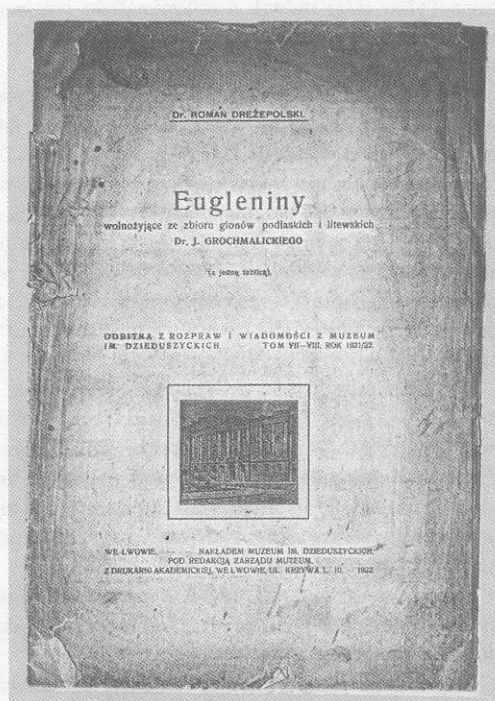
Obszar Lubelszczyzny wyznaczają w przybliżeniu obecne granice administracyjne województwa lubelskiego, obejmujące południową część Podlasia i Małego Mazowsza, Wyżynę Lubelską oraz leżące w granicach Polski części Polesia i Rostocza.

Najstarsze badania flory glonów na tym terenie były pośrednio związane z Powstaniem Styczniowym. Prowadził je Bogumir Eichler (Fot. 1), wszechstronny badacz, który interesował się wieloma dziedzinami przyrodniczymi, głównie botaniką, najwięcej uwagi poświęcając organizmom zarodnikowym. Za udział w Powstaniu B. Eichler został zesłany do Międzyrzecza Podlaskiego, jako miejsca urodzenia, z ograniczeniem poruszania się w promieniu do 10 km (później do 15 km).

Podjęte przez niego badania nad „florą algologiczną” uzależnione były od dostępu do odpowiedniej

literatury. Jej brak ograniczał możliwość samodzielnych oznaczeń taksonomicznych, ale dzięki współpracy z takimi badaczami jak M. Raciborski, R. Gutwiński i R. Dreżepolski, Eichler wyróżnił wiele gatunków i odmian glonów.

Najwięcej nieznanymi Eichlerowi taksonów zawierały „wodorosty zielone” (*Chlorophyceae*); pewną liczbę taksonów starał się on udokumentować odpowiednimi rysunkami i opisami. Oznaczone przez Eichlera gatunki zostały wymienione i scharakteryzowane w *Pamiętniku Fizyograficznym* z lat 1892–1896. W pracy z 1892 r. [2] Eichler wymienił i opisał 231 gatunków i odmian glonów, przy czym najliczniej reprezentowane były rodziny „*Bacillariaceae*” (*Diatomaceae*)” (96 taksonów) oraz „*Protococcaceae*” (31 taksonów), natomiast tylko po jednym gatunku przypisał do rodzin: „*Batrachospermaceae*” (*Batrachospermum moniliforme*), „*Sphaeropleaceae*” (*Cylindrocapsa geminella*), „*Vaucheriaceae*” (*Vaucheria sessilis*) i „*Botrydiaceae*” (*Botrydium granulosum*). Publikacje z 1895 r. [3] i 1896 r. [4] wzbogaciły wiedzę o florze glonów tej okolicy o dalsze 161 no-



Fot. 2. Strona tytułowa publikacji R. Dreżepolskiego z 1922 roku.

Phot. 2. Front page of publication by R. Dreżepolski (1922).

wych gatunków i odmian z rodziny *Desmidiaceae* oraz 27 taksonów z rodziny „*Protococcaceae*”. Łącznie w okresie czterech lat Eichler w swoich pracach wymienił ponad 400 gatunków i odmian glonów oznaczonych w próbach zebranych z okolic Międzyrzecza Podlaskiego.

W 1922 r. ukazała się kolejna publikacja zawierająca dane na temat flory glonów m. in. terenu obecnej Lubelszczyzny (z Łukowa na Podlasiu; pozostałe stanowiska znajdują się na Litwie i Białorusi) – „Eugleniny wolnożyjące ze zbiorów glonów podlaskich i litewskich dr J. Grochmalickiego”, autorstwa wybitnego przyrodnika Romana Dreżepolskiego [1] (Fot. 2). Opracowany materiał został zebrany w latach 1915 i 1916. Na zestawioną florę składało się kilkadziesiąt gatunków i odmian z rodzajów: *Euglena* Ehr. (z Łukowa 6 taksonów), *Lepocinclis* Perty, *Phacus* Dujard. (z Łukowa 4), *Trachelomonas* Ehr. (z Łukowa 13), *Urceolus* Mereschk., *Petalomonas* Stein, nie licząc wielu form przejściowych. W tej pracy Dreżepolski ponadto opisał 10 nowych dla nauki gatunków lub odmian pochodzących ze stanowiska w Łukowie – 1 z rodzaju *Euglena* (*E. tuberculata*), 1 z rodzaju *Phacus* (*Ph. alata* var. *maior*) oraz 8 z rodzaju *Trachelomonas* (*T. volvocina* var. *Pascheri*, *T. lata*, *T. Dybowski*, *T. abrupta* var. *Bonnieri*, *T. lukoviensis*, *T. pulchella*, *T. polonica*, *T. amphara* var. *lithuanica*).

W tym samym roku, 1922, wyniki swoich badań opublikowała uczennica M. Raciborskiego [7] – Jadwiga Wołoszyńska, w tym czasie st. asystent Stacji Hydrobiologicznej na Wigrach, kierowanej przez Alfreda Lityńskiego. Publikacja zawierała spis roślin planktonowych z jezior Firlejowskiego i Kunowskiego (na Małym Mazowszu), z których pobrane przez siebie w czerwcu 1917 r. siatkowe próby planktonu przekazał jej A. Lityński. Praca ta zawiera również opis nowego gatunku okrzemki *Centronella Rostafinski* n. sp.

Terenowe badania glonów na Lubelszczyźnie (choćby przypadkowe i fragmentaryczne) wznowione zostały dopiero po II wojnie światowej. Prowadziła je w rzece Wieprz znana specjalistka w dziedzinie sanitarnej biologii wód powierzchniowych, Irena Cabejszekówna. Wyniki opublikowała w 1951 r. W 1950 latach Dominik Fijałkowski w swoich badaniach fitocenozy wodnych makrofytów uwzględniał też ramienice, i w jego publikacji z 1959 r. [5] są pierwsze doniesienia o florze *Charophyceae* w jeziorach Łęczyńsko-Włodawskich.

Następnie florę ramienic Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, a także Wyżyny Lubelskiej i Roztocza, badał od końca lat 1950 Kazimierz Karczmaz, początkowo z Izabelą Dąborską, później samodzielnie

nie [6]. Wśród trzynastu stwierdzonych gatunków ramienic znalazł on dwa nowe dla Polski: *Chara crassicaulis* i *Nitella syncarpa* var. *Thuillieri*.

Po cezurze roku 1963 zaczęły pojawiać się liczniejsze opracowania fykologiczne lubelskich przyrodników, dotyczące przede wszystkim fitoplanktonu jezior.

LITERATURA

- [1] DREŻEPOLSKI R. 1922. Eugleniny wolnożyjące ze zbiorów glonów podlaskich i litewskich dr J. Grochmalickiego. *Rozpr. wiad. Muzeum im. Dzieduszyckich* 7–8 (1921/22): 1–18.
- [2] EICHLER B. 1892. Materiały do flory wodorostów okolic Międzyrzecza. *Pamiętnik Fizyogr.* 12: 157–168.
- [3] EICHLER B. 1895. Materiały do flory wodorostów okolic Międzyrzecza. *Pamiętnik Fizyogr.* 13: 53–63.
- [4] EICHLER B. 1896. Materiały do flory wodorostów okolic Międzyrzecza. *Pamiętnik Fizyogr.* 14: 119–136.
- [5] FIJAŁKOWSKI D. 1959. Szata roślinna jezior Łęczyńsko-Włodawskich i przylegających torfowisk. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sect. B* 14(3): 131–206.
- [6] KARCZMARZ K. 1963. Przyczynek do badań nad florą ramienic Lubelszczyzny (Polska wschodnia). Część I. *Acta Soc. Bot. Polon.* 32(1): 165–169.
- [7] WOŁOSZYŃSKA J. 1922. Nowy gatunek okrzemki *Centronella Rostafinski* n. sp. oraz spis roślin planktonowych z jezior: Firlejowskiego i Kunowskiego. *Rozpr. Wydz. Mat. – Przyr. Pol. Akad. Umiejtn., Dz. A/B Nauki Biol.* 62: 89–92.

Magdalena POGORZELEC,
Agnieszka SZCZUROWSKA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

45. EDWARD MAJEWSKI

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 1 XII 1828 Kraków, – 1887 lub 1888 [data, ani miejsce śmierci nieznane].
2. Rodzina – ojciec – Czesław, mydlarz, następnie „oficjalista rządowy” [pracował na policji w Krakowie jako Polizei-diener], matka – Katarzyna z domu Pawlikowska, żona – Anieła z domu Neusser [?], nauczycielka, syn – Władysław.
3. Wykształcenie – podstawowe – Szkoła Ewangelicka w Krakowie, średnie – 1840/1841–1842/1843 – kl. I–III Szkoły Wydziałowej przy Instytucie Technicznym w Krakowie [1842 oddłączono Szkołę Wydziałową od Instytutu Technicznego i przeniesiono do Collegium św. Barbary], 1844/1845–1845/1846 – kl. II i III w Liceum św. Anny w Krakowie. Brak informacji o dalszej nauce.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – [nie miał wyższego wykształcenia, w związku z czym nie miał również stopni naukowych].
5. Przebieg pracy zawodowej – 1861–1887 – nauczyciel szkoły ludowej dwuklasowej w Krzeszowicach, wcześniej (od ok. 1852) – nauczyciel prywatny w Krzeszowicach [brak innych informacji o wcześniejszych miejscach pracy].
6. Podróże naukowe – nie odbywał.
- 7a. Zakres badań botanicznych – fitofenologia.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Autor lub współautor co najmniej 20 publikacji botanicznych. Brak opublikowanej pełnej bibliografii, niepublikowana zestawiona przeze mnie – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Przykładowych 10 prac: 1. 1871. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1870. 1. Z Lachowic, Ślemienia, Tarnawy, Pewlu, Suchy, Stryszawy, Krzeszowic, Krządki i Bieczu. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1870] 5: [150]-[156]. (współautorzy: Chibik, T. Drapella, W. Drapella, J. Leigert, A. Kotowicz, Michalik, Sawicki, A. Zduń); 2. 1875. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1874. 1. Z Krzeszowic, Rokietnicy, Złoczowa i Sorok. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1874] 9: [170]-[173]. (współautorzy: K. Godzień, A. Krziż, J. Szmerkowski); 3. 1877. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1876. 1. Z Krzeszowic, Bieczu i Stanisławowa. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1876] 11: [175]-[178]. (współautorzy: A. Kotowicz, M. Łomnicki); 4. 1879. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1878. 1. Rośliny wspólnie uważane: w Krzeszowicach, Podgórzu pod Krakowem, Bieczu, Starej Wsi, Stanisławowie, Tarnopolu, Czortkowie i Peczeniżynie. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1877] 12: [201]-[211]. (współautorzy: I. Böhm, J. Burszak, A. Kotowicz, M. Łomnicki, J. Szmerkowski, T. Wall, W. Zaborski); 5. 1879. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1878. 2. Rośliny uważane tylko w poszczególnych miejscowościach. a) W Krzeszowicach. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1878] 13: [212]; 6. 1883. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1882. 1. Rośliny wspólnie uważane w Radziechowach przy Żywcu, Krzeszowicach, Czernichowie, Podgórzu pod Krakowem, Bieczu, Pilźnie, Drohobyczu, Lwowie, Złoczowie, Łubiankach i Peczeniżynie. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1882] 17: [268]-[285]. (współautorzy: I. Böhm, P. Giermański, A. Kotowicz, A. Krziż, J. Lenartowicz, M. Łomnicki, M. Paleczny, J. Szmerkowski, E. Turczyński, E. Wernberger); 7. 1884. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1883. 1. Rośliny wspólnie uważane w Radziechowach (przy Żywcu), Krzeszowicach, Czernichowie, Podgórzu pod Krakowem, Bieczu, Starej Wsi, Drohobyczu, Lwowie, Ożydowie, Złoczowie, Tarnopolu, Łubiankach niższych i Peczeniżynie. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1883] 18: [275]-[293]. (współautorzy: I. Böhm, M. Giermańska, J. Hawryśiewicz, M. Jakubiński, A. Kotowicz, A. Krziż, M. Łomnicki, M. Paleczny, J. Szmerkowski, E. Turczyński, E. Wernberger, W. Żukotyński); 8. 1885. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1884. 2. Rośliny uważane tylko w poszczególnych miejscowościach. b) W Krzeszowicach. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1884] 19: [288]; 9. 1886. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1885. 1. Rośliny wspólnie uważane w Radziechowach, Krzeszowicach, Czernichowie, Podgórzu, Starej Wsi, Drohobyczu, Ożydowie, Złoczowie i Peczeniżynie. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1885] 20: [272]-[288]. (współautorzy: I. Böhm, M. Giermańska, J. Hawryśiewicz, A. Krziż, J. Kurcz, M. Paleczny, J. Szmerkowski, E. Turczyński); 10. 1888. Spostrzeżenia fito-fenologiczne w r. 1887. 2. Rośliny uważane tylko w poszczególnych miejscowościach. b) W Krzeszowicach. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1887] 22: [272]. Opublikował ponadto co najmniej 7 notatek zoofenologicznych.
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – 1869–1887 – obserwacje fitofenologiczne w Krzeszowicach.
8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – uczył w szkole.
9. Działalność w innych dziedzinach – radny Rady Gminnej w Krzeszowicach od jej powstania w 1867 do swej śmierci; jako radny wielokrotnie wybierany był do komisji skrutacyjnych, a w 1882 – do komisji sanitarnej.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, товариствach naukowych i redakcjach – 1869–1872 członek Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, od 7 XI 1874 – współpracownik Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak informacji].
12. Inne informacje – W księgach stanu cywilnego parafii Wszystkich Świętych w Krakowie zapisany został jako Edward Mikołaj Majewski. Był uczniem Ignacego Rafała Czerwiakowskiego (1808–1882), do 1843 profesora historii naturalnej i teorii gospodarstwa wiejskiego Instytutu Technicznego w Krakowie, późniejszego wybitnego botanika, rektora UJ i wiceprezesa Akademii Umiejętności. Bardzo dobrze się uczył. Według zachowanych materiałów zarówno kl. II,

jak i III w Liceum św. Anny ukończył z pierwszą nagrodą. Po zakończeniu nauki przeniósł się wraz z matką ok. 1852 do Krzeszowic. Nie udało się ustalić daty, ani miejsca śmierci E. Majewskiego [nie został pochowany ani w Krzeszowicach, ani w Krakowie]. Po raz ostatni uczestniczył w posiedzeniu Rady Gminnej 21 VI 1887, a 9 XII 1887 Rada uchwaliła „udzielić wsparcia zapadłemu na zdrowiu miejscowemu nauczycielowi p. Edwardowi Majewskiemu kwotą 12 florenów”. Ta sama Rada przyznała 16 III 1889 wdowie po Edwardzie Majewskim, Anieli Majewskiej, 90 złotych reńskich. Syn Edwarda, Władysław, również pod koniec 1887 zachorował, został przewieziony do szpitala w Krakowie i tam zmarł 22 XII 1887 w wieku 33 lat.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Państwowe w Krakowie (ul. Sienna): Gimnazjum i Liceum im. B. Nowodworskiego w Krakowie – GLN-89 („Protokół zapisów uczniów, 1844/1845”), GLN-185 („Alfabetyczny spis absolwentów, 1851–1934”), GLN-202 („Protokół wydanych świadectw z ukończonego kursu nauk, 1842–1850”), Urząd Stanu Cywilnego parafii Wszystkich Świętych w Krakowie – J-1578 („Księga urodzin, 1828”), Spis ludności Miasta Krakowa, 1850 (dz. V, nr domu 566/7/8), II Oddział (ul. Grodzka): „Księga uchwał gminy Krzeszowice, 1867–1896”; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: S I 590 („Instytut Techniczny – spisy uczniów, 1834–1849”); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – B-415. Publikowane: P. Köhler, 2002: *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; *Szematyczny Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim* [na poszczególne lata].

14. Materiały ikonograficzne – [brak informacji].

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

46. TADEUSZ JOACHIM BUKOWSKI

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 12 IX 1915 Tarnopol, – 31 VII 1990 Warszawa.
2. Rodzina – ojciec – Jakub, pochodził z rodziny



hutników szkła, spawacz precyzyjny, optyk we Lwowie, matka – Augustyna ze Spankiewiczów (rodziny inteligenckiej o tradycjach ogrodniczych), brat – Adam, żołnierz zaginiony w kampanii wrześniowej 1939, żona – Leonarda z domu Lenczewska-Samotyja, absolwentka Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Warszawskiego (pracę mgr wykonała pod kierunkiem prof. Henryka Teleżyńskiego), nauczycielka biologii i pracownik Laboratorium Wytwórni Grzybni w Warszawie.

3. Wykształcenie – Gimnazjum we Lwowie. 1939–1941 – studia na Wydziale Rolniczym Lwowskiego Instytutu Politechnicznego. 1949–1950 – studia wyższe I stopnia na Wydziale Rolniczym Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi i na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Łódzkiego [zaliczono mu dwa lata studiów we Lwowie].
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 1950 – inżynier rolnik WSGW w Łodzi, 1951 – magister filozofii w zakresie botaniki [praca obroniona na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UŁ, promotor: prof. Ksawery Franciszek Skupieński]: „Proces kiełkowania zarodników pieczarki” [niepublikowana]. 6 VI 1969 – dr nauk przyrodniczych [promotor: doc. dr Zbigniew Borna, obrona na Wydziale Ogrodniczym WSR w Pozna-

- niu]: „Pomiot kurzy jako składnik podłoża do uprawy pieczarek” [niepublikowana, powielana].
5. Przebieg pracy zawodowej – 1942–1944 – pieczarkarz w majątku Juliana Bobrowskiego w Henrykowie koło Warszawy. 1945–1947 – inspektor Wydziału Aporowizacji i Handlu Starostwa w Łodzi. 1947–1948 – urzędnik w brytyjskim Konsulacie w Łodzi. 1951–1954 – na mocy nakazu pracy – pracownik naukowy w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Warszawie (ul. W. Górskiego 7). 1954–1958 – kierownik Wytwórni Grzybni Pieczarki w Warszawie (ul. Powązkowska 64) należącej do Centrali Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa. 1959 – prezes Sekcji Pieczarkarskiej Polskiego Związku Ogrodniczego. 1960–1966 – starszy inspektor do spraw produkcji pieczarek w Warszawskiej Spółdzielni Ogrodniczej (Warszawa, ul. Waryńskiego 11). 1967–1972 – kierownik Wytwórni Grzybni Pieczarek w Warszawie (ul. 1go Sierpnia 22) i technolog w doświadczalnej pieczarkarni należącej do Handlowo-Ogrodniczej Spółdzielni Produkcyjnej „Czerniaków” w Dawidach-Poduchownem pod Warszawą. 1972 – uruchomił własną Wytwórnę Grzybni Pieczarek w Warszawie (ul. Usypiskowa 7). Emeryturę uzyskał w 1978 r., jednakże z powodu pracy zarobkowej zawiesił ją i nigdy jej nie pobierał.
 6. Podróże naukowe – 1965 – Wageningen i Amsterdam – udział i wygłoszenie referatu w VI Międzynarodowym Kongresie Pieczarkarskim (Congress of Mushroom Science). 1968 – Hamburg – udział w VII Międzynarodowym Kongresie Pieczarkarskim (Congress of Mushroom Science). Liczne podróże do Czechosłowacji, Finlandii, Jugosławii, Niemiec i Wielkiej Brytanii.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – mikologia (pieczarkarz, producent grzybni pieczarki, propagator pieczarkarstwa).
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikował 42 prace, w tym 4 naukowe. Niepełna bibliografia, licząca 23 pozycje, w: A. Skirgiełło, 1988: *Polska bibliografia mikologiczna*. Bibliografie Botaniczne, t. 2, PWN Warszawa, s. 76–77, 721 i 803. Najważniejszych 10 prac: 1. 1953. *Uprawa pieczarek*. PWRiL Warszawa, ss. 55 (II wyd. 1954 ss. 85); 2. 1954. Technika zbioru zarodników grzybów kapeluszowych przeznaczonych do kiełkowania. Spore collection from mushrooms for germination purposes. *Acta Microb. Pol.* 3(4): 399–401; 3. 1954. Wpływ dwuchlorku etylenu $C_2H_4Cl_2$ na przyspieszenie kiełkowania zarodników pieczarki. Influence of ethylene-bichloride, $C_2H_4Cl_2$, on the germination of the spores of *Agaricus hortensis* Cooke. *Acta Microb. Pol.* 3(4): 395–397; 4. 1956. *Poradnik producenta pieczarek*. PWRiL Warszawa, ss. 74 (II wyd. 1959 ss. 84, III wyd. 1961 ss. 111); 5. 1963. *Pieczarki*. PWRiL Warszawa, ss. 202 (II wyd. 1966 ss. 307, III wyd. 1969 ss. 247); 6. 1966. Skuteczne metody zwalczania nicieni w pieczarkarstwie. *Biuletyn Producenta Pieczarek* 3: 3–6; 7. 1967. Eelworm control: a practical method for the sterilization of casing soil. *Mushroom Science* 6: 485–492; 8. 1970. Nowe kierunki produkcji pieczarek. *Biuletyn Producenta Pieczarek* 1–2: 129–137; 9. 1981. Virus disease of cultivated mushrooms. *American Mushroom Industry News* 2: 7–8; 10. 1989. Einige das Wachstum des Champignonmyzels beeinflussende Faktoren. *Mushroom Science* 12, part I: 253–260 (współautorzy: M. Gapiński, K. Sobieralski i M. Siwulski).
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – Praca magisterska stała się podstawą do opracowania metody hodowli laboratoryjnej macecznej grzybni pieczarki. 1951–1953 – opracował metodę produkcji grzybni pieczarek na skalę krajową. Według jego koncepcji w styczniu 1953 została uruchomiona Wytwórnia Grzybni Pieczarki w Warszawie (ul. Powązkowska 64); była tam produkowana grzybnia maceczna i handlowa. Produkcja grzybni handlowej na ziarnach pszenicy w kolbach Erlenmayera została przez T. Bukowskiego opatentowana (patent nr 45991). Opatentował również butle szklane wykorzystywane jako opakowanie (patent nr 374337). Opracował też dla potrzeb produkcji zasady dezynfekcji pomieszczeń produkcyjnych: stosował formalinę, lizol, fenol, olejek goździkowy, denaturat i chloraminę, korzystał również z masek przeciwwgazowych dla pracowników, a jeszcze dodatkowo stosował lampy bakteriologiczne w pomieszczeniach produkcyjnych. Jego artykuły drukowane były w fachowych czasopismach angielskich, niemieckich, czeskich i jugosłowiańskich.
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – 1952–1956 – konsultant do spraw rozwoju pieczarkarstwa w Centrali Leśnych Produktów Nierzecznych „Las” w Warszawie. Od 1956 zajął się organizacją i prowadzeniem Sekcji Pieczarkarstwa przy Polskim Związku Ogrodniczym. Doradca w Komitecie Organizacyjnym VI Międzynarodowego Kongresu Pieczarkarskiego w Wageningen i Amsterdamzie. Jako popularyzator pieczarkarstwa przyczynił się do powstania małych pieczarkarni i dużych

ośrodków pieczarkarskich, gdzie uprawiano pieczarki na dużych powierzchniach (m.in. Kobylka, Zielonka, Tarnów, Mrągowo, Poznań, Wrocław, Koszalin, Kraków, Katowice oraz pieczarkarnie na Zaozlu w Czechosłowacji). Wygłaszał dużo referatów, odczytów, publikował artykuły o charakterze szkoleniowym. Miał bardzo dużo uczniów, którym na bieżąco przekazywał swoje doświadczenia i pomagał w różnych sprawach fachowych.

9. Działalność w innych dziedzinach – Pracował przez wiele lat w Komitecie Osiedlowym Warszawa-Śródmieście.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – Jako jedyny Polak w tym czasie był honorowym członkiem Mushroom Grovers Association oraz członkiem Glasshouse Crops Research Association. 1959–1976 – redagował *Biuletyn Producenta Pieczarek* (ówcześnie organ Sekcji Pieczarkarskiej Polskiego Związku Ogrodniczego), 1959–1978 – biegły sądowy w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie w zakresie pieczarkarstwa. Od 1961 do końca życia – ekspert Polskiej Izby Handlu Zagranicznego (nr ewidencyjny 905) w zakresie pieczarki i jej grzybni oraz rzeczoznawca SITO (1/32) ze specjalnością pieczarkarstwo.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1946 – Srebrny Krzyż Zasługi, 1953 – Nagroda Państwowa III Stopnia, 1984 – Złota Odznaka Honorowa („Złota Syrenka”) za Zasługi dla Warszawy, 1984 – tytuł Honorowego Członka Zrzeszenia Producentów Grzybów, 1985 – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.
12. Inne informacje –
13. Wykaz najważniejszych źródeł – informacje uzyskane od rodziny i z Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie (ul. Krakowskie Przedmieście 66) oraz Biblioteki Narodowej (al. Niepodległości 213, Warszawa).
14. Materiały ikonograficzne – w posiadaniu żony – Leonardy Bukowskiej (ul. Elekoralna 14 m. 4, 00–134 Warszawa).

Jan SZYMAŃSKI

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

MYCOLOGICAL PROGRESS

Mycological Progress (ISSN 1617–416X), charakteryzowany jako „International Journal of Fungal

Mycological Progress

Volume 1(2)
May 2002

International Journal of Fungal Sciences

Sciences”, jest nowym angielskojęzycznym kwartalnikiem utworzonym w styczniu 2002 r., wydawanym przez Niemieckie Towarzystwo Mikologiczne (Deutsche Gesellschaft für Mykologie) we współpracy z Towarzystwami Mikologicznymi lub sekcjami mikologicznymi towarzystw botanicznych z Rosji, Estonii, Litwy, Polski, Węgier oraz Włoch. Czasopismo poświęcone jest wszelkim zagadnieniom z zakresu szeroko pojętej mikologii (z uwzględnieniem porostów). Publikuje oryginalne prace i artykuły przeglądowe na temat taksonomii, ewolucji, ekologii, różnorodności gatunkowej, biologii komórki, biotechnologii, fizjologii grzybów i patologii (grzybowych chorób roślin, zwierząt i człowieka). Redaktorem naczelnym jest Franz Oberwinkler z Uniwersytetu w Tübingen (Niemcy), natomiast Radę redakcyjną tworzy 32 naukowców, głównie z Niemiec, ale również z Australii, Austrii, Chin, Danii, Estonii, Holandii, Japonii, Kanady, Norwegii, Portugalii, USA, Włoch i Zjednoczonego Królestwa. Czasopismo wydawane jest w formacie A4, na wysokiej klasy kredowym papierze umożliwiającym wydruk bardzo dobrej jakości zdjęć zarówno czarno-białych jak i barwnych. Kolejne cztery zeszyty ukazują się cztery razy w ciągu ro-

ku, w miesiącach: styczniu, maju, sierpniu i listopadzie.

W odróżnieniu od wielu multidyscyplinarnych czasopism mikologicznych, w *Mycological Progress* przeważają do tej pory artykuły dotyczące systematyki i taksonomii grzybów, odwołujące się do bardzo zróżnicowanego warsztatu metodycznego (morfologia i anatomia, analizy DNA, chemotaksonomia). W pierwszych trzech numerach zamieszczono opisy kilkunastu nowych dla nauki gatunków. Do najciekawszych artykułów systematycznych należy tekst U. Eberhardt, poświęcony molekularnym relacjom w obrębie rodziny Russulaceae i ich powiązaniu z cechami owocników i mikoryz (*Molecular kinship analyses of the agaricoid Russulaceae: correspondence with mycorrhizal anatomy and sporocarp features in the genus Russula*; vol. 1(2): 201–223, 2002). Kilka publikacji porusza także kwestie taksonomii grzybów lichenizujących (np. Stenroos S. i in.: *Phylogenetic hypotheses: Cladoniaceae, Stereocaulaceae, Baeomycetaceae, and Icmadophilaceae revisited*, vol. 1(3): 267–282, 2002). Szereg bardzo interesujących artykułów dotyczy badań nad symbiozą ektomikoryzową (np. Agerer R., Grote R., Raidl S.: *The new method 'micromapping', a means to study species-specific associations and exclusions of ectomycorrhizae*, vol. 1(2): 155–166, 2002; Haug I.: *Identification of Picea-ectomycorrhizae by comparing DNA-sequences*, vol. 1(2): 167–178, 2002). Można znaleźć również, choć w mniejszej jak dotychczas liczbie, artykuły na temat ekologii i fizjologii grzybów (np. Job D.: *Assessment of selected decay Basidiomycetes for selective biodefibrillation of Picea abies wood*, vol. 1(2): 123–129).

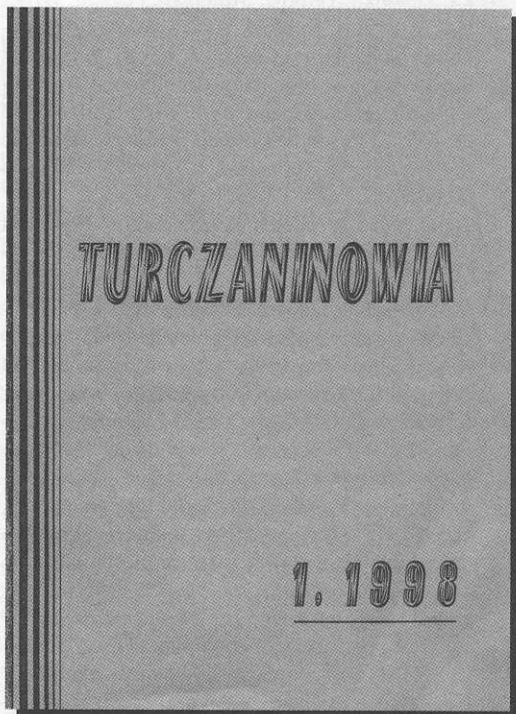
Prezentowane czasopismo referowane jest w BIOSIS, Abstracts of Mycology i Current Contents.

Cena rocznej prenumeraty wynosi: 58 EURO dla członków Niemieckiego Towarzystwa Mikologicznego, 78 EURO dla odbiorców indywidualnych, natomiast 98 EURO dla instytucji (+10 EURO – koszty wysyłki). Abstrakty opublikowanych dotychczas artykułów oraz szersze informacje na temat czasopisma znajdują się na stronie internetowej: <http://www.mycological-progress.com/1024/info.htm>

Redaktor: Prof. Dr. Franz Oberwinkler
Lehrbereich Spezielle Botanik/Mykologie
Universität Tübingen
Auf der Morgenstelle 1
72076 Tübingen, Germany
E-mail: Franz.Oberwinkler@mycological-progress.com

Anna RONIĘK, Michał RONIĘK

TURCZANINOWIA



Grupa botaników, skupiona w Ogrodzie Botanicznym i Uniwersytecie Ałtajskim w Barnaul, powołała do życia naukowe czasopismo botaniczne nazwane na cześć wybitnego znawcy i badacza flory rosyjskiej. Nikołaj Stiepanowicz Turczaninow (1796–1864) szczególnie dobrze zasłużył się w poznaniu flory syberyjskiej, dostarczając pionierskich danych dla ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych tego olbrzymiego obszaru.

Wedle realizowanych już zapowiedzi programowych, w czasopiśmie ukazują się prace oryginalne i przeglądowe w ramach następującej tematyki: nowe taksony, przeglądy systematyczne, florystyka, chemotaksonomia i liczba chromosomów oraz krytyka i bibliografia.

Czasopismo firmuje Ałtajski Państwowy Uniwersytet i Południowo-Syberyjski Ogród Botaniczny w Barnaul, a wydawcą jest pierwsza instytucja. Kolegium redakcyjne składa się z 11 osób; funkcje redaktora naczelnego objął członek korespondent Rosyjskiej Akademii Nauk – prof. R. W. Kamielin, a obowiązki redaktora wykonawczego powierzono botanikowi średniej generacji, świetnemu znawcy paproci –

dr A. I. Shmakovowi. *Turczaninowia* (ISSN 1560–7259) zaczęła się ukazywać od 1998 r., a każdy tom (rocznik) składa się z 4 zeszytów (o formacie 24,8 × 17,6 cm).

Redakcja od samego początku wykazuje dbałość o stałe ulepszanie periodyku i podnoszenie jego rangi. Już w pierwszym zeszycie drugiego tomu (1.1999) umieszczono informację, że *Turczaninowia* uzyskała akredytację Międzynarodowego Towarzystwa Taksonomii Roślin (IAPT), która dotyczy rejestrowania wszystkich nowych nazw taksonów, pojawiających się w kolejnych publikacjach.

Szczegółowe wskazówki dla autorów umieszcza no początkowo w każdym zeszycie, a obecnie raz w roku. Przepisy są sformułowane przystępnie i jasno, a odnoszą się zarówno do względów formalnych, jak i układu pracy, przygotowania dokumentacji ilustracyjnej, cytatów bibliograficznych. Przyjmowane są prace napisane w języku rosyjskim (z angielskim streszczeniem) lub angielskim (ze streszczeniem rosyjskim). Preferuje się przyjmowanie prac w postaci dyskiety lub w formie pliku przesłanego pocztą elektroniczną, ale nie jest to wymóg kategoryczny!

W latach 1998–2000 w dziale „Nowe taksony” ukazały się prace, w których opisano nowe dla nauki gatunki w rodzaju *Aconitum*, *Lappula*, *Hieracium*, *Stipa*, *Elymus* lub jednostki wewnątrzgatunkowe w obrębie *Campanula glomerata*; w dziale „Przeglądy systematyczne” prace dotyczące *Pinus funebris*, *P. parviflorum*, *Aphragmus*, *Eryocactus*, *Dentaria*, *Neotorulalia*, *Potentilla*, *Myosotis*, *Orchidaceae*. W dziale „Florystyka” prace dotyczyły nowych danych dla flory całego obszaru Rosji, konkretnych regionów (np. Altaj, Syberii, Kamczatki), a także wyników eksploracji florystycznych w pozasyberyjskich częściach Azji, t.j. w Mongolii i Wietnamie.

Można sądzić, że dla geobotaników i taksonomów pracujących w wielu, intensywnie rozwijających się, ośrodkach naukowych Syberii czasopismo będzie dobrym miejscem do zaprezentowania dorobku. Stanie się zarazem periodykiem służącym rozwojowi taksonomii i fitogeografii, zwłaszcza dla dobra planowanego wydania „Flory Rosji”. Życząc *Turczaninowii* pomyślnego rozwoju warto jednak zauważyć, że dalszemu podnoszeniu poziomu z całą pewnością sprzyjałby sprawdzony i powszechnie już stosowany system oceny nadsyłanych prac.

Wersja on-line czasopisma w wygodnym formacie pdf i dodatkowe informacje zostały zamieszczone na stronie internetowej <http://www.asu.ru/science/turczaninowia.ru.shtml>.

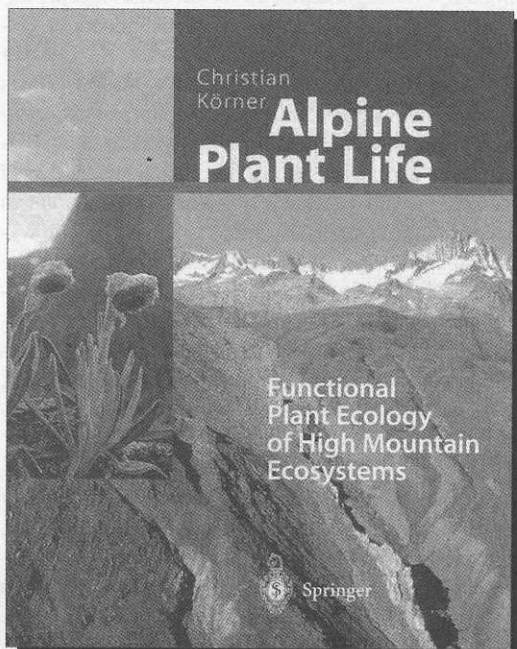
Karol LATOWSKI

RECENZJE BOOK REVIEWS

KÖRNER C. *Alpine plant life. Functional plant ecology of high mountain ecosystems*. Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg–New York, 1999. ix + 338 str., 47 tabel, 243 ryciny, 4 plansze barwne. Wydanie w twardej i miękkiej opr., format 19 × 24 cm. Cena 69.00 GBP. ISBN 3–540–65054–7 (cloth) i 37.50 GBP. ISBN 3–540–65438–0 (paper).

Christian Körner (Uniwersytet w Bazylei, Szwajcaria), redaktor naczelny czasopisma *Oecologia*, jest jednym z autorytetów w zakresie funkcjonalnej ekologii roślin wysokogórskich, a także zjawisk globalnych zmian klimatycznych na modelowym przykładzie ekosystemów górskich. Jest autorem wielu oryginalnych prac oraz syntetycznych opracowań dotyczących powyższych zagadnień. Wieloletnie doświadczenie i olbrzymi dorobek niewątpliwie predestynują autora do podjęcia próby syntezy wiedzy na ten temat, a dla czytelnika stanowią wstępną gwarancję jakości książki.

Co warto na początku zaznaczyć, przymiotnik „alpine” w tytule książki odnosi się nie tyle, lub nie



tylko do Alp, ale raczej do całego piętra alpejskiego na Ziemi. Jest to zatem chyba pierwsze opracowanie ujmujące zjawisko w skali całego świata, łącznie z tropikami, a nie jedynie konkretnego górskiego łańcucha czy danych szerokości geograficznych. Pomimo nierówności w potraktowaniu gór różnych kontynentów i stref klimatycznych – wynikającej w dużym stopniu z koncentracji dokładnych badań w niektórych tylko rejonach (Alpy w Europie, Góry Skaliste w Stanach Zjednoczonych) – powstaje jednak bardzo ciekawa wizja zarówno różnic, jak i podobieństw pięter alpejskich w różnych częściach świata. Książka zawiera syntetyczny opis środowiska alpejskiego, oparty w dużej mierze na przykładach konkretnych badań, w tym także wiele wiadomości uniwersalnych; autor traktuje góry jako „jeden z największych biologicznych eksperymentów, a może nawet jedyny replikowany poprzez wszystkie szerokości geograficzne i regiony klimatyczne”.

Książka podzielona jest na 17 rozdziałów. Pierwsze dwa („Plant ecology at high elevations, The alpine life zone”) stanowią wprowadzenie do tematu. Körner wychodzi od koncepcji „ograniczeń” siedliskowych i dyskutuje relacje pomiędzy stresem a adaptacjami, porządkując podstawowe pojęcia, na których opiera się spojrzenie na ekologię wysokogórską. Następnie krótko przedstawia historię badań nad roślinami wysokogóorskimi, której korzenie sięgają pierwszego dokładnego opisu zmian roślinności w gradiencie wysokościowym, jaki zawarł K. Gessner (1555) w swojej relacji z wycieczki w masyw Pilatus w Alpach Szwajcarskich. Dyskutowana jest tu nie tylko chronologia badań, ale również przestrzenny rozkład prac w różnych rejonach górskich świata. Drugi rozdział przynosi definicję obszaru zainteresowań: co oznacza „strefa alpejska”, jak ją w spójny sposób wydzielić, jak ten typ siedliska (i roślinności) – zajmujący ok. 3% powierzchni lądów – rozkłada się obszaro-wo i wysokościowo w skali świata. W krótkich podrozdziałach poruszone są też inne podstawowe zagadnienia tworzące grunt dla rozważań ekologicznych, takie jak różnorodność flory alpejskiej i jej pochodzenie, czy dominujące w strefie alpejskiej formy wzrostu.

Kolejne rozdziały dotyczą zagadnień szczegółowych. Dokładnie przedstawione są w nich aspekty środowiska alpejskiego, takie jak: alpejski klimat, gleby, wpływ pokrywy śnieżnej, stosunki wodne, dostępność związków mineralnych, cykl węgla. Kilka rozdziałów poświęcono zagadnieniom ekologii i ekofizjologii roślin (m.in. metabolizmowi węgla, dynamice wzrostu, podziałowi komórek i formacji tkanek, produkcji biomasy, reprodukcji), ich specyfice i zna-

czeniu w ekosystemach wysokogórskich. Temat szczegółowej analizy relacji pomiędzy roślinami a środowiskiem poruszają części dotyczące stresu klimatycznego („The climate plants experience, Climatic stress”) oraz życia pod śniegiem, które w strefie alpejskiej może trwać przecież znacznie ponad pół roku („Life under snow: protection and limitation”). Odrębny rozdział (jeden z najobszerniejszych) został poświęcony alpejskiej granicy lasu. Początkowo może wydawać się to zaskakujące w opracowaniu dotyczącym roślinności alpejskiej, jednak to właśnie granica lasu determinuje powstanie bezleśnej strefy roślinności alpejskiej, a co za tym idzie, to warunki odpowiedzialne za eliminację form drzewiastych należą do najważniejszych elementów pozwalających zrozumieć specyfikę tych obszarów. Analiza związków między granicą lasu a czynnikami klimatycznymi w perspektywie całego globu należy do najciekawszych fragmentów książki. Obszernie dyskutowane są również ekofizjologiczne mechanizmy warunkujące strefę przejściową od lasu do strefy alpejskiej.

Zdecydowanie podkreślić trzeba bardzo interesujące i twórcze podejście autora do przedstawianych zagadnień. Körner, opierając się na eksperymentach i globalnych syntezach, nie tylko porządkuje, ale często obala lub przewartościowuje wiele klasycznych poglądów; i chociaż można nie zgadzać się z niektórymi twierdzeniami czy interpretacjami, jest to na pewno lektura bardzo ciekawa i inspirująca.

Książkę zamyka rozdział na temat globalnych, antropogenicznych zmian zachodzących w ekosystemach wysokogórskich świata. Poruszona została też kwestia wpływu bezpośredniego użytkowania terenów górskich przez człowieka, a także znaczenie oddziaływania dalekosiężnego (chemiczna modyfikacja atmosfery – zanieczyszczenia chemiczne, podwyższenie poziomu CO₂). Krótko wspomniany jest także wpływ globalnych zmian klimatycznych na ekosystemy wysokogórskie i znaczenie tych ekosystemów dla modelowych badań nad globalnym ociepleniem. Zdawkowe potraktowanie tych interesujących i bardzo aktualnych zagadnień nieco rozczarowuje – zwłaszcza w świetle faktu, że autor doskonale zna te zagadnienia poprzez wiele własnych badań. To zastrzeżenie można uogólnić: nie wszystkie tematy zostały potraktowane z równą drobiazgowością i wyczerpująco rozwinięte, co niekiedy może pozostawiać wrażenie niedosytu, zwłaszcza u czytelnika, który chciałby dokładnie poznać dane zagadnienie. W tym wypadku trzeba jednak podkreślić, że książka stanowi punkt, w którym schodzi się cała właściwie współczesna literatura tematu, każde poruszone zagadnie-

nie zawiera odnośniki do oryginalnych prac, a bardzo bogata bibliografia zawiera ok. 1000 tytułów (każda referencja zawiera numery rozdziałów, w których jest wykorzystana). Już sam ten fakt sprawia, że jest to książka niezbędna dla każdego, kto interesuje się biologią ekosystemów wysokogórskich.

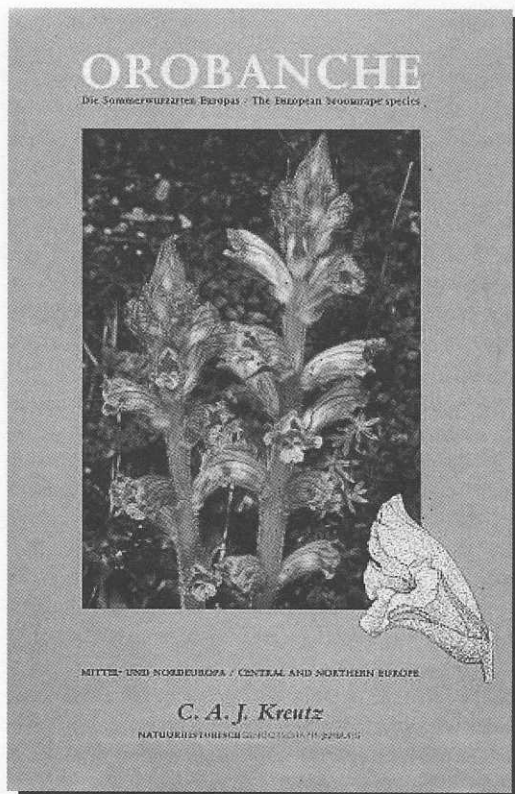
Wadą opracowania jest zbyt ogólnie przygotowany indeks, odwołujący się jedynie do podstawowych haseł i najbardziej bezpośredniego opisu danego zagadnienia i nie ułatwiający szukania informacji często rozproszonych w różnych rozdziałach. Do negatywów zaliczyć trzeba również stosunkowo dużo drobnych błędów edytorskich, nie wpływających wprawdzie na treść, ale irytujących w tej klasy wydawnictwie: wiele „literówek”, m. in. w nazwach roślin (np. *Solanella* – Tab. 3) czy cytatach (Keller), a także błąd w podpisie gatunku (Tab. 3 – *Pulsatilla vernalis*, a nie *sulphurea*). Mimo wspomnianych zastrzeżeń, książkę należy bez wątpienia szczerze polecić wszystkim zainteresowanym fascynującym tematem, jakim jest „alpine plant life”.

Michał ROKIKIER

KREUTZ C. A. J. *Orobanche. Die Sommerwurzarten Europas. Ein Bestimmungsbuch. 1. Mittel- und Nordeuropa. – The European broomrape species. A field guide. 1. Central and Northern Europe.* Stichting Natuurpublicaties Limburg, postbus 882, 6200 AW Maastricht, NL, 1995, 159 str., 30 całostroniowych tablic barwnych, 140 barwnych fotografii, 96 rysunków kreskowych. Format 20,5 × 30 cm. Cena (nie podano). ISBN: 90-74508-05-7.

Rodzaj *Orobanche* L., obejmujący bezieleniowe obligatoryjne pasożyty, należy do najtrudniejszych taksonów w obrębie okrytonasiennych. Józef Mądałski, autor opracowania rodzaju we *Florze Polskiej*, zauważa, że przebadany przezeń materiał zielnikowy był w znacznej części źle oznaczony. Trudnościom tego rodzaju wychodzi naprzeciw monografia C. A. J. Kreutza, holenderskiego botanika, który od 1976 r. opublikował kilkadziesiąt artykułów poświęconych głównie storczykom. Po piętnastu latach przygotowań (tyle czasu zajęło zgromadzenie dokumentacji fotograficznej) ukazuje się pierwszy tom monograficznego opracowania *Orobanche*, obejmujący gatunki północno- i środkowoeuropejskie.

Książka, napisana w całości w dwu językach, angielskim i niemieckim (dołączono także holenderski słowniczek terminów anatomicznych i nazw gatunkowych), składa się z dwóch części: ogólnej i szczegółowej. Pierwsza (13 stron), po przedstawieniu pozycji systematycznej rodzaju w obrębie rodziny *Oro-*



banchaceae, omawia morfologię, ekologię (zapylanie, kiełkowanie, rozprzestrzenianie się, rozmieszczenie) i znaczenie ekonomiczne zaraz. Osobny rozdział poświęcony jest uzasadnieniu przyjętej systematyki, przede wszystkim ustaleniu rangi krytycznych taksonów. Zaproponowana systematyka nie odbiega od klasycznych ujęć Becka von Mannagetty i Gilliego, przyjmujących jeden rodzaj *Orobanche* L., z europejskimi gatunkami zaliczanymi do sekcji *Trionychon* Wallr. i *Orobanche* L. (= *Osproleon* Wallr.), podobnie jak czyni to Mądałski. W dziele wprowadzono tylko jedną nową kombinację w odniesieniu do endemicznej dla południowo-zachodnich Niemiec formy: *Orobanche alsatica* subsp. *mayeri* (Kirschleger) Kreutz. W stosunku do systematyki *Flory Polskiej* istnieją trzy różnice – jedna taksonomiczna (*O. pallidiflora* Wimm. et Grab. uznana jest za samodzielny gatunek, a nie podgatunek *O. reticulata* Wallr.) i dwie nomenklatoryczne (nazwa *O. vulgaris* Poir. została zastąpiona przez *O. caryophyllacea* Smith, a *O. maior* L. – przez *O. elatior* (Sutt.).

Część szczegółowa (130 stron) rozpoczyna się bardzo dokładnymi ilustracjami morfologii kwiatu,

na których objaśniono stosowane terminy morfologiczne, oraz siedmiostronicowym kluczem do oznaczania zaraz występujących w północnej i środkowej Europie, po części opartym na kluczu Gilliego. Ogółem w pierwszym tomie monografii przedstawiono 30 gatunków. Dla każdego z nich podano synonimy, dokładny opis oraz dane ekologiczne i fenologiczne; na końcu opisu zamieszczono wykaz cech pozwalających odróżnić omawiany gatunek od gatunków pokrewnych. Wszystkie gatunki są bogato ilustrowane: dwa rysunki kreskowe (niektóre zaczerpnięte z *Atlasu Flory Polskiej* J. Mądalskiego) przedstawiają szczegóły morfologiczne i anatomiczne kwiatu, całostronicowa fotografia barwna – pokrój rośliny, cztery mniejsze fotografie – roślinę w swoim środowisku i szczegóły budowy kwiatu. Przy każdym zdjęciu podano miejsce i datę jego wykonania. Dla wielu gatunków przedstawiono nie tylko typowo wybarwione okazy, ale i dość częste w tym rodzaju osobniki hipochromatyczne, szczególnie trudne do oznaczenia.

Dla każdego gatunku autor przedstawił ponadto ogólnoeuropejskie mapy rozmieszczenia. Generalizacja danych jest w takim przypadku konieczna, lecz można tu zadać pytanie o jej granice. Jakkolwiek nie budzi większych wątpliwości zaliczenie całej Polski do arealu występowania *O. pallidiflora* Wimm. et Grab. na podstawie dwudziestu punktów (dane szczegółowe za *Atlasem rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce* – autor korzystał z danych nieopublikowanych jeszcze w momencie druku swej monografii), to jednak dziesięć stanowisk w dolinie dolnej Wisły i jedno wątpliwe pod Częstochową to niewiele dla uznania prawie całej Polski za areal *O. coerulescens* Steph. ex Willd.; także jedyne w skali kraju stanowisko *O. bartlingii* Griseb., to raczej zbyt mało dla stwierdzenia, że gatunek ten występuje na ponad czterech piątach powierzchni naszego kraju.

To jednak chyba jedyna wątpliwość dotycząca tego pięknego wydawnictwa. Oprócz wysokiego poziomu merytorycznego, podkreślić należy wspaniałą szatę graficzną: zdjęcia są bardzo dobre technicznie, kontrastowe, o dużej głębi ostrości i doskonale wydrukowane na kredowym papierze. Jest to nieoceniona pomoc w identyfikacji gatunków, które są w wielu przypadkach nieoznaczalne w stanie suchym. Pozwala też na podziwianie urody tych rzadkich i pięknych roślin, które bez wątpienia zasługują na swoją francuską nazwę *fausses-orchidées* (nibystorczyki).¹

¹ Uwaga: Dodatkowe informacje o książce (w tym o warunkach jej dystrybucji) dostępne są pod adresem sieciowym: <http://home.planet.nl/~seckel/kreutz/>

Wydanie drugiego tomu monografii, obejmującego gatunki śródziemnomorskie, zapowiadane jest na rok 2004.

Adam T. HALAMSKI

HAEUPLER H., MUER T. *Bildatlas der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands*. Verlag E. Ulmer, Stuttgart, 2000. 759 str., 3900 barwnych fotografii, 134 ryc., 8 tab. Twarda opr., format 22,5 × 30,0 cm. Cena 480.00 PLN. ISBN 3-8001-3364-4.



Dzieło stanowi drugi tom w serii redagowanej przez Prof. Henninga Haeuplera z Ruhr-Universität w Bochum: „Die Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands”. W 1998 r. ukazał się tom pierwszy: *Standardliste der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands mit Chromosomenatlas von F. Albers*, nakładem wydawnictwa E. Ulmer, a tom trzeci: H. Haeupler, H. Korsch, P. Schönfelder – *Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands* jest w przygotowaniu (wydany wcześniej *Atlas der Farn- und Blütenpflanzen der Bundesrepublik Deutschland* autorstwa H. Haeuplera i P. Schönfeldera obejmował tylko obszar byłej RFN).

Recenzowane dzieło to, jak piszą autorzy, „pierwsza niemal kompletna ikonografia flory niemieckiej”. Stanowi efekt współpracy ponad 30 wysokiej klasy specjalistów, którzy przygotowali część opisową (opracowanie rodzaju *Oenothera* powierzono prof. K. Rostańskiemu). Niemala, bo licząca ponad 100 osób, jest grupa autorów zdjęć. W „Atlasie” uwzględniono ogółem 4145 taksonów, w tym 3914 gatunków i podgatunków oraz utrwalonych mieszańców; oprócz gatunków rodzimych, wzięto pod uwagę rośliny obce zadomowione lub pojawiające się okresowo. Rośliny zilustrowano na 3900 dobrych i bardzo dobrej jakości fotografiach, przedstawiających zwykle ich pokrój w fazie kwitnienia, oraz na ponad 100 rysunkach, dotyczących szczegółów budowy wybranych taksonów. Na szczególne podkreślenie zasługuje próba zilustrowania rzadkich lub trudnych taksonomicznie grup, np. w obrębie rodzaju *Rubus* – przedstawiono fotografie ponad 230 spośród 330 taksonów (szkoda, że na każdy przewidziano zwykle tylko jedną fotografię, bowiem do prawidłowego ich oznaczenia niezbędny jest pokrój pędów rocznych i dwuletnich). Bezcenne są zdjęcia gatunków z rodzaju *Orobancha*, *Epilobium*, *Crepis*, *Hieracium*, *Carex* i in., a także zdjęcia zestawione do porównania, jak np. kupki zarodni w rodzaju *Dryopteris*, *Polystichum*, pędy *Diphysastrum*, liście *Valeriana*, owoce *Rumex*, *Valerianella*, owocostany *Carex*. Z rodzaju *Rosa* uwzględniono ok. 30 taksonów, w większości przedstawiając na fotografiach zarówno kwiaty, jak i owoce; podobnie zilustrowano ok. 20 taksonów z rodzaju *Sorbus*. Rodzajowi *Oenothera* (30 gatunków) poświęcono zaledwie kilka zdjęć; w tym przypadku jednak cenniejsze są niezwykle staranne ilustracje, uwzględniające pokrój roślin i szczegóły ważne przy oznaczaniu. Podobnie, istotne szczegóły budowy przedstawiono na rysunkach dla kilku rodzajów traw, np. przekroje liści *Festuca*, budowę kłosek *Calamagrostis*, kwiatów *Stipa*, plewek *Glyceria* i *Bromus*.

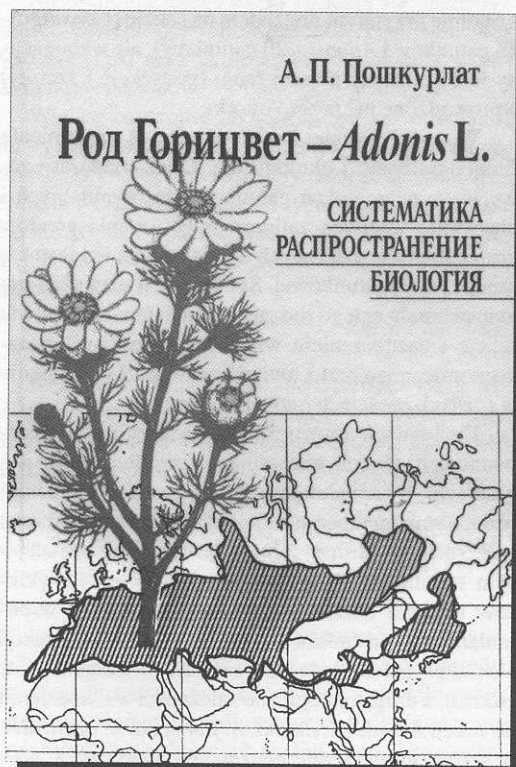
Dla każdego z taksonów podano jego nazwę łacińską i niemiecką, a pozostałe informacje przedstawiono w bardzo syntetycznej formie. Zastosowano rozmaite skróty literowe, jednak ich mało zróżnicowana forma utrudnia nieco percepcję. Najwięcej miejsca zajmuje opis gatunku. Podano poza tym: indygenat (gatunek rodzimy, ewentualnie – endemit w Niemczech lub w Europie Środkowej, gatunek obcy, zadomowiony lub nie), dane na temat formy życiowej, strategii życiowej, trwałości liścia, fenologii, pienności, rozmieszczenia geograficznego, typów zajmowanych biotopów, oraz zagrożenia i ochrony (np. w ramach Konwencji Waszyngtońskiej i Berneńskiej). Podano również informacje dotyczące znacze-

nia użytkowego (np. rośliny lecznicze, trujące, jadalne, barwierskie, aromatyczne, akwariowe, alergogene), a także zwrócono uwagę na rośliny ważne z punktu widzenia etnobotaniki. Bardziej szczegółowe objaśnienia opisów taksonów można znaleźć w rozdziale wstępnym. Tu również zamieszczono szereg cennych tabel, m.in. ważniejsze zmiany nazw rodzajowych i epitetów gatunkowych, w porównaniu z „Listą” Ehrendorfera (1973). W części końcowej natomiast znalazły się uwagi dotyczące wybranych gatunków, niewielki słowniczek i wykaz literatury.

Flora Polski ma tak wiele gatunków wspólnych z florą niemiecką, iż warto by dzieło to było dostępne w każdej bibliotece przyrodniczej.

Barbara SUDNIK-WÓJCIKOWSKA

POSCHKURLAT A. P. 2000. *Rod Goricvet – Adonis L. Sistematika, razprastranienie, biologija*. Rosyjska Akademia Nauk (RAS), Institut Problem Ekologii i Evolucii im. A. N. Siewiercowa w Moskwie. Izdatelstwo „Nauka”, St. Petersburg, 2000, 188 str. Cena (nie podano). ISBN 5-02-004331-1; MAIK „Nauka/Interperiodika”, Moskwa, ISBN 5-7846-0053-2.



Specyfika omawianej książki polega na tym, że afiliowano ją przy placówce Rosyjskiej Akademii Nauk, wydrukowano przez dwa wydawnictwa, a ukazała się dzięki inicjatywie godnej szczególnego podkreślenia, a mianowicie za sprawą kilkusobowego zespołu naukowców moskiewskich (I. L. Kryłowa, A. J. Szreter, Ł. N. Zajko i A. N. Łufierow), którzy z materiałów pozostawionych przez zmarłą przedwcześnie Aleksandrę Pietrownę Poszkurlat stworzyli interesującą publikację o wymiarze monografii. Całość ukazała się pod redakcją W. B. Kuwajewa.

Tytułowy rodzaj jest ważny zarówno z czysto naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia. Dlatego też w prezentowanej książce obok zagadnień taksonomicznych, biologicznych i ewolucyjnych, rozważane są wątki aplikacyjne związane z wieloletnią tradycją stosowania szeregu gatunków miłków w ziołolecznictwie.

Część pierwsza książki przedstawia historię badań nad systemem rodzaju poczynając od Linneusza, De Candolle'a, Spacha, Boissiera, Adolfa aż po najnowsze ujęcia Riedla i Wanga oraz własne. Ze względu na nieukończone przez Poszkurlat prace nad własną koncepcją klasyfikacji, system przyjęty w omawianej pracy pozostaje wprawdzie w dużej zgodności z ogólnie przyjętym podziałem na sekcje (*Consiligo* – 25 gatunków i *Adonis* – 20 gatunków), ale wzbogacony jest o taksony niższej rangi (podsekcje i szeregi) wprowadzone już przez Autorkę.

W części drugiej prezentowane są zagadnienia fitogeograficzne i ekologiczne. Obok map zasięgowych poszczególnych gatunków, do oryginalnych i niezwykle ważnych zaliczyć trzeba mapki areałów grup gatunków należących do niektórych jednostek o randze ponadgatunkowej. Syntezą tych rozważań jest mapa areału całego rodzaju z podziałem na obydwie sekcje i zaznaczeniem wielkości zróżnicowania taksonomicznego przez umieszczenie liczby gatunków w różnych częściach ogólnego zasięgu.

Ekologiczne uwarunkowania zasięgów przedstawione są na dwóch, interesująco opracowanych histogramach, uwzględniających oryginalne wskaźniki będące sumą temperatur i pokazanych na tle czterech stref roślinno-klimatycznych, związanych z malejącym stopniem ich uwilgotnienia. Pierwszy z wykresów ujawnia zakres ekologicznej tolerancji wspomnianych wskaźników w obrębie gatunków z sekcji *Consiligo* (*A. sibirica*, *A. vernalis*, *A. wolgensis*, *A. villosa*), a drugi analogiczne zależności w odniesieniu do sekcji *Adonis* (*A. annua*, *A. flammea*, *A. aestivalis*, *A. scrobiculata*, *A. microcarpa*, *A. palaestina*, *A. boeotica*, *A. aleppica*).

Kolejny rozdział jest obszerny. Zawiera szczegółowe opisy osobniczego cyklu rozwojowego wielu przebadanych przez autorkę gatunków z obydwu sekcji, a więc bylin (*Consiligo*) i form jednorocznych (*Adonis*), przy czym wyniki tych badań pod względem metodycznym oparte są głównie na koncepcji Rabotnowa.

Ostatni rozdział podejmuje dyskusję tyczącą przebiegu kierunków ewolucji współcześnie żyjących form życiowych oraz tak ważkich problemów fitogeograficznych, jak: miejsce powstania rodzaju, jego centrum różnorodności, próba wyznaczenia głównych dróg migracyjnych. Rozważanie oparte są głównie na najnowszej koncepcji Wanga z 1994 r., z własnymi uzupełnieniami wynikającymi z wieloletnich badań i nagromadzonych przez ten czas szeregu zupełnie nowych faktów.

Książka zawiera niezwykle bogate zestawienie światowego piśmiennictwa odnoszące się do tytułowego rodzaju. Obejmuje ono bez mała 700 publikacji z różnych działów botaniki, a także z farmakognozji, farmakologii, agrotechniki, ochrony przyrody. Przy okazji warto nadmienić, że wśród cytatów bibliograficznych nie zabrakło również prac polskich botaników i fitochemików, m.in. autorstwa Gawłowskiej, Kozłowskiej, Kulpy, Łukasiewicza, Motyki i Szafera.

Karol LATOWSKI

JEGOROVA T. W. *Osoki (Carex L.) Rosii i sopredielnyh gosudarstv (v predelakh byvshego SSSR)*. – EGOROVA T. V. 1999. *The sedges (Carex L.) of Russia and adjacent states (within the limits of the former USSR)*. St. Petersburg State Chemical-Pharmaceutical Academy, St. Petersburg; Missouri Botanical Garden Press, Saint-Louis 1999, 772 str., 76 ryc., 4 tab. Twarda opr., format 18.5 × 26.7 cm. Cena (nie podano). ISBN 5–8085–0051–6 (ros.); ISBN 0–915279–67–3 (ang.)

Turzyce z racji kosmopolitycznego rozmieszczenia, bardzo dużej liczebności, szerokiej skali ekologicznej, roli fitocenotwórczej, a także znaczenia praktycznego, od dawna należą do grupy roślin badanej przez specjalistów z różnych dyscyplin naukowych. Jednolity ogólny pokrój turzyc, przy zróżnicowaniu taksonomicznym szacowanym na ponad 2000 gatunków i towarzyszącej im dużej zmienności sprawia, że poczynając od czasów Linneusza były one zawsze interesującym obiektem badawczym, zwłaszcza z punktu widzenia taksonomii i filogenezy.

Prezentowana książka zawiera dorobek kilkudziesięciu lat wnikliwych studiów taksonomiczno-chorologicznych, którym autorka – uczona światowe-

go formatu – poświęciła się bez reszty. Imponuje zwłaszcza ogrom przebadanego materiału zielnikowego, pochodzący z kilkudziesięciu (!) największych zielników całego świata, w tym także z Polski. Pod względem treści merytorycznych jest gruntowną monografią, obejmującą historię badań nad turzycami, przegląd cech morfologiczno-anatomicznych i biologicznych, systematykę, obszerną analizę fitogeograficzną oraz zagadnienia ewolucyjne.

Omawiając 250 letnią historię światowych badań nad turzycami, autorka w syntetycznej formie i porządku chronologicznym wskazuje na próby różnych ujęć systematycznych, przywołując również i te, które wśród botaników nie znalazły akceptacji.

Kolejny rozdział zawiera szczegółowy opis zróżnicowania strukturalnego turzyc: systemu korzeniowego, pędów, kwiatów, kwiatostanów, owoców, form życiowych turzyc, a także procesu zapylenia, powstawania i głównych właściwości form mieszańcowych, sposobów rozprzestrzeniania się owoców, charakterystyki pasożytnictwa grzybowego. Szczególny nacisk położony jest na odrębność cech wyróżniających rodzaj *Carex* w obrębie *Cyperaceae*, t.j. wykształcenie pęcherzyka, występowanie w obrębie kwiatostanu zredukowanych i liściopodobnych utworów (tzw. kładoprofile = przedliście), pseudomona-dowy charakter ziarna pyłkowego, dyfuzyjnie rozmieszczony centromer w chromosomach, występowanie aneuploidii.

Dla przeanalizowanych porównawczo organów wegetatywnych i struktur generatywnych udało się autorce sformułować fazy i przebieg tendencji ewolucyjnych. Ujęła je w postaci 24 szeregów rozwojowych, w których każdorazowo wskazana jest forma wyjściowa oraz określony kierunek zmian. Konsekwentne wykorzystanie szeregów rozwojowych do konstruowania systemu przyczyniło się niewątpliwie do podniesienia stopnia jego prognostyczności, a tym samym i naturalności.

Najobszerniejszą część książki (510 stron) zajmują zagadnienia taksonomiczno-chorologiczne. System Jegorowej nawiązuje z jednej strony do znanych ujęć Kükenthala, Mackenzie, Koyamy, Chatera i Nilssona, z drugiej zaś odznacza się większym zróżnicowaniem, odmiennym składem jednostek wewnątrzrodzajowych oraz sekwencją jednostek podstawowych. Tak więc rodzaj obejmuje 5 podrodzajów (*Vigneastrum*, *Carex*, *Kreczetowiczia*, *Vigneae*, *Psyllophora*), a uwzględnione 382 taksony w randze gatunku i podgatunku, ujęte są w 68 sekcji i 81 podsekcji.

System rozpoczyna opis rodzaju połączony z dyskusją dotyczącą zmiany lektotypu z *C. pulicaris* na *C.*

hirta. Potem następują w kolejności: klucz do oznaczania sekcji; opis sekcji; klucz do oznaczania gatunków i podgatunków danej sekcji; skrócony opis gatunku i podgatunku, w którym oprócz nazewnictwa naukowego, cytatu bibliograficznego, synonimiki, typifikacji i nazwy rosyjskiej, znajduje się opis rozmieszczenia i preferencji siedliskowych, liczba chromosomów, a przy dyskusyjnych krytyczne uwagi. Opisy te uzupełniają świetne rysunki pokroju i cech diagnostycznych zbliżonych do siebie taksonów oraz mapy zasięgowe.

Kolejny rozdział zawiera charakterystykę fitogeograficzną, w której obok podania liczby gatunków stwierdzonych w jednostkach podziału geograficznego i geobotanicznego, autorka przedstawia własną klasyfikację składającą się z 3 grup zasięgowych i zalicza poszczególne taksony do wyróżnionych w ich obrębie typów zasięgowych. Z kolei do endemitów właściwych zalicza Jegorowa 25, a do subendemitów 30 gatunków i podgatunków.

Problematykę część monografii kończy dyskusja filogenetyczna, omawiająca powstanie, różnicowanie i współczesny stan zaawansowania biologiczno-strukturalnego turzyc. Jegorowa jawi się tu jako zwolenniczka parafiletycznego powstania rodzaju *Carex*.

Na ostatnie części książki składają się: tabelaryczne zestawienie liczb chromosomów, piśmiennictwo (930 pozycji!) oraz skrowidze rosyjskich i łacińskich nazw taksonów.

Wielkie znaczenie dla szerokiego upowszechnienia tej niezwykle cennej monografii jest jej dwujęzyczność. Poszczególne rozdziały, klucze do oznaczania oraz wszelkie objaśnienia rycin i tabel mają obok tekstu rosyjskiego angielskie tłumaczenie następujące po każdym z nich, wyróżnione nieco mniejszą czcionką.

Karol LATOWSKI

KAMELIN R. W. *Materiały po historii flory Azji. Altajskaya gorna strana*. Izdatelstwo Altajskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Barnaul, 1998. 240 str. Cena (nie podano). ISBN 5-7904-0042-6.

Książka wyszła spod pióra znanego badacza i wielkiego znawcy flory środkowej Azji. Jakkolwiek w tytule użyto słowa „materiały”, to jej zawartość nie ma nic wspólnego z roboczymi sprawozdaniami czy też surowymi wykazami florystycznymi. Przeciwnie, wobec przedyskutowanych w niej wielu problemów fitogeograficznych, wskazanych prawidłowości, zaprezentowanych uogólnień oraz prób interesujących klasyfikacji służących rozświetlaniu i porządkowaniu tematyki z zakresu florogenezy gór Altaju –

opracowanie pod względem poruszanej problematyki znacznie bliższe jest „zagadnieniom geobotanicznym”.

Zasadniczą część książki otwiera rozdział omawiający wysokogórski element we florze Altaju, poprzedzony jednak zwięzłym opisem tego geograficznego obszaru nazywanego w książce „wysokogórskim Altajem” oraz diagnozami głównych rysów jego szaty roślinnej. Autor podkreśla przy tym, że chociaż obszar ten w większości znajduje się w strefie stepowej, to cechuje go jednak duża różnorodność elementów fitogeograficznych. I tak, na północnym schodzie dominuje syberyjska tajga, na północnym zachodzie spotykany jest lasostep, a na południowym wschodzie pustynie gobijskie. Ponadto Altaj, w odróżnieniu od sąsiednich łańcuchów górskich, wyróżnia się nadzwyczajnym ubóstwem flory naskalnej. Ze znanych dotychczas w Altaju ok. 2800 gatunków roślin naczyniowych, zaledwie 3% (90 gatunków) to szeroko pojęte rośliny naskalne, a udział litofitów s.str. jest jeszcze wyraźniej niższy. Najliczniej reprezentują je paprocie (18 gat.) i *Crassulaceae* (13 gat.).

Wysokogórską florę Altaju zalicza Kamelin do jednej z siedmiu następujących grup: wysokogórska azjatycka – bardzo silnie zróżnicowana ekologicznie, zaś jednorodna geograficznie (m.in. *Potentilla salesoviana*, *P. desertorum*, *Biebersteinia odora*, *Chorispora bungeana*, *Waldsteinia tridactylites*, *Saussurea glacialis*, *Arabis rupicola*); wysokogórska spokrewniona z florami irańskimi – ekologicznie i geograficznie jednorodna (m.in. *Stellaria martianovii*, *Ribes villosum*, *R. heterotrichum*, *Valeriana martianovii*); południowosyberyjsko-wysokogórsko-azjatycka (np. *Ribes graveolens*, *Artemisia rutifolia*, *Dracocephalum origanoides*); południowo-palearktyczna (*Grossularia acicularis*, *Galium coraceum*, *Asperula* sect. *Galioideae*, *Orostachys* sp.); południowosyberyjsko-wysokogórska spokrewniona z florami wschodnio-azjatyckimi (m.in. *Berberis sibirica*, *Dendranthema sinuatum*); południowosyberyjsko-śródziemnomorska (*Silene turgida* i grupa spokrewnionych gatunków); łącznikowa (*Lonicera hispida* i gatunki z sekcji *Isika*, *Juniperus pseudosabina*).

Na podstawie wnikliwej analizy Autor wyraża przekonanie, że szereg gatunków tej grupy we florze Altaju nie było wcześniej wysokogórskimi, są natomiast przeżytkami flory oligocenu i neogenu. Wskazuje jednocześnie na wyraźne zubożenie wysokogórskiej flory Altaju o składniki termofilnych dąbrów i borów, które zupełnie wyginęły (z wyjątkiem *Pinus silvestris*) wskutek ochłodzenia pliocenńskiego.

W następnym rozdziale omówiono udział elementów praborealnych, na które już pod koniec XIX

w. zwrócił uwagę pierwszy badacz flory Altaju – Kryłow. Współczesna wiedza w całej pełni potwierdziła te przypuszczenia, na co złożyły się wiarygodne dane kopalne – palinologiczne i karpologiczne.

Dwa kolejne rozdziały poświęcone są udziałowi we florze wysokogórskiego Altaju tzw. elementu betularnego, tj. syberyjskich lasów brzoźowych z udziałem *Betula platyphylla*, *B. manshurica* i *B. davurica*, i towarzyszących im *Bupleurum aureum*, *Lathyrus luteus*, *Moerhynchia laterifolia* oraz ziołorośli. Ziołorośla rozwijają się w Altaju na wysokościach od 1000–2800 m n.p.m., przy czym na zachodnich grzbietach wykształcają się od 1600–2100 m n.p.m., podczas gdy w Altaju centralnym osiągają 2400–2800 m n.p.m. Formację ziołoroślową tworzy ponad 100 gatunków, głównie z *Asteraceae*, *Apiaceae* i *Ranunculaceae*, a pojedynczo z *Polygonaceae* (*Rumex confertus*!), *Geraniaceae*, *Lamiaceae*, *Scrophulariaceae*, *Gentianaceae*, *Liliaceae* i *Alliaceae*. Również i w tej grupie spotykane są relikty umiarkowanie ciepłolubnych lasów typu śródziemnomorskiego, a obok nich gatunki bardzo młode, jak *Saussurea latifolia*, *Solidago gebleri* i szereg innych.

Przedostatnią część książki zajmuje florystyczno-ekologiczna charakterystyka pięter górskich, którą autor przedstawił zarówno opisowo, jak i w postaci oryginalnego kołowego schematu ujawniającego stwierdzone prawidłowości w zależności od położenia geograficznego poszczególnych części Altaju. W sumie autor wyróżnia 22 typy roślinności wysokogórskiej, które składają się z 30 wydzielonych komponentów. Przykładowo, w niższych partiach Altaju, średnio położonych do 2500 m n.p.m., rozwija się strefowo 5 odmian tajgi, natomiast najwyżej (znacznie ponad 3000 m n.p.m.) spotykany jest tzw. krioepifiton i „pseudotundra”.

W końcowym rozdziale geobotanicznej analizy wysokogórskiej flory i roślinności Altaju autor rozważa przykłady pozornych paradoksów, błędnych lub nieuzasadnionych opinii, prezentując ogromną znajomość problematyki geobotanicznej omawianego masywu. Przede wszystkim zajmuje się dowiedzeniem, że chociaż centralna Azja postrzegana jest głównie jako region pustynny, rzadziej jako pustynno-stepowy, to mamy tu do czynienia ze znaczną mozaiką roślinności, w tym leśnej i leśno-stepowej.

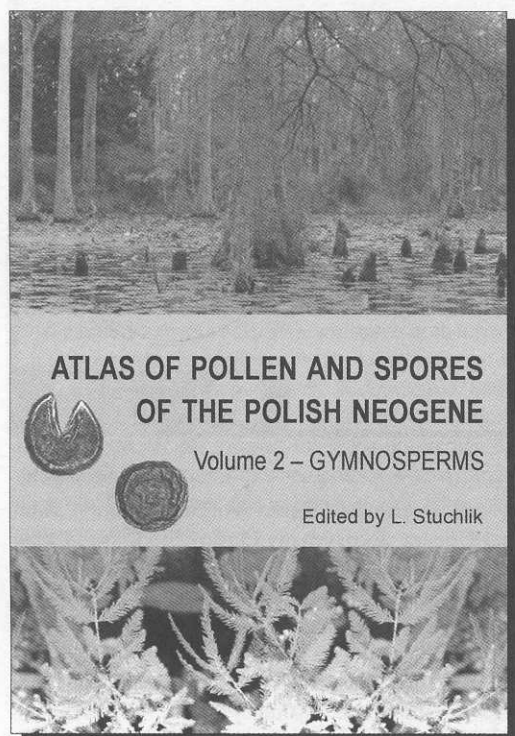
Nietypowe jest także zakończenie omawianej książki. Kamelin w bezpośredni sposób przedstawia niepokojące symptomy dotyczące obecnych publikacji wielu geobotaników rosyjskich, którzy dotychczasowy dorobek swoich poprzedników omawiają powierzchownie lub często w ogóle go pomijają, nie przywiązując należytej wagi przynależności do okre-

ślonej szkoły czy grupy naukowej, fałszywie prezentując swoje osiągnięcia jako jedyne. Takiej postawy i pseudo twórczości, niegodnej prawdziwego uczonego, Kamelin nie może i nie chce zrozumieć. Aż prosi się dopowiedzieć, że objawy tego „zespołu bylejakości” wcale nie przynależą do grupy botaników rosyjskich, z jej przypadkami mamy z całą pewnością do czynienia także w Polsce.

Karol LATOWSKI

STUCHLIK L., ZIEMBIŃSKA-TWORZYDŁO M., KOHLMAN-ADAMSKA A., GRABOWSKA I., WAŻYŃSKA H., SADOWSKA A. *Atlas of pollen and spores of the Polish Neogene. Vol. 2 – Gymnosperms*. Red. L. Stuchlik. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 2002, 237 str., 9 ryc., 1 tab., 82 tablice fotograficzne. Format A4. Cena 85.00 PLN. ISBN 83–85444–92–0.

W rok po ukazaniu się pierwszego tomu „Atla-



su”, poświęconego sporomorfom kopalnych roślin zarodnikowych otrzymaliśmy tom drugi z opisami i ilustracjami ziarn pyłku roślin nagozalążkowych, znalezionych w kopalnych osadach neogenu Polski. W pracy tej opisano nie tylko liczne nowe taksony,

ale przede wszystkim uporządkowano systematykę sporomorf roślin nagozalążkowych przez ważne opublikowanie wielu nazw, zgodnie z obowiązującymi zasadami Międzynarodowego Kodeksu Botanicznej Nomenklatury. Jest to znaczący postęp w palinologii trzeciorzędu w porównaniu z latami 70. XX wieku, kiedy to wybitny niemiecki palinolog W. Krutzsch opublikował jedyny do tej pory z tej dziedziny *Atlas der mittel-und jungtertiären dispersen Sporen-und Pollen – sowie der Mikroplanktonformen des nördlichen Mitteleuropas*. W atlasie tym wiele nazw było jednak niezgodnych z obowiązującymi w palinologii zasadami nomenklatury.

W przedstawianym tomie drugim „Atlasu” zachowano taki sam układ tekstu, jak w pierwszym tomie. W części wstępnej omówiono typy budowy sporomorf, jakie występują u roślin nagozalążkowych i zilustrowano je czytelnymi schematycznymi rysunkami. Zamieszczono wykaz i rozmieszczenie stanowisk, z których pochodził materiał do badań palinologicznych. Bardzo ważnym uzupełnieniem, które znalazło się w tym tomie, jest tabela stratygraficzna neogenu Polski. Zaznaczono na niej wszystkie badane profile na tle chronostratygraficznego i litostratygraficznego schematu obszaru północnej Paratetydy i Niżu Polskiego.

Część systematyczna zawiera opisy 100 taksonów, w tym najliczniejsze z rodziny *Pinaceae* (10 rodzajów z 55 gatunkami), dwa rodzaje z 6 gatunkami z rodziny *Podocarpaceae*, 1 rodzaj z 10 taksonami z rodziny *Sciadopityaceae*, 5 rodzajów z 20 gatunkami z grupy *Taxodiaceae-Taxaceae-Cupressaceae*, a nadto 1 gatunek *Cycadopites* z *Cycadaceae* oraz 4 gatunki – wszystkie będące nowymi kombinacjami – *Distachyapites* z *Ephedraceae*. Nowymi dla nauki są rodzaje *Cathayapollis* Ziemińska-Tworzydło, z 10 taksonami będącymi nowymi kombinacjami oraz, po raz pierwszy opisany, rodzaj *Taiwanipollis* Ziemińska-Tworzydło z jednym nowym gatunkiem. Diagnozy rodzajów *Cunninghamiapollenites*, *Cupressacites*, *Inaperturopollenites* oraz *Distachyapites* zostały uzupełnione. W rodzajach *Keteleeriapollenites*, *Sciadopityspollenites* i *Sequoiapollenites* przybyło po jednym nowym gatunku, a w rodzaju *Cupressacites* przybyły dwa. Podano pięć nowych kombinacji w rodzaju *Pinuspollenites*, cztery nowe kombinacje w rodzaju *Distachyapites* oraz jedną w *Zonalapollenites*, a także nowe gatunki w obrębie rodzajów *Sciadopityspollenites* (1), *Cupressacites* (2) i *Sequoiapollentes* (1).

Wyznaczono gatunki typowe dla każdego rodzaju, zmieszczono przy każdym rodzaju różnorodne informacje i uwagi. Dla wszystkich gatunków podano

listy synonimów. Opisy taksonów są wyczerpujące, dla każdego podano związki i podobieństwa do roślin współczesnych, rozmieszczenie geograficzne porównywanych roślin współczesnych, rozmieszczenie stratygraficzne sporomorf kopalnych oraz ich występowanie na obszarze Polski. Każdy gatunek został także zaliczony do odpowiedniego elementu paleoflorystycznego. Wśród taksonów roślin nagozalążkowych przeważają taksony elementu arktycznotrzeciorzędowego (86); element paleotropikalny reprezentują jedynie taksony z rodziny *Podocarpaceae* (7) i *Cycadaceae* (1). W zamieszczonych uwagach dyskutowane są głównie sprawy nomenklatury.

Na szczególną uwagę zasługuje opisanie po raz pierwszy dla neogenu europejskiego sporomorf zbliżonych do ziarn pyłku współczesnego rodzaju *Taiwania* Hayata z rodziny *Taxodiaceae*, obecnie występującego w południowych Chinach i na Tajwanie. Szczątki makroskopowe tego rodzaju są wyróżniane od niedawna we florach kopalnych trzeciorzędu Europy, podobnie jak *Cathaya* Chun & Kuong, endemitu rosnącego dziś w Chinach południowo-wschodnich. Kopalne ziarna pyłku podobne do pyłku *Cathaya* były wcześniej określane przeważnie jako *Pinus* typ *haploxylon*.

Najważniejszą częścią każdego atlasu są ilustracje. Wszystkie taksony zostały udokumentowane licznymi, doskonałymi fotografiami ziarn pyłku zarówno w świetle przechodzącym (LM), jak i w wielu przypadkach także w mikroskopie skaningowym (SEM). Dzięki obserwacjom pod dużym powiększeniem subtelnych struktur budowy sporomorf uporządkowano np. bardzo trudną grupę *Taxodiaceae-Taxaceae-Cupressaceae*, a zwłaszcza rodzaj *Sequoiapollenites*.

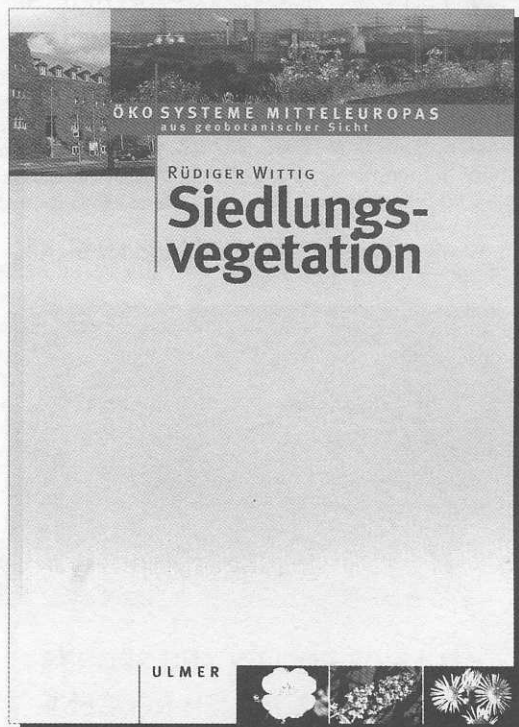
Całość została opatrzona bardzo przydatnym i poprawnie zestawionym indeksem nazw oraz piękną ilustracją na okładce przedstawiającą las taksodiový z naturalnego stanowiska w Północnej Karolinie (Stany Zjednoczone).

Należy żywić nadzieję, że znajdują się środki finansowe na kontynuowanie tej niezwykle ważnej pracy i że dalsze tomy „Atlasu” z ziarnami pyłku roślin okrytozalążkowych zostaną opracowane i opublikowane w niedalekiej przyszłości. Jest to tym bardziej oczekiwane, że takiego opracowania dla Europy w ogóle brak, gdyż przedsięwzięcie W. Krutzscha, po opublikowaniu tomu roślin nagozalążkowych i niewielkiej części okrytozalążkowych, nie doczekało się kontynuacji. Życzymy więc Autorom i Redaktorowi „Atlasu” nie tylko środków finansowych, ale przede wszystkim sił i wytrwałości, aby mogli doprowadzić do

szczęśliwego końca to ze wszech miar przydatne dzieło.

Ewa ZASTAWIAK

WITTIG R. *Siedlungsvegetation*. Verlag E. Ulmer, Stuttgart, 2002. 252 str., 125 barwnych fotografii, 7 czarnobiałych tablic, 48 ryc., 40 tabel. Twarda opr., format 24,5 × 17,5 cm. Cena 310.00 PLN, ISBN 3-8001-3693-7.



Jest to kolejna książka w nowej serii wydawniczej Ulmera „Ekosystemy Europy Środkowej z punktu widzenia geobotaniki” („Ökosysteme Mitteleuropas aus geobotanischer Sicht”). Seria poświęcona jest zarówno ekosystemom naturalnym, jak i antropogenicznym.

Recenzowana pozycja to obszerna monografia poświęcona szacie roślinnej miast, osiedli i wsi, przedstawionej na tle warunków siedliskowych. Dzieło nawiązuje do wydanej przed laty książki tegoż autora (*Ökologie der Großstadtflora. Flora und Vegetation der Städte des nordwestlichen Mitteleuropas*). Jest jednak poszerzone, w dużej części uaktualnione i znacznie lepiej ilustrowane oraz dotyczy większego obszaru.

Ostatnie trzydzieści lat to okres szybko rozwijających się badań nad synantropizacją szaty roślinnej. Próba uporządkowania tak obszernej wiedzy oraz wybór i synteza tego, co najistotniejsze nie były zadaniem łatwym. Nic więc dziwnego, że cytowana w pracy literatura jest bardzo obszerna. Obejmuje ona około 780 pozycji; wśród nich prace polskich autorów stanowią około 5%.

Autor rozpoczyna od zdefiniowania podstawowych pojęć (miasto, wieś) i rozważa, na czym polega specyfika spotykanych tu siedlisk. Przedstawia także krótko historię badań flory i roślinności na obszarach zurbanizowanych Europy Środkowej. Cenne, choć niestety nie do końca aktualne, są zestawienia tabelaryczne dotyczące badanych miast.

Bardzo istotną część pracy stanowi przegląd problemów metodycznych w badaniach na siedliskach przekształconych lub stworzonych przez człowieka. Kilkadziesiąt lat trwało wypracowywanie metodyki badań. Tylko część metod udało się ujednolicić, wiele problemów pozostało otwartych, np. zagadnienie reprezentatywności powierzchni próbnej (zmieniającej się w czasie i w przestrzeni), czy kryteria wytyczania granic na obszarach zurbanizowanych lub specyficzne problemy taksonomiczne na siedliskach tego typu.

Oddzielne duże rozdziały poświęcone są florze i roślinności. Dość szczegółowo została przedstawiona problematyka pochodzenia i rozwoju flory miast z uwzględnieniem jej współczesnej dynamiki: inwazji niektórych gatunków i eksterminacji innych. Obszerne został potraktowany problem indygenatu apofitów, czasu przybycia i siedlisk wtórnych archeofitów i neofitów oraz stosunkowo nowa koncepcja gatunków ruderalnych i segetalnych pochodzenia antropogenicznego – anekofitów – „gatunków bez ojczyzny” – tj. takich, dla których trudno wskazać naturalne siedliska zarówno w czasach prehistorycznych, jak i współcześnie. Określane są one niekiedy jako „obligatoryjne chwasty”.

Omawiając skład i strukturę współczesnych flor miejskich, autor wrócił do znanej od połowy lat osiemdziesiątych koncepcji urbanofobów i urbanofili. Stosunkowo wcześniej, bo już w latach siedemdziesiątych zaczęto bardziej zwracać uwagę na specyfikę rozmieszczenia w miastach takich grup gatunków, jak: rośliny nasienne, paprotniki, mszaki, porosty i grzyby. W książce podane zostały liczne przykłady gatunków z poszczególnych grup. Odrębny rozdział został poświęcony roślinom uprawianym na terenach miast.

W centrum zainteresowań autora znajduje się roślinność obszarów w różnym stopniu zurbanizowa-

nych, zarówno spontaniczna, jak i subsponaniczna. Została ona szczegółowo scharakteryzowana na poziomie związków i zespołów. W tej części pracy szczególnie istotną rolę odgrywa strona ilustracyjna: starannie dobrane, wysokiej jakości zdjęcia poszczególnych typów zbiorowisk. Zresztą, szata graficzna całej książki zasługuje na wysoką ocenę, a materiał ilustracyjny (wykresy, diagramy, mapy, kartogramy, rysunki i fotografie) jest adekwatny i dobrze przemysłany.

Odrębne zagadnienie stanowi skrótkowo przedstawiona charakterystyka flory i roślinności specyficznych siedlisk, określanych przez autora jako „Mikrohabitate” (np. dachy i ściany budynków, wolno stojące mury, szczeliny płyt chodnikowych, niewielkie powierzchnie wokół drzew ulicznych, pojemniki na rośliny ozdobne) i „Makrohabitate” (np. tereny o zwartej zabudowie, tereny przemysłowe, szlaki komunikacyjne, nieużytki, dzielnice willowe, tereny zieleni itp.).

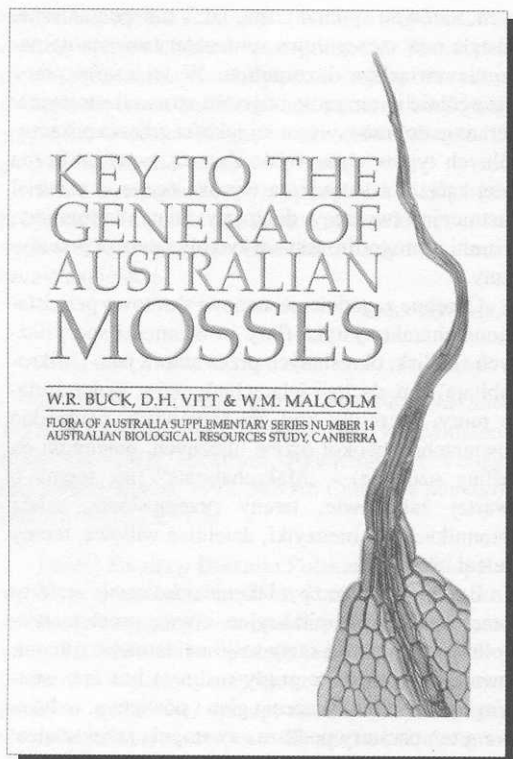
Być może nieco zbyt lakonicznie zostały zreferowane zagadnienia aplikacyjne, a więc problematyka bioindykacyjnej roli szaty roślinnej terenów zurbanizowanych. Określone grupy roślin są bowiem istotnym wskaźnikiem skażenia gleb i powietrza, indykatozem temperatury podłoża czy stopnia przekształcenia siedliska.

Publikacja, z całą pewnością, jest czymś więcej niż książką popularnonaukową. Przybliży czytelnikowi, zreferowane na przystępny sposób, osiągnięcia współczesnej geobotaniki.

Barbara SUDNIK-WÓJCIKOWSKA, Halina GALERA

BUCK W. R., VITT D. H., MALCOLM W. M.: *Key to the genera of Australian mosses*. Flora of Australia Supplementary Series No. 14. Australian Biological Resources Study, Canberra 2002, vi + 120 str., ponad 650 wielobarwnych fotografii. Opr. skoroszytowa (spiralą), format 15 × 21 cm. Cena: 45,00 AUD (25,00 USD). ISBN 0 642 56819 7; ISSN 1323-2169.

Klucze do oznaczania taksonów są zawsze najważniejszą częścią wszelkich Flor, przewodników oraz rewizji i monografii taksonomicznych, mimo że objętościowo zajmują z reguły niewielką ich część. Mają one bowiem za zadanie umożliwić potencjalnym użytkownikom poprawną identyfikację wszystkich taksonów ujętych w danym opracowaniu. Dlatego też stanowią one swego rodzaju kwintesencję i podsumowanie poglądów autora na temat systematyki danej grupy organizmów, przedstawioną w najbardziej skondensowanej formie. Nic więc dziwnego, że konstruowanie kluczy do oznaczania należy do rze-



czy najtrudniejszych, gdyż układający je musi przewidzieć wszelkie pułapki i wątpliwości jakie czyhają na potencjalnego użytkownika. Łatwo z tego wynioskować, że autorzy kluczy muszą posiadać wszechstronną znajomość badanej grupy, przynajmniej na określonym obszarze, aby móc opracować narzędzie do sprawnego i bezbłędneho oznaczania wszystkich taksonów.

Opublikowany ostatnio klucz do oznaczania rodzajów mchów australijskich może budzić mieszane uczucia. Z jednej strony Australia wraz z przyległymi obszarami jest bardzo zapóźniona w badaniach brioflory, z drugiej zaś strony nie ma opracowań stymulujących ich postęp. Od samego początku kraj ten cierpiał na brak rodzimych briologów, a zbiory mchów najczęściej trafiały do Europy, gdzie były badane przez wybitnych skądinąd badaczy, którzy jednak nigdy nie zetknęli się z opisywanymi roślinami bezpośrednio w terenie i tylko na podstawie dostarczanych materiałów opisywali nowe gatunki. Opisało ich bardzo wiele, często bezkrytycznie i dlatego są one z reguły dziesiątkowane w wyniku krytycznych studiów taksonomicznych. Niestety, do tej pory ten najmniejszy kontynent nie doczekał się nowoczesnej Flory opisowej mchów, która byłaby pełnym podsu-

mowaniem całej wiedzy taksonomicznej i fitogeograficznej na temat tych roślin. Kilkanaście lat temu został wprowadzony zainicjowany projekt takiej Flory, jednakże do tej pory nie dokonał się większy postęp w jego realizacji. Nie ma w tym nic dziwnego, skoro kraj ten nie dysponuje zbyt wielką liczbą rodzimych briologów-systematyków i główny ciężar realizacji projektu spadł na barki zamorskich briologów, którzy nie otrzymali jednak większego wsparcia finansowego ze strony, bądź co bądź, bardzo bogatego kraju. Zrozumiałe więc, że postęp w realizacji projektu jest adekwatny do jego finansowania.

Omaowany klucz jest przewodnikiem do oznaczania 291 rodzajów mchów z Australii i jej niektórych zamorskich terytoriów, m.in. wysp Bożego Narodzenia, Lord Howe, Macquarie, Norfolk. Z niezrozumiałych względów pominięte zostały subantarktyczne wyspy Heard i McDonald oraz część kontynentu antarktycznego, do którego roszczenia zgłasza Australia. Niektóre rodzaje nie są jeszcze opisane, ale wyróżnienie ich tutaj jako osobnych jednostek stanowi wyraźną sugestię, że J. R. Spence i H. P. Ramsay zamierzają wydzielić z duży tradycyjnego rodzaju *Bryum* kilka mniejszych rodzajów, których nazwy podane są w cudzysłowach: „*Ochiobryum*” (dla grupy południowych gatunków skupionych wokół *B. blandum*) i „*Gemmabryum*” (dla *B. clavatum* i innych gatunków z rozmnóżkami). Pierwszy z tych autorów ma także zamiar opisać inny rodzaj „*Austropseudoleiska*”, ale nie zostało podane jakie gatunki ma on obejmować. Trudno ustosunkować się do tych „nieoficjalnych” propozycji zanim pozna się argumentację autorów, chociaż wydaje się, że próba dzielenia rodzaju *Bryum* może spotkać się z dużym oporem briologów.

Każdy rodzaj jest krótko scharakteryzowany w rozbudowanych tezach klucza, z podaniem liczby gatunków występujących w Australii oraz jego rozmieszczenia w tym kraju, a większość z nich zilustrowana jest zdjęciami przykładowego gatunku. Najczęściej są to przedstawiciele australijskiej brioflory, ale czasami jako ilustrację rodzaju wybrano taksony spoza obszaru objętego tym opracowaniem, np. azjatyckie gatunki *Neckeropsis calcicola*, *Brachythecium buchananii* i *Pinnatella makinoi*, holarktyczne *Aulacomnium heterostichum* i *Plagiomnium cuspidatum* oraz afro-amerykański *Leptodontium luteum*. Wielka szkoda, że nie zostały zamieszczone zdjęcia niektórych endemitów australijskich, np. *Viridivellus* czy *Ambuchanania*, które nie są znane przeciętnemu briologowi.

Niektóre rodzaje ujęte w kluczu nie występują w Australii, np. *Sarconeureum*, który jest subendemitem

Antarktydy (znanym poza tym tylko z Ziemi Ognistej) czy holarktyczny *Cratoneuron*, okazjonalnie występujący w tropikach amerykańskich i afrykańskich. Rodzaj *Verrucidens* jest blisko spokrewniony z rodzajem *Dicranoweisia* i jego właściwą nazwą jest *Hymenoloma*. Jego ilustrację stanowi *V. tortifolius*, który ma występować na subantarktycznej wyspie Macquarie. Jednakże gatunek ten jest błędnie podany z tego obszaru, gdyż w rzeczywistości jest ścisłym endemitem wyspy Kerguelena, zaś rycinę przedstawione przez autorów na pewno ukazują zupełnie inny gatunek o prostych liściach, podczas gdy *V. tortifolius* ma liście bardzo silnie kędzierzawe. Autorzy w błędny sposób interpretują rodzaj *Holodontium*, który według nich rośnie na Tasmanii, gdzie jest reprezentowany przez *H. pumilum*. W rzeczywistości gatunek ten należy do rodzaju *Kiaeria*, zaś przedstawiony opis rodzaju odnosi się ewidentnie do *H. strictum*, który występuje w południowej części Ameryki Południowej, na kilku wyspach subantarktycznych w prowincji kergueleńskiej oraz bardzo rzadko na Antarktydzie. Obok *Holodontium pumilum* z Tasmanii wymieniony jest inny holarktyczny gatunek, *Kiaeria strakei*, który nigdy nie był podawany z tego obszaru. W paru przypadkach można mieć wątpliwości, czy ilustracje przedstawiają dany rodzaj, np. rycina podpisana jako *Barbula* sp. ukazuje przekrój poprzeczny liścia z silnie zawiniętymi brzegami, co na pewno nie jest cechą tego rodzaju, który ma w górnej części płaskie liście.

Nazewnictwo gatunków jest na ogół poprawne, chociaż autorzy nie ustrzegli się stosowania nieaktualnych nazw, np. *Amphidium cyathicarpum* poprawnie nazywa się *A. tortuosum*, zaś nazwa rodzajowa *Microdus* musi być zastąpiona przez *Leptotrichella*. Kilkanaście gatunków ilustrujących rodzaje nie zostało oznaczonych, chociaż było to możliwe przy użyciu kluczy w dostępnych opracowaniach monograficznych, np. *Blindia*, *Leucophanes* czy *Racomitrium*. W charakterystyce niektórych rodzajów autorzy powtarzają ugruntowane w literaturze diagnozy oparte na cechach gatunków z północnej półkuli i nie uwzględniające gatunków południowych. Na przykład, według autorów rodzaj *Ditrichum* ma wydłużone szczeciny; zapominają, że u dwóch gatunków z południowej półkuli puszek są siedzące na krótkich szczecinach w liściach perycheczalnych (jeden z nich, *D. subaustrale*, rośnie na subantarktycznej wyspie Heard, która jest zamorskim terytorium Australii).

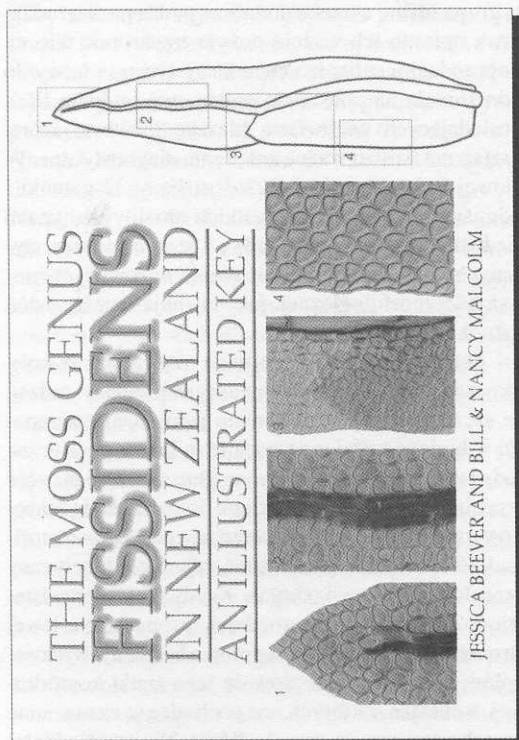
Prawdziwą ozdobą omawianego klucza są wielobarwne fotografie, które składają się na szatę ilustracyjną omawianego klucza. Autorzy zdjęć, Bill i Nancy Malcolmowie z Nowej Zelandii, są prawdziwymi mistrzami w swym fachu, a ich zdjęcia odznaczają się

nie tylko wyjątkowym artystyzmem, ale również wierne oddają cechy ilustrowanych gatunków. Przeważająca większość zdjęć ukazuje różne szczegóły budowy gametofitów, podczas gdy cechy sporofitów są pominięte. Dotyczy to zwłaszcza zębów perystomu, które mają duże znaczenie diagnostyczne.

Mimo wielu uchybień i pewnej powierzchowności, omawiany klucz jest na pewno publikacją udaną, która winna przyczynić się do większego ożywienia badań briologicznych w Australii. Jest to obszar, na którym odkrywanie nowych taksonów mchów ciągle nie należy do rzeczy nadzwyczajnych i stąd tego typu narzędzia do oznaczania są zawsze bardzo pożądane i niezbędne.

Ryszard OCHYRA

BEEVER J. A., MALCOLM B., MALCOLM N.: *The moss genus Fissidens in New Zealand – an illustrated key*. Micro-Optics Press, Nelson, 2002. 91 str., 221 wielobarwnych fotografii, CD-rom. Miękka oprawa skoroszytowa (spiralą), format 14,8 × 20,0 cm. Cena: 60,00 NZD. ISBN 0–9582224–6–0.



Nowa Zelandia posiada jedną z najbardziej fascynujących flor mchów na Ziemi, co zawdzięcza m.in.

licznym, izolowanym pod względem systematycznym gatunkom i rodzajom. Niestety, brioflora tego wyspiarskiego kraju wciąż nie należy do najlepiej zbadanych, a jedyny klucz do oznaczania nowozelandzkich mchów G. O. K. Sainsbury'ego z 1955 r. jest już mocno przestarzały i wymaga rewizji. Przy niezwykłym bogactwie brioflory swoistym paradoksem jest niedostatek rodzimych badaczy mchów, a jednym z nielicznych briologów w tym kraju jest Jessica A. Beever z Auckland, pracująca m.in. nad rodzajem *Fissidens* Hedw. Właśnie ona jest współautorką wydanego ostatnio w formie niewielkiej książeczki w skoroszytowej oprawie klucza do nowozelandzkich gatunków z tego rodzaju. Opracowała go we współpracy z Billem i Nancy Malcolmami z Nelson, specjalizującymi się w fotografii briologicznej i mającymi na swym koncie m.in. wspaniale ilustrowany słownik terminów briologicznych¹.

Rodzaj *Fissidens* jest prawdziwym postrachem dla briologów. Jest on jednym z największych rodzajów wśród mszaków, odznaczającym się szczególnym bogactwem gatunkowym w tropikach. Obejmuje ponad 500 gatunków, co jest liczbą ogromną jak na tę grupę roślin, a trzeba dodać, że pod tą nazwą rodzajową opisano ich ważnie prawie trzykrotnie więcej. Sam rodzaj jest bardzo charakterystyczny i łatwy do odróżnienia na podstawie unikatowej budowy liści, posiadających pochwiastą blaszkę liściową, której kształt ma bardzo ważne znaczenie diagnostyczne. W Nowej Zelandii rodzaj *Fissidens* liczy 32 gatunki i odmiany, rosnące we wszystkich możliwych typach siedlisk, co jest również jedną z jego charakterystycznych cech i warunkuje istnienie ogromnej różnorodności morfologicznej, jaka cechuje należące doń gatunki.

Omawiana książka obejmuje trzy części. W krótkim wstępie scharakteryzowany jest badany rodzaj, ze szczególnym podkreśleniem jego dużej zmienności w budowie liści oraz podane są liczne praktyczne rady jak posługiwać się samym kluczem. Drugą część wypełnia dychotomiczny klucz do oznaczania taksonów, oparty w znacznej mierze na cechach gametofitu. Główną część opracowania zajmuje alfabetyczny przegląd gatunków i odmian. Każdy takson przedstawiony jest na dwóch sąsiednich stronach. Na lewej stronie reprodukowane są fotografie różnych szczegółów budowy liścia, głównie jego siatki komórkowej, a miejsca, z których one pochodzą są zaznaczone na schematycznym zarysie liścia. Na przeciwległej

stronie znajduje się opis taksonu, uwagi dotyczące jego taksonomii i ekologii oraz dane o globalnym i lokalnym rozmieszczeniu. Rozmieszczenie w Nowej Zelandii przedstawione jest na schematycznych mapkach, ukazujących występowanie danego taksonu w 15 okręgach, na które tradycyjnie dzieli się ten kraj dla celów biogeograficznych, w tym na przyległych wyspach Stewart, Campbell i Auckland. W odpowiednich rubrykach towarzyszących mapkom zaznaczone zostały typy zajmowanych przez dany takson siedlisk oraz jego zasięg pionowy. Książkę zamyka ilustrowany słowniczek terminologiczny oraz rozmaite praktyczne rady dotyczące techniki mikroskopowania przy badaniu mszaków.

Najatrakcyjniejszą częścią książki są wielobarwne zdjęcia ilustrujące przede wszystkim siatkę komórkową liści. Są one znakomite pod względem technicznym i z powodzeniem zastępują tradycyjne ryciny kreskowe. Technika mikrofotografii briologicznej, w której Malcolmowie są prawdziwymi mistrzami, może się okazać zbawienna dla autorów nie mających zdolności artystycznych. Trzeba jednak pamiętać, że *Fissidens* jest wręcz idealnym obiektem do fotografovania, gdyż niewielkie, płaskie i przezroczyste liście nie stwarzają najmniejszych problemów przy robieniu zdjęć areolacji blaszki liściowej. Fotografowanie jest znacznie utrudnione, lub wręcz niemożliwe, w przypadku gatunków o dużych, nieprzejrzystych liściach jakie często występują np. w rodzinie *Pottiaceae*.

Ta niewielka książeczka jest godna polecenia wszystkim briologom zainteresowanym mchami południowej półkuli. Winna ona wzbudzić także zainteresowanie ze względu na nowatorski sposób prezentacji szaty ilustracyjnej, co może być wykorzystane przez badaczy innych grup roślin. Warto nadmienić, że do każdego egzemplarza tej książki jest dołączona elektroniczna wersja klucza na płycie CD-rom.

Ryszard OCHYRA

WU PENG-CHENG., CROSBY M. R., SI HE (red), *Moss flora of China. English Version. Volume 6. Hookeriaceae – Thuidiaceae*. Science Press, Beijing – New York, Missouri Botanical Garden, St. Louis, 2002, viii + 221 str., 74 tablice, 181 map. Opr., format 22,0 × 28,5 cm. Cena: 75 USD. ISBN 7-03-010289-4/Q 1141; 0-930723-12-1 (Vol. 6); 0-915279-72-X (całe dzieło).

¹ Patrz recenzja R. Ochry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 8: 42. (2001).

W bardzo dobrym tempie i z dużą regularnością publikowana jest anglojęzyczna Flora mchów Chin.

Po ukazaniu się w 1999 r. pierwszego¹ i w 2001 r. drugiego tomu², już w rok później czytelnicy otrzymali do rąk trzeci z kolei tom tej Flory. Nominalnie jest on tomem szóstym z ośmiu planowanych w całej serii, ale ze względu na różne tempo prac nad poszczególnymi grupami systematycznymi, redaktorzy całkiem słusznie zdecydowali się na zaburzenie naturalnej sekwencji na rzecz jak najszybszego publikowania tomów już gotowych. W odróżnieniu od dwóch poprzednich, omawiany tom ukazał się równolegle z analogicznym tomem *Flora Bryophytorum Sinicorum*³, która jest chińskojęzycznym odpowiednikiem omawianej tu serii. Zgodnie z zapowiedziami redaktorów ten paralelizm wydawniczy ma zostać zachowany również w przyszłości.

Niniejszy tom zawiera opracowania 9 rodzin mchów plagiotropowych z rzędów *Hookeriales* (*Hookeriaceae*, *Symphyodontaceae*, *Leucomiaceae* i *Hypopterygiaceae*) oraz *Hypnales* (*Theliaceae*, *Anomodontaceae*, *Fabroniaceae*, *Leskeaceae* i *Thuidiaceae*). Należą do nich 54 rodzaje, 178 gatunków, 2 podgatunki, 8 odmian i jedna forma, przy czym najbogatsze w gatunki są 3 ostatnie rodziny: *Thuidiaceae* (50 gatunków i 14 rodzajów), *Fabroniaceae* (29 gatunków i 10 rodzajów) oraz *Leskeaceae* (26 gatunków i 9 rodzajów). W opracowaniu tomu wzięło udział 12 autorów, w tym 11 Chińczyków, z których tylko jeden (Si He) stale pracuje w Stanach Zjednoczonych, oraz jeden Filipińczyk (B. Tan), będący klasycznym internacjonalą, obecnie zatrudnionym w Singapurze.

Mimo że obie wersje, chińsko- i anglojęzyczna, ukazały się niemal jednocześnie i zostały przygotowane przez ten sam zespół autorów, w wielu przypadkach istnieją między nimi pewne rozbieżności. Dotyczą one zarówno ujęć taksonomicznych, jak też nazewnictwa i składu taksonomicznego. Zmiany tego typu są nie do uniknięcia, co wynika z istoty samej taksonomii, ale ich skala może w tym wypadku budzić pewne zdziwienie. I tak w omawianym tomie podane są po raz pierwszy z Chin 1 rodzaj (*Chaetomitriopsis* M. Fleisch.) oraz 3 gatunki: *Ch. glaucocarpa* (Reinw. ex Schwägr.) M. Fleisch., *Daltonia semitorta* Mitt. i *Herpetineuron acutifolius* (Mitt.) Granzow de la Cerdá, których brak jest w wersji chińskojęzycznej. I nie są to bynajmniej najnowsze znaleziska, włączone do

tomu w ostatniej chwili, lecz dane te oparte są na zbiorach sprzed kilku lub nawet kilkunastu lat. Na temat niektórych gatunków znajdujących się w tomie w wersji chińskojęzycznej, np. *Symphyodon complanatus* Dixon i *Rozea chrysea* Besch., brak jest w ogóle jakiegokolwiek komentarza w niniejszym tomie. W niektórych wypadkach uaktualnione zostały ujęcia taksonomiczne, np. *Juratzkaea sinensis* Fleisch. ex Broth. zgodnie z powszechnie akceptowaną dziś koncepcją została przeniesiona do rodzaju *Juratzkaella* W. R. Buck.

W tej chwili trudno wyrobić sobie zdanie, do jakiego stopnia omawiany tom jest opracowaniem krytycznym. W przypadku niektórych rodzajów, np. *Symphyodon* Mont., *Anomodon* Hook. & Taylor, *Regmatodon* Brid., *Leucomium* Mitt. czy większości rodzajów z rodziny *Thuidiaceae*, autorzy dysponowali dobrymi, nowoczesnymi rewizjami taksonomicznymi, więc zaproponowane ujęcia odpowiadają aktualnie akceptowanym koncepcjom. Znacznie gorzej przedstawia się sytuacja w grupach, które w trakcie przygotowywania tomu do druku nie posiadały nowych opracowań monograficznych, z których mogliby autorzy skorzystać. Najlepszym przykładem jest tu rodzina *Hypopterygiaceae*, której znakomita światowa monografia H. Kruijera ukazała się w 2002 r.⁴ Jej autor poważnie uszczuplił liczbę gatunków występujących w Chinach, np. w rodzaju *Cyathophorella* (Broth.) M. Fleisch. z ośmiu do trzech, włączając je dodatkowo do rodzaju *Cyathophorum* P. Beauv., w *Hypopterygium* Brid. z siedmiu do trzech, a w *Lopidium* Hook. f. & Wilson z trzech do jednego. Prawie zupełny brak nowości taksonomicznych i nomenklatorycznych w tym tomie (jedyną zmianą taksonomiczną jest stwierdzenie tożsamości *Anomodon grandiretis* Broth. z *A. minor* (Hedw.) Lindb.) pośrednio wskazuje na to, że tom nie jest opracowaniem w pełni krytycznym.

Podobnie jak w tomach poprzednich autorzy starają się typizować nazwy akceptowane oraz synonimowe, ale nie jest to regułą. W pewnych wypadkach, np. wszystkich gatunków opisanych przez W. Mittema czy gatunków mchów bocznorodniowych opisanych przez J. Hedwiga w *Species muscorum frondosorum*, autorzy przeoczyli fakt ich typizacji w osobnych publikacjach, dostępnych już od dobrych paru lat. Rozmieszczenie badanych gatunków przedstawione jest na mapach punktowych, co zapewne ucieszy bardzo wszystkich badaczy zajmujących się cho-

¹ Patrz recenzja R. Ochry. *Wiadomości Botaniczne* 44(3–4): 92–93 (2000).

² Patrz recenzja R. Ochry. *Wiadomości Botaniczne* 46(1–2): 94–95 (2002).

³ Patrz recenzja R. Ochry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 10: w druku (2003).

⁴ Patrz recenzja R. Ochry. *Wiadomości Botaniczne* 46(3–4): 108–110 (2002).

rologią mchów, bowiem problem ich zasięgów na ogromnym terytorium Chin zawsze spędzał im sen z powiek. Liczne gatunki, zwłaszcza azjatyckie, są zilustrowane dobrymi rycinami kreskowymi, zresztą tymi samymi co w wersji chińskiej. Natomiast dobrze znane gatunki holarktyczne, mające z reguły bogatą ikonografię, nie zostały zilustrowane.

W sumie, pomimo pewnych uchybień, kolejny tom Flory mchów Chin należy przyjąć z dużym zadowoleniem, gdyż usuwa on kolejną „białą plamę” z mapy briologicznej świata. Życzyć sobie tylko należy aby dotychczasowe tempo prac nad tym dziełem zostało utrzymane.

Ryszard OCHYRA

NAG RAJ T. R., *Coelomycetous anamorphs with appendage-bearing conidia*. Mycologue Publications, Waterloo, Ontario, Canada 1993, 1101 str., 469 ryc., Format: 28 x 20,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 0-9692237-2-2.

Coelomycetes należące do grzybów mitosporowych (*Deuteromycotina* = *Fungi imperfecti*) stanowią niezmiernie ważną grupę grzybów zarówno z biologicznego, ekologicznego, jak i taksonomicznego punktu widzenia. Obejmują gatunki bardzo zróżnicowane pod względem ekologicznym, począwszy od silnie wyspecjalizowanych, obligatoryjnych pasożytów roślin, po ubikwistyczne gatunki saprotroficzne, głównie glebowe. Są przedstawicielami bardzo słabo zbadanej i trudnej do opracowania grupy. Autor poświęcił im 25 lat swojej pracy zanim napisał to monumentalne dzieło, które zawiera dosłownie miliony unikalnych i niezwykle użytecznych informacji, umożliwiających poznanie niewielkiej zaledwie części *Coelomycetes*, a mianowicie tej, której przedstawiciele wykształcają zarodniki z przyczepkami.

W początkowych rozdziałach autor wyjaśnia i definiuje pojęcia używane w opisach tej grupy grzybów (np. anamorfa, teleomorfa, holomorfa), jako że stanowią one w dużej części stadia konidialne innych grup taksonomicznych, głównie workowców. Podaje cechy, które dotychczas były brane pod uwagę podczas oznaczania *Coelomycetes*: pyknidy, acerwulusy, trzonki konidialne, sposoby powstawania zarodników i ich morfologię. Opisuje również morfogenezę przyczepki i ich funkcję, a także tłumaczy w jaki sposób zbierać i przygotowywać materiał do oznaczania.

Główny i jednocześnie najobszerniejszy rozdział (zajmujący aż 940 stron) poświęcony został zagadnieniom taksonomicznym. Składa się z dwóch części.

Pierwsza umożliwia nam zakwalifikowanie grzyba do określonego rodzaju. Możemy w tym celu skorzystać z tradycyjnego, dychotomicznego klucza lub posłużyć się kluczem, w którym oznaczanie rozpoczynamy w dowolnym miejscu, biorąc pod uwagę wybrane przez nas cechy morfologiczno-anatomiczne w dowolnej kolejności. W drugiej części znajduje się dokładna charakterystyka 417 gatunków.

Grzyby przedstawione w opracowaniu należą do 142 rodzajów. Najliczniej reprezentowane są trzy: *Harknessia* Cooke (26 gat.), *Pestalotiopsis* Steyaert (25) i *Seiridium* Ness: Fries (19). W pozostałych przypadkach opisy ograniczają się do wybranych (1–2) taksonów, najbardziej typowych w obrębie danej grupy. Przy każdym rodzaju zamieszczony jest jego opis, klucze do oznaczania gatunków oraz szczegółowe, oryginalne rysunki przedstawiające cechy morfologiczne i rozwojowe zarodników konidialnych, sposoby ich powstawania oraz przekroje przez acerwulus, pyknidium lub inne struktury zarodnikujące. Dużym ułatwieniem jest zachowanie identycznej numeracji dla rysunków i opisów poszczególnych taksonów. Przy charakterystyce każdego gatunku podano ponadto wiele informacji dodatkowych, dotyczących stadium teleomorficznego, synonimiki, środowiska występowania i rozmieszczenia. Zamieszczono również listy gatunków niesprawdzonych i wyłączonych z analizy. Uzupełnieniem opracowania jest słowniczek użytych terminów, a także bardzo obszerny, zawierający 407 pozycji, wykaz literatury.

Całość zamykają trzy indeksy: (1) grzybów wymienionych w opracowaniu; (2) substratów zasiedlanych przez przedstawicieli *Coelomycetes* (rośliny w obrębie poszczególnych rodzin, grzyby, porosty, odchody ssaków, gleba); (3) niezależny wykaz roślin wyższych.

Coelomycetes, których zarodniki posiadają przyczepki, podobnie jak większość grzybów mitosporowych, są bardzo słabo poznane, a opracowania tej niezmiernie trudnej grupy są rzadkością na rynku wydawniczym. Monografia T. R. Nag Raja, chociaż została wydana w 1993 roku, nadal należy do najlepszych. Rzadko spotyka się tak obszerny i wyczerpujący omówienie badanego problemu. Na szczególną uwagę zasługuje również perfekcyjnie wykonana przez autora dokumentacja ikonograficzna (469 rycin), znacznie podnosząca wartość tego dzieła. Przedstawione opracowanie jest doskonałe pod każdym względem, dlatego w pełni można zgodzić się ze zdaniem rozpoczynającym przedmowę: „If you're a mycologist, you need this book. Buy it.”

Monika KOZŁOWSKA

BOIKO M. F. *Mochooobraznye w cenozach stepnoj Ewropy. Monografia*. Izdatelstwo Aylant, Kherson. 1999. 159 str. ISBN 966–7403–62–3.

Publikacja jest kontynuacją badań briologicznych w stepowej strefie Europy (por. Boiko M. F. – *Analiz brioflory stepnoj zony Ewropy*). Zasadnicza praca składa się z trzech części, które poprzedzone są wstępem, charakterystyką fizjograficzną oraz uwagami natury materiałowo-metodycznej. Rozdziały te zawierają rozważania na temat ekologicznej i biologicznej specyfiki mszaków rosnących na stepach oraz ich roli w strukturze występujących tam zbiorowisk; zwrócono także uwagę na udział mszaków w antropogenicznych przekształceniach roślinności.

W części pierwszej autor rozważa wielopoziomowy charakter gospodarki wodnej u mchów, uznając to za przystosowanie do warunków stepowych. Za Genkelem (1982) przyjmuje podział roślin na dwie grupy (1 – poikilohygrofity i poikilomezofity, 2 – poikilokserofity). Jako model do szczegółowych badań wybrano *Tortula ruralis*, mech zaliczany do drugiej grupy, a otrzymane konkretne wyniki dotyczące mechanizmu zatrzymywania i wykorzystywania wilgoci stały się podstawą nowej interpretacji, różniącej się od rozpowszechnionej w literaturze.

Analiza rozwoju stepowych mszaków dała też materiał do podziału na cztery typy cykli życiowych, których przebieg omówiono wraz z podaniem licznych przykładów. Do odrębnych grup zaliczono mszaki, wytwarzające wiele zarodni, tworzące pojedyncze zarodnie, rozmnażające się tylko wegetatywnie oraz wykazujące mieszany (zarówno wegetatywny, jak i generatywny) sposób rozmnażania. Autor podjął ponadto próbę bezwzględnego i procentowego przedstawienia rozkładu mszaków jednopiennych, dwupiennych, wielopiennych i sterylnych we wszystkich 35 typach zbiorowisk roślinnych występujących w strefie stepowej. Stwierdził, że gatunki dwupienne stanowią grupę dominującą (53.2%), mniej jest jednopiennych ((37.9%), a pozostałe: wielopienne i sterylne nie odgrywają większej roli. Podczas gdy mszaki jednopienne przeważają w fitocenozach typu zonalnego, dwupienne występują częściej w zbiorowiskach ekstrazonalnych (lasososnowe i dębowe). W zbiorowiskach azonalnych i przekształconych antropogenicznie spotyka się różne warianty dominacji poszczególnych grup.

Rozdział pierwszy kończy obszerna charakterystyka mszaków pod kątem ich strategii życiowej, zgodnie z zastosowanym podziałem na pięć, szczegółowo przedstawionych typów. Bez ich poznania nie jest możliwa pełna interpretacja stwierdzonych pra-

widowości, choć w dyskusji autor zwraca uwagę na trudności w klasyfikowaniu niektórych gatunków do wydzielonych typów strategii.

W rozdziale drugim przeanalizowana jest rola i znaczenie mszaków w strukturze roślinności stepowej typu zonalnego, z rozbiciem na stepy ziołoroślowo-trawiaste z dominacją różnych gatunków kosterzew i ostnic, stepy ostnicowe z udziałem traw kosterzew oraz stepy pustynne z udziałem bylic, kosterzew i ostnic, a także zarośla krzewiaste. Autor analizuje też występowanie mszaków w fitocenozach roślinności ekstrazonalnej (lasososnowe i dębowe) oraz azonalnej, do której należą: lasy topolowe, olchowe, łożowiska, brzeziny, łąki, zbiorowiska błotne, zbiorników wodnych, wychodni margli i skał krystalicznych (granitów, gnejsów, żelazistych kwarcytów i in.). Każdy z analizowanych układów jest krótko omówiony i zaopatrzony w tabelaryczne zestawienie z najczęściej spotykanymi gatunkami mszaków.

Najwięcej mszaków (63 gatunki) stwierdzono w stepach ziołoroślowo-trawiastych, przy czym ich pokrycie wahało się od 1–30%, a najliczniej reprezentowana rodzina to *Pottiaceae*. Do najczęściej spotykanych tam mchów należą: *Tortula ruralis* i *Brachythecium campestre*. Duże znaczenie ma rodzaj podłoża, na którym rozwijają się fitocenozy stepowe. Na stepie kamienistym dominuje *Homalothecium lutescens* (wapienie), *Ceratodon purpureus* (granity) lub *Ceratodon purpureus*, *Bryum caespiticium* i *B. argenteum* (piaskowce), natomiast najczęściej spotykanymi gatunkami stepu piaszczystego są: *Tortula ruralis*, *T. ruraliformis* i *Ceratodon purpureus*, a w miejscach zasolonych na brzegu Morza Czarnego licznie występuje *Brachythecium albicans*.

W zaroślach krzewiastych strefy stepowej autor stwierdził 31 gatunków mszaków, rosnących głównie na pniach krzewów, u ich nasady oraz na kamieniach, rzadziej na glebie; opisał też nową jednostkę fitosocjologiczną, a mianowicie zbiorowisko *Prunus stepposa-Homalothecium lutescens*.

W należących do roślinności ekstrazonalnej lasach sosnowych znaleziono 71 gatunków mszaków, a w lasach dębowych 86 gatunków – głównie epifitów. W fitocenozach azonalnych, ze względu na ich znaczną różnorodność, dominują różne grupy i gatunki mszaków.

Rozdział trzeci omawia występowanie mszaków na podłożu pochodzenia antropogenicznego, przy czym substraty zasiedlone przez mszaki dzieli autor na: skalne ściany i posągi (z 25 gatunkami), betonowe umocnienia (17 gat.), ceglane mury (10 gat.), słomiane i kamieniste dachy (7 gat.), a nawet wymienia tak specyficzne podłoża jak: stara guma, skóra (*Plagio-*

mnium cuspidatum) czy szkło (*Barbula unguiculata* z dobrze wykształconymi sporogonami!). W uzupełnieniu umieszczony został ponadto wykaz mszaków stwierdzonych na zwałowiskach przemysłowych, tj. węgla kamiennego (5 gat.), skał dolomitowych (9 gat.) i żelazistych kwarcytów (9 gat.).

Praca jest napisana w języku rosyjskim. Zamyka ją bogate piśmiennictwo, liczące ponad 150 cytowanych w tekście pozycji oraz kilkustronicowe streszczenie angielskie.

Anna RUSIŃSKA

KOMÁREK J., ANAGNOSTIDIS K. *Cyanoprokariota. I. Teil: Chroococcales*. Süßwasserflora von Mitteleuropa, Vol. 19/1. Spektrum, Akademischer Verlag, Heidelberg, Berlin, 1998, 548 str. Cena (nie podano). ISBN 3-8274-0890-3.

Dzięki Fundacji Botaniki Polskiej im. Władysława Szafera pierwsza część (z planowanych trzech) 19. tomu *Süßwasserflora von Mitteleuropa* dotarła do nas tylko z dwuletnim opóźnieniem! Tom ten, to długo oczekiwany, krytyczny klucz do oznaczania europejskich gatunków cjanoprokariota (Cyanophyta, Cyanobacteriae) autorstwa J. Komárka i K. Anagnostidisa. Został on zadedykowany, nieżyjącemu już od czterech lat, profesorowi Hanušowi Ettlowi, światowej sławy czeskiemu fykologowi.

We wstępie napisanym bardzo prostą angielszczyzną autorzy zachęcają (dowcipnie) korzystających z klucza, do przeczytania całości wstępu, gdyż zawarte są w nim podstawowe informacje i instrukcja posługiwania się nim. Wstęp zawiera również listę najważniejszej literatury w układzie chronologicznym. Obejmuje ona 52 pozycje; obok monografii i flor regionalnych zacytowano tu klucze oraz inne pozycje literatury z zakresu morfologii, ekologii, biochemii oraz taksonomii cjanoprokariota. Dla początkujących badaczy jest to informacja o podstawowym znaczeniu.

Dalej autorzy przedstawili charakterystykę rzędu *Chroococcales*, omawiając morfologię, cytologię i ultrastrukturę komórki w oparciu o badania w mikroskopach elektronowych. Wiele miejsca poświęcili systemowi klasyfikacji, który opracowali i wcześniej publikowali na łamach *Algological Studies* (1986). Przy klasyfikacji rodzin brali pod uwagę następujące kryteria: kryteria komórki, biegunowość komórki i charakter kolonii oraz typ podziałów. Jak twierdzą autorzy, dwa lub wiele typów podziałów komórki może występować u wielu rodzin, tak więc kombinacja różnych podziałów jest charakterystyczna dla po-

szczególnych rodzin. Zwracają również uwagę na formy i strukturę kolonii, powstawanie różnego typu otoczek śluzu oraz na ułożenie komórek w kolonii, które jest ważne przy rozpoznawaniu rodzin. Przedstawili też własną koncepcję gatunku cjanoprokariota. Wszystkie dane zostały zestawione w syntetycznej tabeli w bardzo przejrzysty i zrozumiały sposób, nawet dla laika. Znaleźć tu można również wiele informacji o ekologii *Chroococcales*, a także bardzo przydatny słownik terminów cytomorfologicznych, ekologicznych i biogeograficznych.

Kolejna część omawianej książki zawiera klucze dychotomiczne do rodzajów i gatunków. Nie uwzględniono w nich, co podkreślają autorzy, szeregu tradycyjnych rodzajów, które zostały zaklasyfikowane do innych grup systematycznych (np. *Cyanothea* Pascher, *Dactylococcopsis* Hansgirg, *Marssoniella* Lemmermann, *Tetrapedia* Reinsch, *Tetrarcus* Skuja). Znalazły się tutaj natomiast dwie nowe rodziny opisane przez Komarka i Anagnostidisa *Gloeobacteraceae* i *Synechococcaceae* oraz szereg nowych podrodzini.

Przy opisach rodzajów podano charakterystyczne cechy morfologiczne i cytologiczne oraz najważniejszą literaturę. Opisy gatunków zawierają, obok nazw gatunkowych, listy synonimów oraz charakterystyki odnoszące się do występowania i ekologii poszczególnych gatunków. Każdy gatunek jest ilustrowany oryginalnymi rysunkami bądź fotografiami z mikroskopu świetlnego i skaningowego. W sumie zamieszczono opisy i ryciny 643 gatunków. Szkoda, że nie wydano tomu na kredowym papierze, może wówczas jakość reprodukowanych fotografii byłaby lepsza.

Klucz jest bardzo przejrzysty. Korzystając z niego czuje się, że został opracowany przez wysokiej klasy profesjonalistów. Jest w nim wszystko, co powinno znaleźć się w tego typu opracowaniu. Pragnę wyrazić słowa uznania i podziękowania za trud włożony w uporządkowanie systemu tak trudnej grupy systematycznej. Gorąco też polecam ten klucz wszystkim zainteresowanym.

Warto podkreślić, że jest też polski wkład w poznanie *Cyanoprokariota* Europy, gdyż wiele gatunków zostało opisanych przez np. Janczewskiego (1884), Rostańskińskiego (1883), Starmacha (1929, 1934, 1969), Siemińską (1967), mimo że niektóre z nich przeszły do synonimów. W obszernym spisie literatury zamieszczonym na 30 stronach, cytowane są liczne prace Karola Starmacha oraz Iwona Wojciechowskiego.

Konrad WOŁOWSKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON CONTAMINATED SOIL, Gent, BELGIUM, 12–16 V 2003

Informacja: Mrs. B. Mathes, Forschungszentrum Karlsruhe GmbH, UMWELT, P. O. Box 3640, D-76021 Karlsruhe, GERMANY
Tel. + 49 7247–82–3967
Fax: + 49 7247–82–3949
E-mail: consoil@fzk.de
<http://www.consoil.de>

- FIRST INTERNATIONAL CONFERENCE OF NEOTROPICAL ORCHIDOLOGY, COSTA RICA, 21–24 V 2003

Informacja: E-mail: jbl@cariari.ucr.ac.cr
Tel. +(506) 5523247
Fax (506) 552–3151

- THIRD INTERNATIONAL BALKAN BOTANICAL CONGRESS, 18–24 V 2003

Informacja: Third International Balkan Botanical Congress Secretariat, Center for Ecology and Natural Resources, Faculty of Science, University of Sarajevo, 71 000 Sarajevo, BOSNIA-HERZEGOVINA
Tel: +387 33 649 196
Fax: +387 33 649 196
E-mail: 3bbc@email.com
<http://tibbc-2003.pmf.unsa.ba/3bbc.htm>

- PLANT AND MICROBE ADAPTATIONS TO COLD MEETING, 25–29 V 2003

Informacja: Annick Bertrand, Agriculture and Agri-Food Canada, 2500 Hochelaga Blvd, Sainte-Foy, Quebec, CANADA
Tel. +(418) 657–7980
Fax: +(418) 648–2402
E-mail: bertranda@em.agr.ca
<http://www.pmac2003.org>

- THE 44RD ANNUAL MEETING OF THE SOCIETY FOR ECONOMIC BOTANY, 30 V – 2 VI 2003

Informacja: Dr. Daniel F. Austin, Meeting Coordinator, Conservation & Science Department, Arizona-Sonora Desert Museum, 2021 N. Kinney Road Tucson, AZ 85743, U.S.A.
Tel: +520–883–1380
Fax: +520–883–2500
E-mail: daustin@desertmuseum.org
<http://www.desertmuseum.org>

- EVOLUTION 2003, 20–24 VI 2003

Informacja: Kristina A. Schierenbeck, Department of Biological Sciences, California State University Chico; Chico, CA 95929–0515, U. S.A.
E-mail: kschierenbeck@csuchico.edu
<http://www.evolution2003.org/>

- TORUŃSKIE SEMINARIUM EKOLOGICZNE – „EWOLUCJA UKŁADU EKOLOGICZNEGO,” 27–29 VI 2003

Informacja: Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody lub Zakład Taksonomii i Geografii Roślin, Uniwersytet im. M. Kopernika, ul. Gagarina 9, 87–100 Toruń
Tel. (56) 6114774, 611 47 24, 611 44 53
Fax: (56) 6114443
E-mail: tse@cc.uni.torun.pl
<http://www.tse.uni.torun.pl/>

- BOTANY 2003 – „AQUATIC AND WETLAND PLANTS: WET & WILD”, 27–30 VII 2003

Informacja: Johanne Stogran, Botany2003, Meeting Manager, 1735 Neil Avenue, Columbus, Ohio 43210, U. S.A.
Tel. +(614) 292–3519
Fax: +(614) 247–6444
E-mail: johanne@botany.org
<http://www.botany2003.org/>

- FOURTH INTERNATIONAL SYMBIOSIS SOCIETY CONGRESS (ISS), 17–23 VIII 2003

Informacja: Prof. dr. David Richardson, Dean of Science, Saint Mary's University, Halifax, B3H 3C3, CANADA
Tel. +902–420–5493
Fax: +902–420–5261
E-mail: david.richardson@stmarys.ca
<http://people.bu.edu/dzook>

- SHALLOW TETHYS 6TH INTERNATIONAL SYMPOSIUM, 22–26 VIII 2003

Informacja: Dr Miklós Kázmér, Department of Palaeontology, Eötvös University, H-1518 Budapest, P. O. Box 120, HUNGARY
Tel: +36 1 209 0555 ext. 86–27
Fax: +36 1 381 2104
E-mail: kazmer@ludens.elte.hu
<http://pangea.elte.hu/paleo/tethys>

- 6TH INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON STRUCTURE AND FUNCTION OF ROOTS „PLANT ROOT DEVELOPMENT AND ADAPTATION TO STRESS”, 2–6 IX 2003

Informacja: Igor Mistrík, Institute of Botany, Slovak Academy of Sciences, Dúbravská cesta 14, SK-845 23 Bratislava, SLOVAKIA
Tel: +(421 2) 59426121
Fax: +(421 2) 54771948
E-mail: igor.mistrík@savba.sk
<http://ibot.sav.sk/osymposium.htm>

- 3RD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON DYNAMICS OF PHYSIOLOGICAL PROCESS IN WOODY ROOTS, 29 IX–2 X 2003

Informacja: Dr. Pauline F. Grierson, School of Plant Biology, The University of Western Australia, 35 Stirling Highway, Crawley WA 6009, AUSTRALIA
Tel. +61 8 9380 7926
Fax: +61 8 9380 7925
Email: pfblue@cyllene.uwa.edu.au
<http://www.botany.uwa.edu.au/woodyroots>

- KONFERENCJA NAUKOWA „PRZYSZŁOŚĆ TORFOWISK POLSKI”, W X ROCZNICĘ ŚMIERCI PROFESORA MIECZYSŁAWA JASNOWSKIEGO ORAZ 10-LECIA PARKU KRAJOBRAZOWEGO DOLINY DOLNEJ ODRY, 13–14 IX 2003

Informacja: Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, Al. Wojska Polskiego 96, 71–481 Szczecin
Tel. [91] 4231862
Fax: [91] 4231862

- WISE USE OF PEATLANDS – 12TH INTERNATIONAL PEAT CONGRESS, 6–11 VI 2004

Informacja: IPS 2004, TSG-Congress Tampere Ltd., Hämeenkatu 9A, FIN-33100 Tampere, FINLAND
Tel. +358(0)-201-301-355
Fax: +358(0)-201-301-389
E-mail: ips2004@tsgcongress.fi

- XI INTERNATIONAL PALYNOLOGICAL CONGRESS (IPC), 4–9 VII 2004

Informacja: EUROCONGRES S. A., Avda. Constitución 18, bq. 4, bajo, 18012 Granada, SPAIN
Tel. +[34] 958 208650–958 209361
Fax: +[34] 958 209400
E-mail: eurocongres@eurocongres.es
<http://www.ugr.es/local/bioveg>

- 53 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO – „PRZYRODA POLSKI W EUROPEJSKIM DZIEDZICTWIE DÓBR NATURY”, 6–11 IX 2004

Informacja: Sekretariat 53 Zjazdu Polskiego Towarzystwa

Botanicznego, Katedra Botaniki i Ekologii, Wydział Rolniczy, Akademia Techniczno-Rolnicza, ul. Prof. Sylwestra Kaliskiego 7, 85-796 Bydgoszcz
E-mail: zjazdptb@atr.bydgoszcz.pl
http://wr.atr.bydgoszcz.pl/confer/53_zjazd_ptb.html

- XVII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, Vienna, AUSTRIA, 17–23 VII 2005

Informacja:
<http://www.botanik.univie.ac.at/ibc2005/ibc2005.htm>

- THE INTERNATIONAL UNION OF FOREST RESEARCH ORGANIZATIONS (IUFRO) WORLD CONGRESS, 8–13 VIII 2005

Informacja: Russell J. Haines, Queensland Forestry Research Institute, (QFRI), AUSTRALIA
Tel. +61 7 38969714
Fax +61 7 38969628
E-mail: hainesr@qfri1.se2.dpi.qld.gov.au
<http://iufro.boku.ac.at>

- 8TH INTERNATIONAL PHYCOLOGICAL CONGRESS, 13–19 VIII 2005, Durban, Kwazulu Natal, SOUTH AFRICA

Informacja: Margaret Clayton, Chair, International Organizing Committee, 8th International Phycological Congress
E-mail: margaret.clayton@sci.monash.edu.au

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

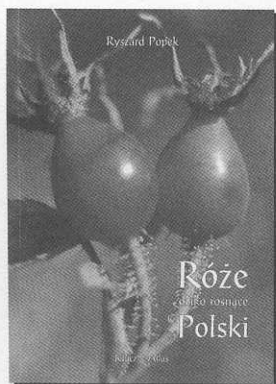
LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

K. ROMEYKO-HURKO (red.) 2002. Ochrona polskiej przyrody. Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków. Cena 59.00 zł

Opracowanie, wydane w formie płyty multimedialnej CD ROM, jest udaną próbą pokazania całości problematyki dotyczącej ochrony przyrody. W opracowaniu tym, przygotowanym przez ok. 70 specjalistów z różnych ośrodków krajowych, przedstawiono m.in. dzieje ochrony przyrody w Polsce i jej powiązania z międzynarodową ochroną przyrody, zagadnienia prawne i organizacyjne, wszystkie istniejące formy i rodzaje ochrony przyrody. Dla podstawowych form ochrony obszarowej (parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody) utworzono bazy danych dla wszystkich obiektów. Zamieszczono też informacje ogólne o środowisku przyrodniczym Polski (klimat, gleby, stratygrafia, budowa geologiczna, główne typy biotopów). Objętość tekstu przekracza 200 arkuszy wydawniczych, a jej dopełnieniem są fotografie (2000), mapy (ponad 2300), a także ryciny, wykresy, sekwencje video i animacje różnych zjawisk przyrodniczych. Program wyposażono w słownik trudniejszych terminów, graficzną prezentację danych statystycznych i wykaz literatury, a interaktywny sposób komunikacji w znakomity sposób ułatwia poruszanie się po zgromadzonych zasobach. Informacje o opracowaniu zainteresowani znajdą w Internecie pod adresem <http://roee.org.pl/cd>.

Dystrybucja: Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, tel./fax: (0-12) 421-67-96; e-mail: roee@roee.org.pl





R. POPEK (red.) 2002. *Róże dziko rosnące Polski. Klucz – Atlas*. Wydawnictwo Plantpress Sp. z o. o., Kraków, ss. 112. ISBN 83-85982-69-8. Cena 25.70 zł

Książka jest pierwszym oryginalnym opracowaniem poświęconym rodzimym gatunkom róż, przygotowanym w formie bogato ilustrowanego atlasu. Zawiera ogólną charakterystykę rodzaju *Rosa*, klasyfikację botaniczną i geograficzną róż oraz uwagi o ich biologii, ekologii, znaczeniu gospodarczym, odżywczym i leczniczym. Zasadniczą część książki stanowi klucz do oznaczania i przegląd gatunków, bardzo bogato ilustrowany barwnymi fotografiami, rycinami kreskowymi i mapami rozmieszczenia. W części końcowej zamieszczono wykaz ważniejszej literatury, indeks łacińskich nazw gatunków i odmian, indeks polskich nazw gatunków oraz tablice przedstawiające morfologię kielichów. Książka ta adresowana jest głównie do profesjonalnych florystów, systematyków roślin, farmaceutów, lekarzy zajmujących się ziołolecznictwem, studentów wydziałów przyrodniczych, uczniów szkół średnich i nauczycieli, ale zainteresuje też na pewno duże grono miłośników roślin. Uwagę zwraca jej wysoki poziom edytorski i staranny dobór ilustracji.

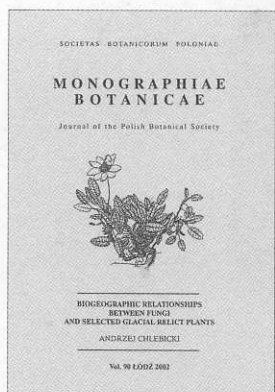
Dystrybucja: Wydawnictwo Plantpress Sp. z o. o., ul. Lea 116, 30-133 Kraków; tel./fax: +(12) 6382864, 6382865, 6361851, e-mail: wydawnictwo@haslo.pl

R. BORÓWKA, S. FRIEDRICH, T. HEESE, J. JASNOWSKA, R. KOCHANOWSKA, M. OPĘCHOWSKI, E. STANECKA, W. ZYSKA I IN. (red.) 2002. *Przyroda Pomorza Zachodniego*. Wydawnictwo Oficyna In Plus, Szczecin, ss. 464. ISBN 83-910827-8-4. Cena 55.00 zł

Przyroda Pomorza Zachodniego jest dziełem zbiorowym pióra naukowców i specjalistów reprezentujących różne dziedziny, opracowanym w świetle aktualnych wyników badań. W poszczególnych rozdziałach książki przedstawiono bogactwo i zróżnicowanie przyrody zarówno ożywionej, jak i nieożywionej Pomorza Zachodniego. Zawiera bardzo dużo starannie dobranych, wysokiej klasy barwnych fotografii i rozmaitych ilustracji (499 rycin), co nadaje jej charakter albumu, a treść i szereg syntetycznych zestawień tabelarycznych stanowią bardzo bogate kompendium wiedzy o przyrodzie regionu. Książka została napisana w przejrzysty i przystępny sposób na poziomie popularnonaukowym i służyć ma popularyzacji wiedzy wśród szerokiego grona odbiorców. Jest przeznaczona dla nauczycieli i młodzieży szkolnej, a także dla studentów, pracowników samorządów lokalnych, działaczy ruchów ekologicznych, amatorów turystyki i miłośników przyrody. Jest też dobrą wskazówką dla tych, którzy chcą poznać cenne elementy przyrody w swojej najbliższej okolicy.

Dystrybucja: Oficyna In Plus, ul. Słoneczna 5, 72-003 Wolczkowo (Szczecin), tel/fax: (91) 3112251

A. CHLEBICKI 2002. *Biogeographic relationships between fungi and selected glacial relict plants. The use of host-fungus data as an aid to plant geography on the basis of material from Europe, Greenland and north Asia*. Monographiae Botanicae, Vol. 90, Societas Botanicorum Poloniae, Łódź, ss. 230. ISSN 0077-0655; ISBN 83-86292-62-8. Cena 18.00 zł



W monografii przedstawiono wyniki wieloletnich badań nad grzybami występującymi na 24 gatunki lub podgatunkach roślin naczyniowych, powszechnie uważanych za relikty glacialne, z rodzajów *Arenaria*, *Betula*, *Carex*, *Cerastium*, *Chamaedaphne*, *Dryas*, *Empetrum*, *Juncus*, *Loiseleuria*, *Pedicularis*, *Rubus*, *Salix* i *Saxifraga*. W sumie zidentyfikowano 253 taksony grzybów, występujące na okazach roślin żywielielskich pochodzących z ok. 1300 stanowisk w Europie, Grenlandii, Kanadzie i północnej Azji, które posłużyły do szczegółowych analiz. Jest to pierwsza próba zastosowania w tak wielkiej skali niektórych grzybów należących do *Ascomycota*, *Chytridiales*, *Ustilaginales*, *Uredinales* i grzybów mitosporowych, jako wskaźników w geografii roślin naczyniowych istotnych dla rozwiązania i wyjaśnienia problemu pochodzenia niektórych reliktyw glacialnych. Praca jest bogato ilustrowana oryginalnymi rysunkami kreskowymi grzybów i ich szczegółów o znaczeniu diagnostycznym, fotografiami SEM i mapami rozmieszczenia. Całość dopełniają syntetyczne zestawienia tabelaryczne i bogata literatura.

Dystrybucja: Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; tel. +(22) 6213669 oraz Księgarnia Naukowa ORPAN-BIS, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa

Opracował: JAN J. WÓJCIK

53 Z J A Z D

POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Komunikat nr 1



PRZYRODA POLSKI W EUROPEJSKIM DZIEDZICTWIE DÓBR NATURY

6–11 września 2004 r.

TORUŃ – BYDGOSZCZ

e-mail: zjazdptb@atr.bydgoszcz.pl
http://wr.atr.bydgoszcz.pl/confer/53_zjazd_ptb.html